Antonio SANDU

Elemente de sociologie

pentru

administrația publică

COLECȚIA
ŞTIINŢE POLITICE
ŞI ADMINISTRAŢIE
PUBLICĂ

EDITURA LUMEN
în elita editurilor românești

Antonio SANDU

ELEMENTE DE SOCIOLOGIE PENTRU ADMINISTRAȚIA PUBLICĂ

Lumen
2016

ELEMENTE DE SOCIOLOGIE PENTRU ADMINISTRAŢIA PUBLICĂ
Antonio SANDU

Copyright Editura Lumen, 2016
Iaşi, Ţepeş Vodă, nr.2

Editura Lumen este acreditată CNCS

edituralumen@gmail.com
prlumen@gmail.com

www.edituralumen.ro
www.librariavirtuala.com

Redactor: Roxana Demetra STRATULAT
Design copertă: Roxana Demetra STRATULAT

Reproducerea oricărei părţi din prezentul volum prin fotocopiere, scanare, multiplicare neautorizată, indiferent de mediul de transmitere, este interzisă.
Volumul este o re-editare a primei părţi a volumului apărut la Editura Didactică şi Pedagogică în 2015, sub titlul "*Elemente de sociologie şi logică*", tirajul fiind epuizat.
În acest volum au fost integrate parţial unele teme tratate anterior de autor în articole ştiinţifice şi volume, fiind citate corespunzător.

ISBN: 978-973-166-427-9

Antonio SANDU

Elemente de sociologie
pentru
administrația publică

Lumen
2016

CUPRINS

I.1. Introducere în sociologie 7

I.1.1. Sociologia - definiţie 7
I.1.2. Instituţii sociale 9
I.1.3. Structura socială. Sociologia structuralistă 24
I.1.4. Funcţii sociale. Sociologia funcţionalistă 31
I.1.5. Elemente de epistemologie socială 35

I.2.Elemente de istoria gândirii sociale 39

I.2.1. Naşterea democraţiei în filosofia Greciei antice 39
I.2.2. Iluminismul în gândirea socială. Teoria contractului social 41
I.2.3. Auguste Comte şi geneza sociologiei ca ştiinţă 43
I.2.4. Sociologia comprehensivă la Max Weber 44
I.2.5. Comunicarea şi construcţia socială a realităţii. Construcţionismul social 47

I.3. Elemente de sociologia devianţei şi marginalizare 51

I.3.1. Semnificaţii ale termenilor *devianţă* şi *marginalizare* 51
I.3.2. Devianţă şi funcţionalitate socială 53
I.3.3. Asistenţa socială şi problematica populaţilor dezavantajate 54

I.4. Sociologia calităţii vieţii 59

I.4.1 Conceptul de calitate a vieţii 59
I.4.2. Indicatori ai calităţii vieţii 61
I.4.3. Instrumente de măsurare a calităţii vieţii 62
I.4.4. Determinanţi sociali ai calităţii vieţii 65
I.4.5. Construcţia politicilor publice 67

I.5. Elemente de metodologia cercetării sociale 73

I.5.1. Construcţia metodologică a cercetării. Elemente de design al cercetării sociale 73
I.5.2. Determinarea obiectului cercetării 74
I.5.3. Preancheta. Pretestarea instrumentelor de cercetare 76
I.5.4. Stabilirea obiectivelor şi formularea ipotezelor cercetării 78
I.5.5. Stabilirea universului anchetei. Alcătuirea eşantionului 80

I.5.6. Alegerea tehnicilor de cercetare. Definitivarea instrumentelor de cercetare 83
I.5.7. Aplicarea în teren a instrumentelor de cercetare 92
I.5.8. Prelucrarea datelor şi informaţiile obţinute. Analiza rezultatelor 95
I.5.9. Redactarea raportului de cercetare 101
I.6. Metodologia cantitativă 105
I.6.1. Sondajul de opinie. Ancheta prin chestionar 105
I.6.2. Experimentul în domeniul ştiinţelor sociale 110
I.7. Metodologie calitativă 115
I.7.1. Cercetarea calitativă în ştiinţele sociale şi ale comunicării 115
I.7.2. Interviul 118
I.7.3. Focus grupul 125
I.7.4. Cercetarea acţiune (participativă) şi practicile discursive 129
I.7.5. Ancheta apreciativă 131
I.7.6. Dezvoltarea organizaţională apreciativă 138
I.7.7. Inteligenţa apreciativă 141
I.7.8. Utilizarea anchetei apreciative în managementul resurselor umane 143
I.7.9. Instrumente în managementul apreciativ al resurselor umane - Analiza SWOT şi SOAR 150
I.8. Interpretarea rezultatelor 155
I.8.1. Interpretarea datelor calitative 155
I.8.2. Abordarea narativă 155
I.8.3. Abordarea fenomenologică 158
I.8.4. Studiul de caz 159
I.9. Grounded Theory – Teoria centrată pe date 163
I.9.1. Teoria fundamentată pe date - Grounded Theory 163
Bibliografie generală 171

I.1. Introducere în sociologie

I.1.1. Sociologia - definiţie

Termenul de *sociologie* îşi are originea în cuvântul latinesc „socius“ cu sensul de societate şi termenul grecesc „logos“, care semnifică ştiinţă. Ca atare, într-o primă aproximare, sociologia este ştiinţa despre social[1].

> *Sociologia este ştiinţa care studiază socialul sub aspectul proceselor care au loc în societate, şi a regulilor după care aceste procese sociale se desfăşoară. Procesele sociale implică atât interacţiunile dintre indivizi, cât şi asocierea acestora în grupuri şi instituţii sociale, comunităţi umane şi societatea în general. Ca atare, sociologia este ştiinţa care studiază viaţa socială.*

Primul care a utilizat şi definit termenul sociologie a fost Auguste Comte (2005), anterior, el utilizând conceptele de "filosofie pozitivă" şi respectiv "fizică socială" pentru a defini viitoarea ştiinţă.

Max Weber (1992) a definit la rândul său sociologia ca ştiinţă a acţiunii sociale.

Pentru George Gurvitch (2007), obiectul de studiu al sociologiei îl constituie fenomenele sociale totale.

Alte definiţii ale sociologiei vizează obiectul acesteia, şi anume existenţa socială, structura socială, studiul vieţii sociale, a fenomenelor comunicaţionale etc.

Schifirneţ (2012) defineşte sociologia ca ştiinţa dedicată explicării şi înţelegerii structurii şi funcţionării realităţii sociale.

---

[1] În acest capitol au fost integrate parţial şi unele teme tratate anterior în Sandu, A. (2014a). *Elemente de sociologie. Sociologie generală, Sociologie juridică, Metodologia cercetării sociale.* Bucureşti, România: Editura Tritonic, pp. 7-19.

Sarcină de învățare 1: Lectură suplimentară

Pentru o cât mai amplă înțelegere a *sociologiei* ca știință, invităm studenții să lectureze capitolul "Relația dintre sociologie și științele sociale", din Sandu, A. (2014a). *Elemente de sociologie. Sociologie generală, Sociologie juridică, Metodologia cercetării sociale*. București, România: Editura Tritonic, pp. 13-16.

Sarcină de învățare 2: Lectură suplimentară

Pentru o cât mai amplă înțelegere a *sociologiei* ca știință, invităm studenții să lectureze capitolul "Ramuri ale sociologiei", din Sandu, A. (2014a). *Elemente de sociologie. Sociologie generală, Sociologie juridică, Metodologia cercetării sociale*. București, România: Editura Tritonic, pp. 16-19.

Definițiile anterior menționate au fost preluate din volumul *Ce este sociologia? 101 definiții ale sociologiei* (2010), a autorului Sergiu Lucian Raiu, care a efectuat o sinteză din peste 100 de definiții ale sociologiei existente în literatura de specialitate. Referințele bibliografice menționate de autor vizează în special bibliografie sociologică românească accesibilă studenților.

Sarcină de învățare 3: Lectură suplimentară

Pentru o cât mai amplă înțelegere a *sociologiei* ca știință, invităm studenții să lectureze Raiu, S. L. (2010). *Ce este sociologia? 101 definiții ale sociologiei*. Timișoara, România: Editura Universității de Vest, pp. 1-83.

Sarcină de lucru 1:

Realizaţi un eseu cu titlul: *Sociologia: încercări de definire*, pornind de la definiţiile menţionate în suportul de curs şi respectiv în volumul Sergiu Lucian Raiu (2010). *Ce este sociologia? 101 definiţii ale sociologiei*. Timişoara, România: Editura Universităţii de Vest. Disponibilă online la adresa:
https://www.academia.edu/1472195/Ce_este_sociologia

I.1.2. Instituţii sociale

Instituţiile sociale sunt structuri sociale stabile, create cu scopul de a conserva şi dezvolta o serie de scopuri fundamentale ale grupurilor şi indivizilor. Instituţiile se caracterizează prin stabilitate şi continuitate (Schifirneţ, 2012).

Putem[2] înţelege instituţiile sociale ca o structurare a acţiunii umane, pornind de la un set de reguli formale, informale, generatoare de ordine socială. Regulile pe care se întemeiază instituţiile sociale "reprezintă" regulile jocului "social".

Pentru North (2003), instituţiile sunt seturi de reguli care structurează interacţiunile sociale în moduri particulare. Pentru ca un set de reguli să fie considerate o instituţie socială, cunoaşterea acestor reguli trebuie să fie împărtăşită de o parte relevantă a comunităţii sau societăţii. Instituţiile reprezintă un set de reguli, proceduri de înţelegere şi norme de comportament moral şi etic desemnate să constrângă comportamentul indivizilor, cu scopul de a maximiza avuţia sau utilitatea principiilor (North, 2003).

[2] În acest capitol au fost integrate parţial şi unele teme tratate anterior în Sandu, A. (2014a). *Elemente de sociologie. Sociologie generală, Sociologie juridică, Metodologia cercetării sociale*. Bucureşti, România: Editura Tritonic, pp. 22-33.

Instituţiile apar sub forma unor structuri constrângătoare, create de indivizi în cursul interacţiunii dintre aceştia, pentru a da formă particulară şi general acceptată fenomenelor sociale.

Pentru Constantin Schifirneţ (2012) instituţiile sociale reprezintă:

- un grup sau mai multe grupuri de persoane implicate în rezolvarea de probleme pentru întreaga comunitate, îndeplinind astfel o serie de funcţii publice (primărie, prefectură, minister etc.);
- forma în care este organizată acțiunea exercitată de membrii unui grup atunci când acționează în numele grupului;
- ansamblul de tehnici şi de mijloace de acțiune utilizate de membrii unui grup în exercitarea unor funcţii publice. Acțiunile membrilor grupului sunt reglementate de regulile grupului, fiind menite să satisfacă o serie de nevoi ale indivizilor în numele cărora instituția acționează.
- rolurile sociale exercitate de o serie de membri ai unor grupuri sociale, deosebit de importante pentru întregul grup (Schifirneţ, 2012).

Funcţiile în cadrul instituţiilor sunt formal stabilite, rolul exercitat de deţinătorii acestor funcţii fiind prescris prin reguli. Instituţiile îndeplinesc mai multe funcţii la nivelul societăţii, deşi de multe ori, una dintre acestea este dominantă. Funcţia unui spital este în principal de a asigura accesul pacienţilor la tratament şi îngrijire, dar în secundar exercită funcţii de socializare pentru angajaţii săi, funcţii educaţionale pentru medicii stagiari etc. O funcție generală a societății poate fi îndeplinită de mai multe instituții: apărarea drepturilor omului de exemplu se realizează de instituții juridice, politice, educaționale etc.

Instituţiile pot fi constituite formal – instituţiile publice, sau informal – instituţii a căror reguli sunt general acceptate fără a fi formalizate în documente scrise.

Instituţiile nu trebuie confundate cu *organizaţiile*, care sunt de asemenea structuri umane socialmente constituite, având reguli precise de funcţionare şi propriul sistem de roluri şi funcţii. Organizaţiile pot avea scopuri legitime, sau nelegitime. Organizaţiile cu scopuri legitime pot funcţiona în domenii precum: economic, social, politic sau cultural. Organizaţiile ale căror scopuri sunt nelegitime funcţionează în general în afara legii, fiind reprezentate de organizaţii teroriste, structuri organizaţionale mafiote etc. Termenul de *instituţie* provine din cuvântul latinesc *institutio*, care desemna întemeiere, dar şi obicei, regulă de comportament. Romanii foloseau termenul *institutiones* pentru a desemna lucrările fundamentale în domeniul dreptului.

Instituţiile sociale pot fi formale şi informale. Cele formale sunt acele instituţii constituite prin intermediul unei prescripţii juridice, care reglementează scopul, obiectivele, procedurile de funcţionare, sistemul de statusuri şi roluri. În cadrul instituţiilor informale, regulile şi normele sunt superflue, şi sistemul de status-roluri este în general personalizat (Onicov, 2003). Având în vedere caracterul constrângător şi normativ al instituţiilor sociale, acestea gestionează sociabilitatea sub aspectul ordinii sociale. Instituţiile diferă prin gradul de formalizare, de la cele cu mare putere juridică – cum ar fi democraţia, statul de drept – până la cele reglementate prin obiceiuri şi tradiţii, cum este de exemplu salutul. Regulile sunt scrise şi nescrise, formale sau informale, mandatorii sau regulatorii.

Instituţie (Institution). Din lat. institutio-instituire, metodă, învăţătură. Termen polisemantic, folosit de jurişti (M. Hauriou, G. Renard), economişti (şcoala Public Choice-ului; J. Buchanan, G. Tullock) şi sociologi (în special Durkheim şi Parsons). Ansamblu de reguli care organizează societatea sau unele din instanţele acesteia. Distincţie (potrivit lui Kardiner) între instituţii primare şi instituţii secundare. O triplă funcţie: socializare, control şi reglare. Noţiuni de cod, constrângere şi

sancţiune. Este prezentată şi o componentă simbolică sau imaginară (cf. lucrărilor lui C. Castoriadis) (Ferréol, et.al. 1998).

Instituţionalism (Institutionnalisme). Să luăm ca punct de plecare schema:

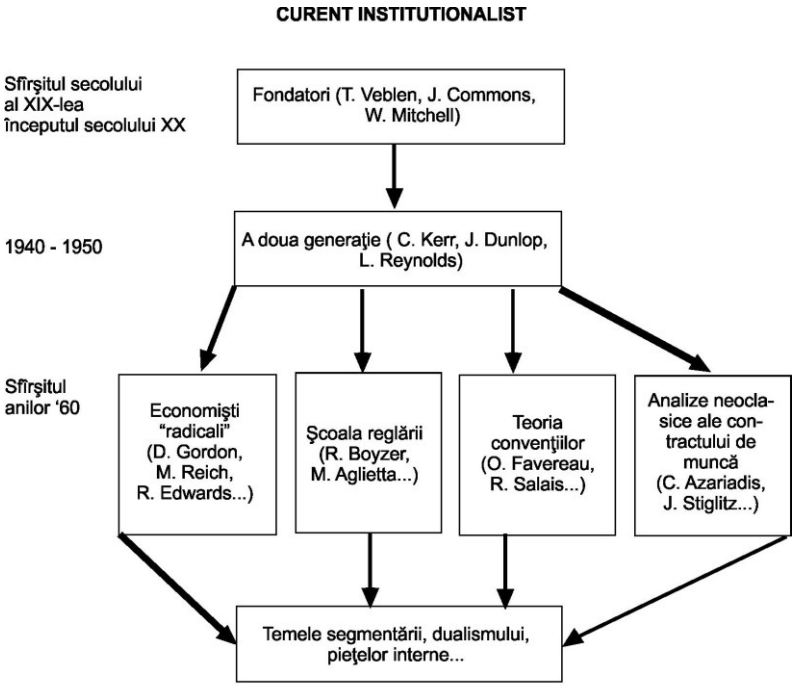
CURENT INSTITUTIONALIST
Sfîrşitul secolului al XIX-lea începutul secolului XX
Fondatori (T. Veblen, J. Commons, W. Mitchell)
1940 - 1950
A doua generaţie (C. Kerr, J. Dunlop, L. Reynolds)
Sfîrşitul anilor '60
Economişti "radicali" (D. Gordon, M. Reich, R. Edwards...)
Şcoala reglării (R. Boyzer, M. Aglietta...)
Teoria convenţiilor (O. Favereau, R. Salais...)
Analize neoclasice ale contractului de muncă (C. Azariadis, J. Stiglitz...)
Temele segmentării, dualismului, pieţelor interne...

(*Sursa:* FERREOL G., DEUBEL P., *Economie du travail,* Paris, A. Colin, 1990, p.69)

(Ferréol et.al. 1998).

Să explicăm fiecare dintre aceste filiaţii. De la crearea sa, curentul instituţionalist încearcă să promoveze o viziune pluridisciplinară a fenomenelor economice. Aportul istoriei, sociologiei şi ştiinţelor juridice permite astfel o mai bună percepere a mecanismelor de alocare, sau de redistribuire a bogăţiilor. Accentul este pus pe negocierile colective, pe

practicile de acordare a indemnizațiilor, pe gestiunea resurselor umane... în anii '40, rolul organizațiilor sindicale este specificat mai clar: nu se mai vorbește de monopol, ci de voice: prezența delegaților sau reprezentanților reduce arbitrariul și oferă o protecție eficace. (Ferréol et.al. 1998).

Această insistență asupra ierarhiilor și sistemelor de valori a dat naștere, ulterior, unor numeroase interpretări. Regrupați în jurul URPE (Union for Radical Political Economy), radicalii americani văd în compartimentarea pieței un semn al dominației capitaliste. Deținătorii mijloacelor de producție "divizează pentru a guverna mai bine" prin intermediul controlului și supravegherii mâinii de lucru. Pe de altă parte, școala reglării își plasează unele din preocupări într-o perspectivă mai globală, cea a "raportului salarial". Pentru "conventionaliști", "obiectul" studiat devine mai complex, nu mai este o marfă, ci un ansamblu de angajamente mutuale. Evoluția regulilor și codificărilor trebuie astfel integrată în raționament (teoria contractelor implicite și salariilor de eficiență) (Ferréol et.al. 1998).

Instituțiile politice[3] sunt create în scopul obținerii exercitării și extinderii puterii. Grupurile sociale cu interese comune se organizează în scopul participării la acte de putere, indiferent de nivelul în care această putere se manifestă. Un prim exemplu de instituție politică o reprezintă partidul. Partidele politice sunt organizații centrate în jurul unor ideologii care reprezintă interesele unei clase sociale sau a unor grupuri sociale. Scopul manifest al acestora este obținerea și menținerea puterii politice, în general

[3] În acest capitol au fost integrate parțial și unele teme tratate anterior în Sandu, A. (2014a). *Elemente de sociologie. Sociologie generală, Sociologie juridică, Metodologia cercetării sociale.* București, România: Editura Tritonic, pp. 26-30.

prin mecanisme democratice, şi în contexte pluraliste. Excepţia este reprezentată de partidele totalitare, care monopolizează scena politică, nerecunoscând legitimitatea altor partide sau grupuri politice.

O altă categorie de instituţii politice sunt cele care vizează exercitarea efectivă a puterii politice. Dintre instituţiile politice de exercitare a puterii, enumerăm:

- parlamentul, care reprezintă puterea legislativă;
- guvernul, ca putere executivă;
- preşedenţia, având atribuţii în reprezentarea statului şi garantarea caracterului democratic al ţării.

La nivel local funcţionează: Consiliul Judeţean cu funcţie de reglementare normativă a activităţii administrative, şi instituţia prefectului, care funcţionează ca reprezentant al guvernului la nivelul judeţului. Prefectul conduce, la nivel local, serviciile publice descentralizate şi deconcentrate ale ministerelor, precum şi alte organe ale administraţiei publice centrale care funcţionează la nivel teritorial. Prefecţii sunt înalţi funcţionari publici, apolitici şi numiţi de govern, din rândul înalţilor funcţionari publici. La nivelul comunităţii locale funcţionează consiliul cu rol de reglementare a politicilor publice locale, şi respectiv primarul, cu rolul de autoritate executivă la nivelul localităţii.

La nivelul Uniunii Europene puterea politică se exercită prin Parlamentul European, ales o dată la cinci ani, şi care se constituie în Camera Reprezentanţilor cetăţenilor din Uniunea Europeană. Consiliul Uniunii Europene, sau Consiliul de Miniştri, este o parte a legislativului Uniunii Europene, reprezentând statele membre. Legislativul european este de facto o structură bicamerală, atât Parlamentul European, cât şi Consiliul Uniunii Europene având funcţie legislativă. Puterea executivă, la nivelul Uniunii Europene, este reprezentată de Comisia Europeană responsabilă de elaborarea de propuneri legislative, şi de implementarea deciziilor Consiliului Europei şi a

Parlamentului European, precum şi a tratatelor constitutive a Uniunii.

Instituţiile puterii judecătoreşti sunt reprezentate în ţara noastră de instanţele de judecată, începând cu Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie, ca instanţă juridică supremă, curţile de apel, tribunalele şi respectiv judecătoriile. Puterea judecătorească nu are un caracter politic. Democraţia occidentală modernă se bazează pe principiul separaţiei puterilor în stat, între puterea legislativă, executivă şi judecătorească.

Instituţiile juridice reprezintă un set de norme cu caracter juridic, având un obiect comun de reglementare care persistă în timp, chiar în condiţiile modificării legislaţiei care îl defineşte. Exemple de instituţii juridice: familia, proprietatea, posesia etc.

Instituţiile economice sunt cele care reglementează comportamentul economic în ceea ce priveşte producţia de bunuri şi servicii. Cea mai importantă instituţie economică o reprezintă contractul care reglementează relaţiile comerciale. Contractul este de asemenea instituţia dreptului civil (North, 2003) extinsă şi în alte ramuri de drept şi care reglementează tranzacţia înţeleasă ca acord de voinţă între părţi. Teoriile contractualiste reglementează relaţiile de putere egale, sau inegale, sub forma unei tranzacţii. Alte instituţii economice semnificative sunt: piaţa, şomajul, banii. Relaţiile economice se stabilesc între agenţi economici şi persoane fizice, sau între agenţi economici şi stat. Agentul economic funcţionează ca organizaţie socială având un caracter instituţional, căpătat prin însuşi actul de constituire. Persoana fizică, atunci când participă în cadrul unor tranzacţii, beneficiază de un cadru normativ care îi delimitează capacitatea de acţiune.

Persoana are, ca atare, caracterul de agent sau de actor social, iar limitele acestei capacităţi sunt prestabilite prin norme de ordin juridic, etic, cutumiar. Fără a putea spune efectiv că persoana este o instituţie, comportamentul social al acesteia este

reglementat prin structuri instituţionalizate. Orice formă de control social, sau de coerciţie, poate fi legitimată, atâta vreme cât sunt acceptate o serie de norme şi reguli care să încurajeze anumite comportamente şi să descurajeze sau să interzică altele.

Instituţiile de educaţie. Educaţia în sine funcţionează în baza unor norme juridice sau practici cutumiare, având deci un caracter instituţional. Educaţia primită de copil în familie este din perspectiva sociologică tot o instituţie, întrucât are la bază o serie de reguli provenite din tradiţie, sau din experienţa membrilor de familie. Educaţia instituţionalizată propriu-zisă se realizează prin intermediul şcolii, fiind împărţită pe cicluri preprimar, primar, gimnazial, liceal şi superior. De asemenea, există formalizate instituţii ale educaţiei permanente pe tot parcursul vieţii. Instituţia generică pentru orice formă de educaţie poartă denumirea de şcoală.

Instituţii din domeniul sănătăţii. Îngrijirea sănătăţii este o practică instituţionalizată. Sănătatea în sine este o valoare principală în jurul căreia s-au constituit o gamă largă de instituţii care reglementează şi asigură îngrijirea sănătăţii. Organizaţia Mondială a sănătăţii defineşte starea de sănătate ca stare de bine din punct de vedere biologic, fizic, mental, social şi spiritual. Îngrijirea sănătăţii presupune apelul la o serie de instituţii specializate, cum ar fi: spitalul, policlinica, sanatoriul, cabinetele medicale etc. Finanţarea sănătăţii este instituţionalizată prin intermediul Caselor de Asigurări de Sănătate publice sau private. O serie de alte instituţii intervin în managementul sănătăţii: Direcţia de Sănătate Publică, Ministerul Sănătăţii etc.

Instituţiile medicale sunt create pentru desfăşurarea în cele mai bune condiţii a practicii medicinei. Clinica reprezintă o instituţie medicală condusă de un grup de specialişti din domeniul sănătăţii, capabili să ofere îngrijire de urgenţă şi/sau de lungă durată, respectiv reabilitare după boli cronice.

Instituţii non-formale. Sunt acele instituţii bazate pe reglementări nescrise pe cutume şi tradiţii. Un exemplu de astfel

de instituţie socială non-formală îl constituie salutul, atunci când se bazează pe reguli tradiţionale de politeţe.

Administraţie publică şi birocraţie

Statul modern îşi traduce propria raţionalitate sub forma birocraţiei. Departe de a fi o sursă de tergiversare, de amânare a deciziei administrative, birocraţia funcţională se bazează pe ideea de expertiză, de ordine, şi de continuitate în administrarea treburilor publice. Factorul politic ales îşi pune amprenta pe direcţia politicilor publice, dar funcţionarul în administraţie este chemat să implementeze aceste politici, să realizeze comunicarea continuă cu cetăţeanul şi să asigure funcţionarea serviciilor publice într-o manieră corectă şi continuă.

În imaginarul social, birocratul este tipul funcţionarului public care ascunde în spatele unui birou, într-o instituţie publică, propria ineficienţă în oferirea serviciilor. În multe situaţii, funcţionarul public este văzut necomunicativ, sau având o comunicare agresivă, lipsit de empatie faţă de cetăţeni, care pune propriile interese, de multe ori dinafara sferei profesionale, în faţa interesului cetăţeanului, şi chiar a interesului public. Funcţionarul birocrat incompetent îşi justifică propria ineficienţă sau chiar lipsa de activitate prin respectarea unor regulamente şi unor norme excesiv de exacte în ceea ce priveşte serviciile care nu pot fi prestate cetăţenilor, dar total imprecise, atunci când vine vorba de reglementarea serviciilor oferite şi a calităţii serviciilor publice.

Funcţionarul public este perceput, şi uneori chiar se percepe, ca inamovibil şi ca persoană a cărei răspundere este mai degrabă instituţională decât personală. Corupţia funcţionarului public este un permanent subiect pentru mass-media. Cu toate acestea, birocraţia, atunci când este funcţională, asigură eficienţa serviciilor publice, raţionalitatea şi predictibilitatea acestora. Birocraţia este strict legată de funcţionarea reglementată a administraţiei publice locale sau centrale, care înlocuieşte

arbitrarietatea deciziei politice totalitare sau benevolente, cu decizia publică raţională bazată pe un set de legi. Puterea personală este înlocuită de puterea funcţională, care se doreşte a fi abstractă şi indiferentă la persoana care ocupă temporar o anumită funcţie publică.

Sistemul normativ reglează libertatea de decizie şi limitele competenţei decizionale, a fiecărei poziţii administrative, indiferent de forma acesteia.

Pentru Max Weber (1978), birocraţia în forma legal-raţională şi impersonală este forma modernă de organizare administrativă, care traduce la nivelul administraţiei publice principiile funcţionării statului de drept şi esenţa sa democratică. Munca de birou a funcţionarilor publici asigură capacitatea administrativă a statului, astfel încât între funcţionarea sistemului birocratic şi eficienţa statului pentru îndeplinirea propriilor funcţii este o strânsă şi directă legătură. Birocraţia modernă apărută în viziunea lui Weber (1978) a fost corelată întotdeauna cu dezvoltarea sarcinilor administrative, fiind indispensabilă menţinerii societăţii moderne. Apariţia şi dezvoltarea birocraţiei structurate cu niveluri clare de exprimare a competenţelor este în strânsă corelare cu dezvoltarea funcţiilor statului în direcţii precum: impozitarea şi colectarea impozitelor, serviciile vamale, educaţia, ordinea publică. Pentru Weber (1978), caracteristicile birocraţiei funcţionale se rezumă la diviziunea muncii, regulile impersonale şi ordinea ierarhică.

În ceea ce priveşte diviziunea muncii, aceasta are în vedere împărţirea activităţii în sarcini clare şi raţionale bazate pe unităţi de activitate ce pot fi efectuate de aceeaşi persoană, ce sunt clar definite şi delimitate din perspectiva rezultatelor aşteptărilor, performanţelor, competenţelor, duratei etc.

Accederea în funcţiile publice se face, sau ar trebui să se facă, în funcţie de competenţele deţinute de o persoană ce o fac compatibilă cu particularităţile funcţiei administrative ocupate. Ocuparea prin concurs a funcţiilor administrative asigură

egalitatea de şanse, şi cel puţin în principiu, garantează ocuparea unei funcţii publice de către cea mai competentă persoană aflată pe piaţa muncii şi care îşi exprimă intenţia de a ocupa poziţia respectivă.

Desfăşurarea activităţii birocratice pe baze reglementate prin acele norme, regulamente, coduri etc., împiedică arbitrarietatea, funcţia publică fiind supusă controlului atât la nivel administrativ cât şi prin intermediul societăţii civile. Caracterul ierarhic asigură diferenţa în remunerarea muncii pe baza recunoaşterii nivelurilor de competenţă ale fiecărui funcţionar public.

Controlul ierarhic asigură eficienţa răspunderii publice în limite raţional prescrise prin structuri normative. Asigurarea eficienţei îndeplinirii funcţiilor administrative se bazează pe limitarea jurisdicţională, sau cu alte cuvinte a competenţei teritoriale a funcţiei publice, pe evidenţa scrisă a actelor administrative ce permite contestarea acestora, dar şi continuitatea funcţionării sistemelor administrative.

Ca efect pervers se înregistrează nevoia crescută de funcţionari publici, costuri din ce în ce mai ridicate ale funcţionării statului, multitudinea de dosare, traseul lung şi complicat al actelor publice şi uneori ascunderea incompetenţei unui funcţionar public în spatele cerinţelor birocratice, de unde blamarea birocraţiei însăşi, ca ineficienţă în oferirea seviciilor publice.

Sarcină de lucru 1:

Prezentaţi un exemplu de structură birocratică funcţională şi respectiv una disfuncţională, aşa cum apar prezentate în presă.

În ceea ce priveşte decizia instituţională, prezentăm o serie de modele ale acesteia, preluate după Tatiana Camelia Dogaru, din lucrarea *Abordarea raţională a politicilor publice* (2012).

Tabel: Caracteristicile actorilor implicaţi în procesul de elaborare a politicilor publice.

Tip actor	**Caracteristici**				
	Rol	Valori	Scopuri	Stil	Critici
Raţionalist	analist politic/ planificator	metodă	care pot fi descoperite	compre-hensiv	eşec în a conştientiza limitele
Tehnician	expert/ specialist	training/ expertiză	stabilite de alţii	explicit	îngustime
Incrementalism	politician	status quo	stabilite de noi cereri	negociere	conservator
Reformist	cetăţean/ lobbyist	schimbare	stabilite de preocupări de conţinut, de substanţă	activist	nerealist, care nu ştie face compromis

Sursa: Charles O. Jones, (1984) An Introduction to the Study of Public Policy (apud Dogaru Tatiana Camelia, 2012, p. 27).

În abordarea politicilor publice intervin o serie de actori raţionali care contribuie la decizia publică prin abordarea unor strategii comunicative consensuale. Între aceste categorii intervine şi rolul specialistului de tip birocrat, care aduce cu sine expertiza manifestată într-o zonă strict delimitată a spaţiului public.

Dogaru Tatiana Camelia (2012) descrie procesul de elaborare a unei politici publice pornind de la următoarele etape:

- identificarea problemei - o persoană sau un grup de persoane reuşeşte să atragă atenţia asupra unei probleme ce poate fi soluţionată prin intervenţia puterii publice;

- punerea pe agenda politică - problema identificată este luată în considerare de către oficiali (puterea publică sau politică);
- Formularea cadrului de politică publică - o autoritate dezvoltă un program care urmăreşte rezolvarea problemei;
- adoptarea politicii publice - suma eforturilor pentru ca un program să fie adoptat ca un program guvernamental;
- implementarea politicii publice - realizarea efectivă a unei politici publice; este o etapă critică, în care rolul administraţiei este decisiv;
- evaluarea politicii publice (Dogaru, 2012, p.30).

În continuare, autoarea Dogaru Tatiana Camelia (2012) prezintă un model al proceselor de stabilire a agendei de politici publice europene după cum urmează:

Tabel: Caracteristicile celor două procese de stabilire a agendei de politici europene

Etape	Procesul iniţiat de la vârf	Procesul iniţiat de la bază
Iniţierea	[de către] liderii politici ca urmare a caracteristicilor unui eveniment politic	[în urma] preocupărilor profesionale a comunităţilor epistemice
Specificarea	formularea în Consiliul European a consensului politic asupra unui răspuns al UE, iar [după adoptarea Tratatului de la Lisabona, posibilitatea de a decide prin majoritate calificată]	formularea specifică şi tehnică a propunerilor de politici publice europene de către grupurile de experţi şi formaţiunile de lucru
Extinderea	către nivelurile de bază ale sistemului decizional al UE	către nivelurile de vârf ale sistemului decizional al UE
Intrarea	prin crearea momentului politic	prin construirea graduală a impulsurilor

Sursa: Princen, S., Rhinard, M., *Crashing and Creeping: agenda setting dynamics in the European Union* (apud Dogaru Tatiana Camelia, 2012, p.42).

Am adus în discuție cele două modele ale deciziei europene pentru a vedea, dintr-o perspectivă sociologică, semnificația termenului de raționalitate a deciziei administrative, care se bazează pe constituirea unor trasee ale documentelor administrative, ce urmează a fi adoptate, exemplul vocilor naționale, dar și a celor birocratice în negocierea consensului ce stă la baza deciziei administrative.

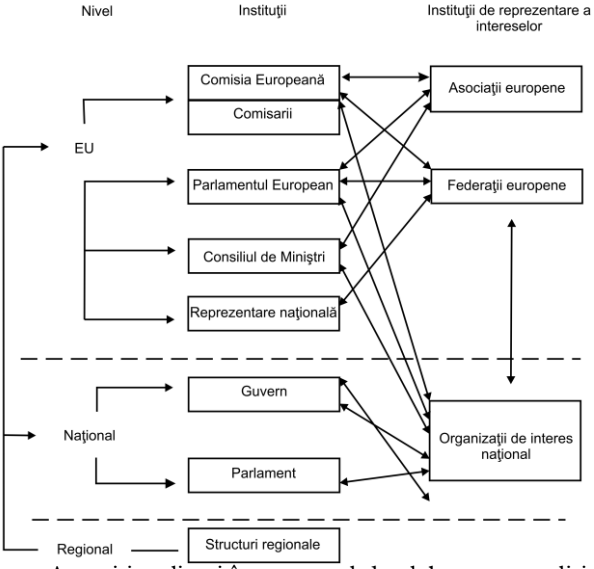

Figura: Actori implicați în procesul de elaborare a politicilor europene

Sursa: adaptare după Andersen S. S., Eliassen, K. A., *Making policy in the New Europe* (apud Dogaru Tatiana Camelia, 2012, p.44).

Sarcină de lucru 2:

Definiți termenul de *raționalitate a acțiunii sociale*, formulând sugestiile Dumneavoastră bibliografice, pornind de la bibliografia sociologică existentă în bibliografia Universității "Ștefan cel Mare" din Suceava, și respectiv a articolelor

științifice disponibile online pe care le puteți identifica accesând la biblioteca Universității bazele de date internațional recunoscute în domeniul sociologiei, dintre care menționăm: Thomson Reuters, EBSCO, Pro Quest și CEEOL.

Sarcină de învățare 1: Lectură suplimentară

Pentru o cât mai amplă înțelegere a *sociologiei ca știință,* invităm studenții să lectureze capitolul "Tipuri de instituții", din Sandu, A. (2014a). *Elemente de sociologie. Sociologie generală, Sociologie juridică, Metodologia cercetării sociale*. București, România: Editura Tritonic, pp. 26-30.

Sarcină de învățare 2: Lectură suplimentară

Pentru o cât mai amplă înțelegere a *instituțiilor sociale totale,* invităm studenții să lectureze capitolul "Instituții sociale totale", din Sandu, A. (2014a). *Elemente de sociologie. Sociologie generală, Sociologie juridică, Metodologia cercetării sociale*. București, România: Editura Tritonic, pp. 30-33.

I.1.3. Structura socială. Sociologia structuralistă

Ansamblul interacţiunilor sociale[4] nu este o serie aleatorie de evenimente sociale. Evenimentele colective care structurează viaţa socială au în mare măsură un caracter intenţional şi structurat.

Comportamentele umane au în genere un scop, ele urmărind obținerea unor efecte în planul social. Desigur, în afara efectelor dorite, dezirabile, comportamentele umane au şi o serie de efecte nedorite, neplanificate.

Structură (Structure). Unitate ce posedă legea sa imanentă de acţiune şi de dezvoltare, având o cauzalitate proprie şi realizând o individualitate funcţională. Mai general, ansamblul de elemente interdependente, formând un sistem. Trei caracteristici importante: loialitate, transformare, autoreglare. Când forma se defineşte prin opoziţie cu materia care îi este străină, structura nu are un conţinut distinct: ea este conţinutul însuşi, însuşit într-o organizare logică concepută ca o proprietate a realului (cf. lucrările lui J. Piaget şi C. Lévi-Strauss). Adesea sinonimă cu configuraţia (Gestalt, pattern), a se vedea lucrarea lui R. Boudon (1997). *A quoi sert la notion de structure? Essai sur la signification de la notion de structure dans les sciences humaines*, Paris, Gallimard, 1968 (Ferréol, et.al. 1998).

Structuralismul este o orientare teoretică şi metodologică în ştiinţele sociale şi umane, apărută în anii 1960-1980, în domenii precum lingvistică, sociologie şi antropologie etc., la a cărei dezvoltare şi-au adus contribuţia autori precum Ferdinand de Saussure, Naum Chomsky, Claude Levi-Strauss.

[4] În acest capitol au fost integrate parţial şi unele teme tratate anterior în Sandu, A. (2014a). *Elemente de sociologie. Sociologie generală, Sociologie juridică, Metodologia cercetării sociale.* Bucureşti, România: Editura Tritonic, pp. 55-57.

Pornind de la analiza structurilor lingvistice realizată de Ferdinand de Saussure (1857-1913), Claude Levi-Strauss (1978) propune termenul de *structuralism* ca paradigmă sociologică, dezvoltând şi analiza structuralistă în cercetarea unor fenomene sociale legate de viaţa religioasă şi spirituală, de viaţa de familie şi relaţiile de rudenie, pe baza unor cercetări realizate în general în societăţi neindustrializate, chiar în comunităţi tribale – fondând antropologia socială structuralistă.

Structuralismul analizează structura sistemelor sociale, relaţiile specifice şi semnificative dintre instituţiile şi procesele sociale. Acesta se centrează asupra totalităţii ca structură socială, şi a relaţiilor de interdependenţă ce se stabilesc între elementele componente ale sistemelor sociale. Giddens pune în legătură conceptul de structură socială cu cel de acţiune socială (Schifirneţ, 2012).

Relaţiile dintre elementele componente ale unui sistem social sunt privite în integralitatea lor, postulându-se ireductibilitatea întregului la suma părţilor.

Din perspectivă metodologică, structuralismul constă în cercetarea structurii sociale a oricărui feonomen sau proces social. Metoda poartă denumirea de analiză structurală, putându-se aplica modelelor de realitate socială, şi nu realităţii însăşi (Schifirneţ, 2012). Analiza structurală vizează relaţiile şi formele pe care realitatea socială le îmbracă.

Societatea este alcătuită din părţi componente aflate în interacţiune. Interacţiunea dintre subsistemele societăţii este departe de a fi aleatorie. Faptele sociale se corelează între ele, generând modele sau structuri de relaţie. Acestea pot fi modele de cooperare sau de conflict.

Marx (1955) identifică lupta de clasă ca motor al dezvoltării sociale. Clasele sociale, în special burghezia şi proletariatul se află în relaţii antagonice. Burghezia a devenit clasă dominantă, impunându-se în faţa aristocraţiei de tip feudal. La rândul său, proletariatul ar fi trebuit să se impună, în viziunea

lui Marx (1955; 1978), drept clasă dominantă înlăturând burghezia. Din păcate, teoria luptei de clasă a inspirat dictaturile comuniste în săvârşirea unor crime împotriva umanităţii, întemniţând deopotrivă opozanţi politici şi persoane a căror unică vină era deţinerea unei averi chiar minimale. Nu contestăm valoarea teoretică a marxismului în explicitarea fenomenelor sociale şi a raporturilor dintre clase la sfârşitul sec. al XIX-lea şi începutul secolului al XX-lea. Marxismul a inspirat o întreagă tradiţie intelectuală de stânga în ţări cu economie de piaţă, precum Franţa. Sub influenţa marxistă au fost elaborate teorii ale echităţii sociale şi au fost raţionalizate raporturile de muncă.

Pentru Giddens, relaţiile sociale sunt structurante pentru acţiunile agenţilor sociali. La rândul lor, aceste acţiuni structurează sistemele sociale (Schifirneţ, 2012). Fenomenele sociale sunt supuse unor legităţi structurante, care fac realitatea socială să fie comprehensibilă.

Structurarea societăţii se datorează în principal diviziunii sociale a muncii. Aceasta ia forma stratificării sau împărţirii în grupuri aflate în relaţii de subordonare. Criteriile de stratificare au diferit de la o etapă istorică la alta, fiind totuşi în general legate de deţinerea şi exercitarea puterii. Astfel au existat clase dominante care şi-au însuşit şi exercitat puterea asupra claselor dominate. Alte criterii asociate diferenţierii de clasă pot fi: averea, prestigiul, şi mai nou, ocupaţia şi nivelul de instrucţie. De-a lungul istoriei, structura de clase a cunoscut o evoluţie în strânsă legătură cu modul de producţie dominant.

Societatea actuală cunoscută sub denumirea de societate bazată pe cunoaştere, trece printr-un proces de o reaşezare a categoriilor sociale în funcţie de nivelul veniturilor. Apariţia „gulerelor albe" în anii 1971-1980 în societatea americană a marcat dispariţia claselor antagoniste. Gulerele albe reprezintă funcţionarii, în general cei cu „muncă de birou", din domeniul serviciilor şi industriilor creative. Aceştia depăşesc numeric muncitorii din industria tradiţională numiţi "gulerele albastre".

"Gulerele albe" sunt în general o categorie socială educată cu studii superioare, cu motivaţii individualiste, dar nu egoiste, cum ar spune marxiştii. Gulerele albe sunt profesionişti apăruţi din necesitatea de hiperspecializare şi hipertehnologizare.

Transformarea fermelor în complexe industriale agricole duce în ţările industrializate la dispariţia ţărănimii ca şi clasă socială. Tehnologizarea extremă a industriei, terţiarizarea economiei şi apariţia economiei bazate pe cunoaştere duce la transformarea clasei muncitoare de tip proletar într-o clasă de mijloc.

Clasa de mijloc este o structură socială specifică capitalismului postmodern, care cuprinde indivizii cu niveluri de venit suficiente pentru un nivel de trai decent. Aceştia pot fi mici întreprinzători, gulere albe adică, sau chiar reprezentanţi ai gulerelor albastre al căror nivel de venituri se află în media veniturilor naţionale, permiţându-le un trai decent. Clasa mijlocie este în general apolitică, sau aderă la o poziţie politică de centru, fiind preocupată de ecologie, de propriul stil de viaţă, de îngrijirea sănătăţii.

Celelalte trei clase sociale contemporane din perspectiva nivelului de trai sunt: upermiddle class, undermiddle class, middle class. Upermiddle class (clasa avută) conţine indivizii a căror venituri depăşesc cu mult media naţională, putând fi considerată o clasă bogată.

O altă structurare a societăţii contemporane are în vedere categoriile socio-profesionale. Am putea pune în evidenţă profesiunile medicale, juridice, politice, inginereşti, categoria pensionarilor etc. Categoriile socio-profesionale structurează viaţa socială prin dinamica specifică status-rol. Apartenenţa la o categorie socio – profesională aduce după sine un anumit status.

Prezentăm în continuare o tipologizare a categoriilor socio-profesionale actuale, preluată după Ferréol, G., (coord.) et al. (2010). *Dicţionar de sociologie*. România, Iaşi: Editura Polirom, pp. 136-137:

Tabel: Tipologizarea categoriilor socio-profesionale actuale

1. Agricultori	10. Agricultori...	11. Agricultori cu gospodărie mică 12. Agricultori cu gospodărie medie 13. Agricultori cu gospodărie mare
2. Artizani, comercianţi şi întreprinzători particulari	21. Artizani...	21. Artizani
	22. Comercianţi şi asimilaţi	22. Comercianţi şi asimilaţi
	23. Întreprinzători particulari cu 10 salariaţi sau mai mulţi...	23. Întreprinzători particulari cu 10 sau mai mulţi salariaţi
3. Cadre şi profesii intelectuale superioare	31.Profesii liberale…	31. Profesii liberale
	32.Cadre superioare din sectorul public, profesii intelectuale şi artistice...	33. Cadre superioare din sectorul public. 34. Profesori, profesii ştiinţifice 35. Profesii din domeniul informaţii, arte şi spectacole
	36.Cadre superioare din întreprinderi particulare...	37. Cadre superioare administrative şi comercianţi din întreprinderi particulare 38. Ingineri şi cadre tehnice din întreprinderi
4. Profesii intermediare	41.Profesii intermediare din învăţământ, sănătate, sectorul public şi asimilate...	42.Învăţători şi asimilaţi 43.Profesii intermediare din sănătate şi muncă socială 44. Clerici, călugări 45. Profesii intermediare administrative din sectorul public
	46. Profesii intermediare administrative şi comerciale din întreprinderi particulare...	46. Profesii intermediare administrative şi comerciale din întreprinderi particulare
	47. Tehnicieni...	47. Tehnicieni

	48.Maiştri, salariaţi care se situează între muncitori şi cadrele de conducere...	48. Maiştri, salariaţi care se situează între muncitori şi cadrele de conducere
5. Funcţionari	51. Funcţionari din sectorul public... 54. Funcţionari administrativi din întreprinderi particulare... 55. Funcţionari din comerţ... 56. Personal din sectorul servicii directe destinate particularilor...	52. Funcţionari civili şi salariaţi din domeniul serviciilor din sectorul public. 53. Poliţişti şi militari 54. Funcţionari administrativi din întreprinderi particulare 55. Funcţionari din comerţ 56. Personal din sectorul servicii directe destinate particularilor
6. Muncitori	61.Muncitori calificaţi...	62. Muncitori calificaţi de tip industrial 63. Muncitori calificaţi de tip artizanal 64. Şoferi 65. Muncitori calificaţi (manipulare de mărfuri, depozitare şi transport)
	66.Muncitori necalificaţi...	67. Muncitori necalificaţi de tip industrial 68. Muncitori necalificaţi de tip artizanal
	69. Muncitori agricoli...	69. Muncitori agricoli
7. Pensionari	71. Foşti agricultori...	71. Foşti agricultori
	72.Foşti artizani, comercianţi, întreprinzători particulari...	72.Foşti artizani, comercianţi, întreprinzători particulari
	73. Foste cadre de conducere şi profesii intermediare...	74. Foste cadre de conducere 75. Foste profesii intermediare
	76. Foşti funcţionari şi muncitori...	77. Foşti funcţionari 78. Foşti muncitori
8. Alte persoane fără activitate	81. Şomeri care nu au lucrat niciodată...	81. Şomeri care nu au lucrat niciodată

profesională	82. Diverşi inactivi (alţii decât pensionarii)...	83. Militari în termen 84. Elevi, studenţi 85. Diverse persoane fără activitate profesională în vârstă de mai puţin de 60 de ani (pensionari) 86. Diverse persoane fără activitate profesională în vârstă de 60 de ani şi mai mult (cu excepţia pensionarilor)

Sarcină de învăţare 1: Lectură suplimentară

Pentru o cât mai amplă înţelegere a *stucturilor sociale corelate cu categoriile socio-profesionale*, invităm studenţii să lectureze definirea termenului: *nomenclator al nivelurilor de formare* din Ferréol, G., (coord.) Cauche, P., Duprez, J. M., Gadrey, N., Simon, M. (1998). *Dicţionar de sociologie*. România, Iaşi: Editura Polirom, pp.134-138.

Sarcină de învăţare 2: Lectură suplimetară

Pentru o cât mai amplă înţelegere a *stucturii sociale*, invităm studenţii să lectureze capitolul "Structuri sociale", din Sandu, A. (2014a). *Elemente de sociologie. Sociologie generală, Sociologie juridică, Metodologia cercetării sociale*. Bucureşti, România: Editura Tritonic, pp. 57-62.

Sarcină de învăţare 3: Lectură suplimentară

Pentru o cât mai amplă înţelegere a *dinamicii status-rol*, invităm studenţii să lectureze capitolul "Dinamica status-rol", din Sandu, A. (2014a). *Elemente de sociologie. Sociologie generală, Sociologie juridică, Metodologia cercetării sociale*. Bucureşti, România: Editura Tritonic, pp. 63-71.

I.1.4. Funcţii sociale. Sociologia funcţionalistă

În matematică[5], o *funcţie* este o relaţie care asociază fiecărui element dintr-o mulţime (domeniul), un singur element dintr-o altă (posibil din aceeaşi) mulțime (codomeniul). În aceeași măsură, fiecărei părți componente ale unui sistem social îi corespunde o serie de funcții sociale.

> *Funcționalismul este o teorie a ordinii stabilității și echilibrului social: conceptul de stabilitate reprezintă o caracteristică definitorie a structurii și definește activități care sunt necesare/ vitale pentru supraviețuirea sistemului.*

Termenul de funcție este corelativ cu cel de structură, fiind un concept de referință pentru cadrul de analiză al relațiilor dintre oricare sistem viu și mediul său. Îndeplinirea funcțiilor unui sistem social este realizată de o combinație între structurile componente ale acestuia și procesele care au loc între sistemele și subsistemele componente. Analiza funcționalistă pleacă de la stabilirea elementelor sistemelor sociale investite cu funcții particulare și determinante pentru stabilitatea și evoluția sistemului. Se are în vedere analiza rolurilor sociale și corelația dintre acestea. Actorii sociali investesc acțiunile și comportamentele proprii, dar și a celorlalți parteneri, la actele comunicaționale, cu semnificații. Analiza funcțională, ne spune Lazăr Vlăsceanu (2008), nu se limitează la investigarea dispozițiilor subiective, întrucât finalitatea constituirii faptelor sociale nu este căutată în subiectivitatea actorilor, ci în consecințele obiective ale elementelor sau fenomenelor sociale.

[5] În acest capitol au fost integrate parțial și unele teme tratate anterior în Sandu, A. (2014a). *Elemente de sociologie. Sociologie generală, Sociologie juridică, Metodologia cercetării sociale.* Bucureşti, România: Editura Tritonic, pp. 77-79.

Funcţiile sociale asigură adaptarea unui sistem dat; iar eşuarea în îndeplinirea funcţiilor poartă denumirea de disfuncţii. Funcţiile sau disfuncţiile sunt manifeste sau latente, fiind rezultatul intenționalității actorilor sociali (Vlăsceanu, 2008).

Merton (1938) consideră că funcţiile sociale sunt cele care permit sistemului auto-reglarea. Instituţiile sociale devin astfel sisteme funcţionale, sau dimpotrivă, aflate în disfuncţie. Merton (1938) atrage de asemenea atenţia asupra dublei naturi a funcţiilor sociale, cea manifestă, cunoscută şi intenţionată, şi respectiv cea latentă, care apare ca o consecinţă neconştientizată a funcționării sistemului social.

Teoriile funcţionaliste pot fi văzute în complementaritate cu cele conflictualiste. Dacă pentru funcționaliști, consensul social vizând normele şi valorile societăţii este esenţial (Schifirneţ, 2012), pentru conflictualişti relaţiile dintre indivizi sunt marcate de dinamică, iar originea acestei dinamici este conflictuală.

Funcţie (Fonction). Relaţie între două sau mai multe elemente. Caracterizată prin rol sau prin finalitate. Termen asociat adesea cu consideraţii de ordin organicist sau teleologist. A se distinge (Merton) între funcţii manifeste (sau explicite) şi funcţii latente (uneori mascate sau recunoscute cu greu de corpul social). Au existat numeroase discuţii între psihologi (Piaget), fenomenologi (Merleau-Ponty) şi antropologi (Malinowski, Radcliffe-Brown). În zilele noastre este adoptată o perspectivă sistemică, permiţând conceptualizarea interdependenţei fenomenelor sociale. Este necesară o mai bună articulare (când este posibil) a analizei funcţionale cu cea genetică (cf. Ferréol, et al. 1998).

Funcţionalism (Fonctionnalisme). Mai multe variante, atât în etnologie (Malinowski, Radcliffe-Brown), cât şi în sociologie (Merton, Parsons). Perspectiva sistemică: fiecare element trebuie

raportat la totalitatea căruia îi aparţine. Problematica integrării. Luare în calcul a statusurilor şi a rolurilor care le sunt asociate. Cf. J. Coenen-Huther, *Le Fonctionnalisme en sociologie et apres?* Bruxelles. Ed. de l'universite de Bruxelles,1984. Obiectivarea cunoştinţelor (cf. Ferréol, et al. 1998).

Perspectiva funcţionalistă are ca punct de plecare lucrările lui Émile Durkeim, Talcott Parsons şi Robert Merton, în viziunea cărora societatea este un sistem interconectat şi cooperant ce urmăreşte echilibrul social al întregului la care contribuie fiecare structură componentă. Fiecare instituţie socială este tratată din perspectiva funcţiilor pe care le îndeplineşte. Instituţiile politice, de exemplu, asigură buna desfăşurare a guvernării societăţii, creând cadrele de desfăşurare a vieţii sociale economice, culturale etc.

Funcţionaliştii atrag atenţia asupra interconexiunilor tuturor structurilor sociale şi a modului în care funcţionarea fiecărei părţi este vitală pentru funcţionarea societăţii în ansamblu, dar şi a tuturor celorlalte părţi ale acesteia. Elementele funcţionale ale societăţii conferă stabilitate social, în timp ce cele disfuncţionale contribuie la instabilitatea socială. Funcţionalitatea şi disfuncţionalitatea societăţii şi mai ales a instituţiilor sociale poate fi diferită în funcţie de perspectiva din care se realizează analiza. Funcţiile sociale pot fi latente şi manifeste. Cele manifeste sunt intenţionate şi acceptate social, în timp ce cele latente pot fi neintenţionate şi de multe ori, dar nu întotdeauna, neacceptate social. Funcţiile manifeste ale administraţiei publice locale sunt legate de organizarea comunităţii, asigurarea serviciilor pentru populaţie etc. O funcţie latentă poate fi aceea de captare a nemulţumirilor publicului faţă de diverse politici publice. Aceasta desigur nu este dorită de reprezentanţii primăriei, dar este acceptată ca atare într-o societate democratică.

Sarcină de lucru 1:

Propunem studenţilor să realizeze o prezentare a unei instituţii din perspectiva structurii componente a acesteia, a funcţiilor pe care le îndeplineşte şi funcţionarea acestora, axându-se pe un anumit compartiment/ departament, căruia să i se prezinte funcţiile latente, cele manifeste şi eventualele elemente disfuncţionale.

În ceea ce priveşte relaţia dintre structură şi funcţii în cadrul unei organizaţii, aceasta se pune de obicei în evidenţă prin intermediul organigramei instituţiei.

Aceasta este o redare schematică, grafică a organizării, subordonării şi legăturilor care se stabilesc între compartimentele unei întreprinderi sau instituţii. De asemenea, aceasta mai este numită şi schema de personal a întreprinderii sau serviciului.

Exemplu!

Pentru exemplificare, rugăm studenţii să analizeze organigrama Universităţii "Ştefan cel Mare" din Suceava aşa cum este disponibilă pe site-ul universităţii.

Funcţiile pe care fiecare compartiment le îndeplineşte trebuie descrise fie în regulamentul de organizare şi funcţionare a instituţiei, fie în alte documente oficiale ale acesteia.

Sarcină de învăţare 1: Lectură suplimentară

Pentru o mai bună înţelegere a *dimensiunii funcţionale a unei organizaţii*, invităm studenţii să lectureze pe site-ul Universităţii "Ştefan cel Mare" din Suceava, misiunea şi obiectivele universităţii (disponibile online la adresa:

http://www.usv.ro/index.php/ro/1/Misiune%20%C5%9Fi%20obiective%20/282/2/280), respectiv funcţiile îndeplinite de Senatul Universităţii "Ştefan cel Mare" din Suceava (disponibil online la adresa: http://www.usv.ro/index.php/ro/1/Senatul/295/2/9) şi Consiliul de Administraţie a Universităţii "Ştefan cel Mare" din Suceava (disponibil online la adresa: http://www.usv.ro/index.php/ro/1/Consiliul%20de%20Administra%C5%A3ie/643/2/9).

Sarcină de învățare 2: Lectură suplimentară

Pentru o cât mai amplă înţelegere a *încrederii şi a societăţii de risc*, invităm studenţii să lectureze capitolul "Încrederea şi societatea de risc", din Sandu, A. (2014a). *Elemente de sociologie. Sociologie generală, Sociologie juridică, Metodologia cercetării sociale*. Bucureşti, România: Editura Tritonic, pp. 73-75.

I.1.5. Elemente de epistemologie socială

Ansamblul[6] ştiinţei contemporane poate fi înţeles ca o permanentă întrepătrundere a unor teorii, idei, soluţii realizate de cercetători din ramuri de activitate cât mai diverse (Sandu, 2009a). Rolul ştiinţei contemporane nu mai este acela de a prezenta lumea aşa cum este, ci mai degrabă a creea un model de înţelegere a acesteia. Conceptul de adevăr este necesar în cadrul modelelor teoretice, pentru a putea exista progres. În acest sens, adevărul apare doar ca un non fals.

[6] În acest capitol au fost integrate parţial şi unele teme tratate anterior în Sandu A. (2012a). *Filosofia Social Constructionistă. Direcţii epistemice etice şi pragmatice*. Cluj, România: Editura Presa Universitară Clujeană, pp. 37-46.

Există patru dimensiuni ale adevărului în ştiinţă:

> „dimensiunea corespondenţei, dimensiunea reprezentării, dimensiunea referinţei şi dimensiunea informaţiei" (Sălăvăstru, 1997).

Există două abordări de înţelegere a socialului, o abordare pozitivistă realistă şi una construcţionistă antirealistă. Construcţionismul social se bazează pe relaţii susţinând rolul individului în construcţia realităţilor sociale semnificative (Cojocaru, 2005). Adevărul capătă caracterul unui construct social. Distincţia explicaţie-înţelegere devine limitată la modalitatea de aplicare a instrumentelor metodologice a cercetării, fără a mai fi pe deplin operantă cu privire la validitatea rezultatelor cercetării (Sandu, 2012b; Sandu, 2014b).

Apartenenţa unei idei la curentul de opinie majoritar generează conformism social.

Sarcină de învăţare 1: Lectură suplimentară

Va invităm să lecturaţi capitolul "Epistemologie socială", autori Sandu, A., Uşurelu, S., Alexa, E., publicat în Sandu A. (2013b). *Asistenţă socială aplicată. Tehnici de cercetare şi metode de intervenţie*. Iaşi, România: Editura Lumen, pp. 32-37.

Sarcină de învăţare 2: Lectură suplimentară

Pentru o mai bună înţelegere a *semnificaţiilor epistemologiei sociale*, invităm studenţii să lectureze capitolul "Implicaţii epistemologice ale tehnicilor de lucru în sociologie" din Miftode, V. (2011). *Tratat de metodologie sociologică*. Iaşi, România: Editura Lumen, pp. 26-32.

Sarcină de învățare 3: Lectură suplimentară

Pentru o mai bună înţelegere a *direcţiilor filosofiei sociale în contemporaneitate*, invităm studenţii să lectureze capitolul "Direcţii ale filosofiei sociale în contemporaneitate", publicat în Sandu A. (2012a). *Filosofia Socială Constructionistă. Direcţii epistemice etice şi pragmatice*. Cluj, România: Editura Presa Universitară Clujeană, pp. 135-137.

Sarcină de învățare 4: Lectură suplimentară

Pentru o cât mai amplă înţelegere a elementelor de *epistemologie socială,* invităm studenţii să lectureze capitolul "Postpozitivism şi constructionism în ştiinţele sociale", din Sandu, A. (2012f). *Fundamente ale ştiinţelor sociale.* Iaşi, România: Editura Lumen, pp. 41-48.

Test recapitulativ

1. Definiți sociologia.

R. Sociologia este ştiinţa care studiază socialul sub aspectul proceselor care au loc în societate, şi a regulilor după care aceste procese sociale se desfăşoară. Procesele sociale implică atât interacţiunile dintre indivizi, cât şi asocierea acestora în grupuri şi instituţii sociale, comunităţi umane şi societatea în general. Ca atare, sociologia este ştiinţa care studiază viața socială.

2. Ce sunt instituţiile sociale?

R. Instituţiile sociale sunt structuri sociale stabile create cu scopul de a conserva şi dezvolta o serie de scopuri fundamentale ale grupurilor şi indivizilor. Instituţiile se caracterizează prin stabilitate şi continuitate.

Putem înțelege instituțiile sociale ca o structurare a acțiunii umane pornind de la un set de reguli formale informale, generatoare de ordine socială. Regulile pe care se întemeiază instituțiile sociale reprezintă "regulile jocului social".

3. Ce este structuralismul?

R. Structuralismul este o orientare teoretică şi metodologică în ştiinţele sociale şi umane în anii 1960-1980 în domenii precum lingvistică, sociologie şi antropologie etc., la a cărei dezvoltare şi-au adus contribuţia autori precum Ferdinand de Saussure, Naum Chomsky, Claude Levi-Strauss.

4. Ce este funcţionalismul?

R. Funcţionalismul este o teorie a ordinii, stabilităţii şi echilibrului social: conceptul de "stabilitate" reprezintă o caracteristică definitorie a structurii şi defineşte activităţi care sunt necesare/ vitale pentru supravieţuirea sistemului.

Sugestii de eseuri

Realizaţi un eseu pe una din temele:

- Funcțiile sociale ale instituției publice.
- Structura unei instituții publice.

I.2.ELEMENTE DE ISTORIA GÂNDIRII SOCIALE

I.2.1. Naşterea democraţiei în filosofia Greciei antice

Participarea[7] politică, civilă şi religioasă îi dădea grecului antic sentimentul de fiinţă a Cetăţii, cum a fost numit de Aristotel (1998), termen din care a derivat ulterior acela de cetăţean. Cel mai cunoscut sistem democratic din Grecia antică este cel atenian. În 594 Î.e.n. Solon realizează prima Constituţie ateniană (Drîmba, 1984) democratizată ulterior de Clistene. Cunoscut sub denumirea de *oraş stat* sau *stat cetate*, *polisul* era în viziunea grecilor mai mult o comunitate bazată pe similitudini de origine, interese, tradiţii şi credinţe (Drîmba, 1984). Dintre instituţiile politice ateniene, remarcăm existenţa areopagului cu rol în administrarea statului şi justiţiei, adunarea poporului investită de Clistene cu suveranitate, instituţia arhontelui echivalentă ministerelor de astăzi. Pentru apărarea democraţiei, Clistene introduce instituţia ostracizării pentru a preîntâmpina ca o persoană devenită populară să devină tiran (Drîmba, 1984). În cadrul statului cetate grec, puterea era exercitată în mod direct de către locuitori (cetăţeni), prin exprimarea liberă a opiniilor în Agora. Fiecare dintre cetăţeni era chemat să-şi exprime în mod direct opinia şi să participe la luarea deciziilor cu privire la treburile cetăţii.

Accepţiunea greacă a democraţiei politice implică în mod direct egalitate cetăţenilor, atât în faţa legii, cât şi între ei, în

[7] În acest capitol au fost integrate parţial şi unele teme tratate anterior în Sandu A. (2012a). *Filosofia Socială Construcţionistă. Direcţii epistemice etice şi pragmatice*. Cluj-Napoca, România: Editura Presa Universitară Clujeană, pp.103-105.

exercitarea drepturilor cetăţeneşti (Fotopulos, 2009). Cel de al doilea principiu al democraţiei ateniene, aşa cum fusese ea instituită de Pericle, este libertatea fiecărui cetăţean de a trăi şi a gândi cum doreşte, şi de a-şi educa fiii în conformitate cu propriile idei. Libertatea de conştiinţă şi libertatea de exprimare constituiau temelia democraţiei ateniene, alături de egalitatea în faţa legii. Sclavii şi femeile erau excluşi de la exercitarea drepturilor cetăţeneşti.

Sarcină de învăţare 1: Lectură suplimentară

Vă invităm să lecturaţi un fragment din volumul Sandu A. (2012a). *Filosofia Social Construcţionistă. Direcţii epistemice etice şi pragmatice*. Cluj-Napoca, România: Editura Presa Universitară Clujeană, pp.105-108.

Sarcină de învăţare 2: Lectură suplimentară

Vă invităm să lecturaţi un fragment din volumul Sandu A. (2012a). *Filosofia Socială Constructionistă. Direcţii epistemice, etice şi pragmatice*. Cluj-Napoca, România: Editura Presa Universitară Clujeană, pp.108-110.

Întrebări şi teme de dezbatere:

1. Comparaţi democraţia ateniană cu sistemele democratice actuale.
2. Prezentaţi elemente de democraţie directă prezente în sistemele democratice contemporane (referendumul).
3. Prezentaţi posibile transformări ale participării politice pornind de la conceptul de globalizare.

I.2.2. Iluminismul în gândirea socială. Teoria contractului social

Thomas Hobbes (1588-1679)[8] oferă explicații raționalist-empiriste asupra socialului (Ciucă, 1998). Statul este sursa păcii sociale. Organizările umane prestatale sunt caracterizate de un război al fiecăruia împotriva tuturor. Contractul social este, în viziunea lui Hobbes, o urmare a incapacității oamenilor de a-și gira sociabilitatea (Ciucă, 1998).

Jean Jacques Rousseau (1712-1778) identifică originea legilor și implicit a statului într-un contract social. Libertatea este o caracteristică a existenței umane ca individ.

Viața socială și coexistența impun renunțarea voluntară la o anumită parte din libertatea absolută a individului în favoarea societății. În schimbul acestei renunțări, ceilalți membrii ai societății îi garantează securitatea conviețuirii și eficiența funcționării mecanismelor sociale (Herseni, 1982).

Guvernarea reprezintă un proces de delegare de autoritate, realizată prin transferul unor conținuturi de putere de la nivelul libertății individului, la cel al statului, sub forma suveranității naționale și a bunei guvernări (Sandu, 2012c). Scopul contractului social este tocmai garantarea libertății. Suveranitatea reprezintă în fapt exercitarea voinței generale, și ca atare este inalienabilă. Pentru ca guvernarea, chiar cea democratică, să fie în interesul poporului, trebuie să se bazeze pe principii precum egalitatea în fața legii, libertatea socială și politică a tuturor cetățenilor.

[8] În acest capitol au fost integrate parțial și unele teme tratate anterior în Sandu A. (2012a). *Filosofia Social Construcționistă. Direcții epistemice, etice și pragmatice*. Cluj, România: Editura Presa Universitară Clujeană, pp. 117-125.

Contractul social se bazează pe aderarea voluntară a tuturor cetăţenilor la principiile stabilite şi constituite ca lege (Sandu, 2012a).

Tocmai acest contract şi aderarea tuturor cetăţenilor garantează legitimitatea legilor şi caracterul lor imperativ, fiind vorba de forţa dreptului care trebuie să substituie dreptul forţei. Rousseau (2008) face diferenţa între voinţa tuturor privită ca o simplă sumă a voinţelor individuale, fiecare cu scopul propriu, şi voinţa generală a societăţii, înţeleasă ca suma voinţelor individuale a membrilor societăţii îndreptate în acelaşi sens spre un scop comun (Sandu, 2012b). Cu toate imperfecţiunile şi disfuncţiile care au fost dovedite ulterior în funcţionarea teoriilor propuse de iluminişti, principiile stabilite de aceştia: ideea contractului social, idealul de libertate, egalitatea în faţa legii, răspunderea, suveranitatea poporului, constituie şi astăzi fundamentul organizării sociale în ţările democratice, ideile acestor filosofi constituind bazele tuturor paradigmelor sociale şi politice din contemporaneitate, fie ele de stânga, de dreapta sau de centru (Sandu, 2012d).

Gândirea contractualistă îşi găseşte reflectarea în curente de gândire contemporană, atât filosofice, cât şi sociologice. Alfred Fouillee (1838-1912) consideră societatea un „organism contractual" ce se realizează pe sine "în măsura în care se concepe şi se vrea" (Herseni, 1982).

Ferdinand Tonnies (1855-1936) face distincţia între comunitate şi societate, în funcţie de tipul de voinţă organică sau arbitrară care stă la baza constituirii vieţii sociale (Herseni, 1982). Societatea are aşadar, în viziunea lui Tonnies, caracter contractualist, în timp ce comunitatea are un caracter organic. Gaston Richard (1860-1945) nuanţează opiniile lui Tonnies în sensul coexistenţei celor două forme de organizare umană: comunitară şi societală.

Întrebări şi teme de dezbatere:

1. Prezentaţi modelul contractului social aşa cum rezultă el la filosofii iluminişti.
2. Realizaţi o paralelă între sistemul de guvernare republican şi cel monarhic.
3. De ce consideraţi că libertatea individuală a fost unul dintre punctele centrale ale proiectului social iluminist?

I.2.3. Auguste Comte şi geneza sociologiei ca ştiinţă

Începând[9] cu Auguste Comte (1798- 1857) doctrinele sociale sunt conturate în paralel cu viziunile sociologice şi politice ale diverşilor gânditori. Actul de naştere al sociologiei ca ştiinţă este considerată a fi lucrarea lui Auguste Comte, „Cursul de filosofie pozitivă". Conform acestuia, dezvoltarea ştiinţelor urmează 3 stadii: teologic, metafizic şi pozitiv (Comte, apud. Messure, 2009).

Cercetarea socialului ar trebui să fie „o fizică socială" pe care autorul o va numi ulterior în "Cursul de filosofie pozitivă": sociologie. Comte (1999) propune metoda istorică în cercetarea faptelor sociale. Autonomizarea ştiinţelor sociale faţă de cele ale naturii se bazează pe distincţia inductiv-deductiv, utilizată în cunoaştere (Sandu, 2012a). Ulterior această distincţie va fi gândită prin perspectiva distincţiei făcută de Dilthey, între explicaţie şi înţelegere (Dima, 1994). Odată cu primele lucrări sociologice, Comte propune o nouă filosofie politică sub denumirea de „politică pozitivă".

[9] În acest capitol au fost integrate parţial şi unele teme tratate anterior în Sandu A. (2012a). *Filosofia Socială Constructionistă. Direcţii epistemice, etice şi pragmatice*. Cluj, România: Editura Presa Universitară Clujeană, pp. 131-132.

În domeniul sociologiei dreptului, Comte realizează o critică a contractualismului, pe care îl vede ca o explicaţie de ordin metafizic (Messure, 2009).

Tributar unei gândiri organiciste, conform căreia organismul social primează în faţa individului, fondatorul sociologiei consideră că în etapa pozitivă a dezvoltării ştiinţelor sociale, dreptul ar trebui să dispară ca ştiinţă, întrucât drepturile individului, aşa cum sunt ele înţelese în filosofia dreptului, sunt în dezacord cu dezvoltarea socială (Messure, 2009).

Cu toată concepţia reducţionistă asupra dreptului, Comte fondează sociologia juridică ca ramură particulară a sociologiei. Legile trebuie deduse din dezvoltarea socialului, iar juristul, un fin sociolog, sesizează raporturile juridice între oameni şi modul în care acestea generează fapte sociale. Arbitrarietatea legilor ar trebui înlocuită cu abordarea ştiinţifică, iar legiuitorii, pe de o parte, şi cei care aplică legea, pe de altă parte, ar trebui să fie oameni de ştiinţă, pentru a se putea vorbi cu adevărat de un drept raţional. Filosoful rege platonician este înlocuit cu profesioniştii puterii instruiţi în sociologie, politologie, tehnici de comunicare etc.

I.2.4. Sociologia comprehensivă la Max Weber

Max Weber[10] (1864-1920) a fost un economist şi sociolog german cu o contribuţie semnificativă în clarificarea domeniului sociologiei şi al ştiinţei politice, pe care le tratează din perspectiva metodei comprehensive. Fenomenele sociale nu sunt o simplă expresie a unor cauze exterioare, interesul ştiinţific orientându-se asupra înţelegerii sensului atribuit de indivizi activităţilor lor (Sandu, 2012b).

[10] În acest capitol au fost integrate parţial şi unele teme tratate anterior în Sandu, A. (2014a). *Elemente de sociologie. Sociologie generală, Sociologie juridică, Metodologia cercetării sociale.* Bucureşti, România: Editura Tritonic, pp. 20-22.

Acţiunea socială este văzută de Weber ca un produs al deciziilor indivizilor în funcţie de sensul pe care aceştia îl dau activităţilor lor.

Weber (1992) poate fi considerat o personalitate importantă în evoluţia ontologiei sociale, prin instituirea categoriilor numite „ideal tipuri" în calitate de instrumente conceptuale cu funcţii explicative. Weber (1992) este influenţat de fenomenologie atunci când transferă cercetarea socială de la realitatea constrângătoare a faptelor sociale, înţelese pozitivist, către semnificaţia acţiunii aşa cum apare ea actorului social. Preocupările sociologului german sunt îndreptate înspre cercetarea puterii, dominaţiei şi legitimării.

Weber (1992) găseşte sursele legitimării dominaţiei, fie în modelul patriarhal, statuat de norme cutumiare, fie prin dominare carismatică a unui lider acceptat ca atare, a cărui legitimare provine din acceptul dominării, respectiv în dominarea legală în baza puterii conferite de un drept abstract care ţine de funcţie, şi nu de persoană.

În volumul *Etica protestantă şi spiritul capitalismului*, Weber (2004) analizează geneza societăţii capitaliste şi originarea sa în etica protestantă. Teologia vocaţiei, care presupune succesul ca semn al persoanei alese de Dumnezeu, creează premisele unei societăţi centrate pe rezultat şi pe eficienţă. Această modalitate de centrare în eficienţă va genera în plan social modul de producţie capitalist (Sandu, 2012a).

Pentru Weber (1992) politica se referă la orice activitate de conducere, de ocupare a unor posturi cu influenţă, în procesul de luare a deciziilor.

Originea statului este pentru Weber (1992) arogarea unui drept asupra unui teritoriu de către o populaţie. Rolul politicii este acela de a exercita monopolul constrângerii legitime, fiind

văzute de către sociolog ca sursă a dreptului. Statul şi dreptul legitimează relaţiile de dominare şi constrângerile. Transformarea omului politic în politician profesionist se bazează pe o convingere pe care politicianul o nutreşte în mod conştient, şi în numele căreia acţionează. Politicianul care urmăreşte ocuparea posturilor publice, în scopul satisfacerii propriei vanități, orgolii şi lăcomie, se plasează în situaţia luptei pentru aparenţa puterii şi nu pentru puterea în sine.

Weber distinge două tipuri de etică implicată în acțiunea politică: cea a convingerilor şi cea a responsabilităţilor (Momoc, 2009).

Confruntarea dintre convingere şi responsabilitate se realizează, în spațiul acțiunii sociale, prin adaptarea convingerilor proprii şi a ideologiei la necesităţile sociale. Compromisul politic este un instrument absolut necesar politicianului. Puterea este definită de drept, ca posibilitatea unui individ sau grup de a-şi impune voința în cadrul acțiunii sociale, indiferent de eventuala rezistenţă a celorlalți (Momoc, 2009). Analizele weberiene asupra politicului sunt subsumate viziunii comprehensiviste a sociologului german. Rolul sociologiei şi a filosofiei sociale este de a realiza o hermeneutică a faptului social, pornind de la semnificațiile acestuia pentru actorii sociali. Semnificațiile pot fi conştientizate direct, ca în cazul ideologiei, sau pot face parte din contextul cultural în cazul determinismului religios. Raționalitatea şi iraționalitatea acțiunilor sociale au constituit două direcţii de analiză în sociologia ultimelor două decenii cu impact major asupra gândirii sociale contemporane (Sandu, 2012a).

Sarcină de învăţare 1: Lectură suplimentară

Vă invităm să lecturaţi capitolul "Succesul şi graţia. Dimensiuni ale eticii afirmative", publicat în Sandu A. (2009a). *Dimensiuni etice ale comunicării în postmodernitate. Direcții epistemice etice și pragmatice*. Iaşi, România: Editura Lumen, pp. 128-133.

Sugestie de eseu

Realizaţi un eseu cu privire la înțelesul pe care îl acordaţi termenilor *lucrători ai cunoașterii* şi *creativi culturali*, pornind de la ideea că aceşti termeni reprezintă ideal-tipuri.

I.2.5. Comunicarea şi construcţia socială a realităţii. Construcţionismul social

Construcţionismul[11] social are ca punct de plecare opera lui Gergen, din care definitorii pot fi considerate articolele:

- *Toward Generative Theory* [Către o teorie generativă] (1978),
- *The Social Constructionist Movement in Modern Psychology* [Mișcarea construcționismului social în psihologia modernă] (1985),
- *Affect & Organization in Post-modern Society* [Afect şi organizare în societatea postmodernă] (1990),
- *An Invitation to Social Construction* [Invitație la

[11] În acest capitol au fost integrate parţial şi unele teme tratate anterior în Sandu, A. (2014a). *Elemente de sociologie. Sociologie generală, Sociologie juridică, Metodologia cercetării sociale*. Editura Tritonic, Bucureşti, pp. 41-43; şi în Sandu A. (2012a). *Filosofia socială constructionistă. Direcții epistemice etice și pragmatice*. Cluj, România: Editura Presa Universitară Clujeană, pp. 70-72.

construcţionism social] (1999).

> *Construcţionismul social este preocupat de explicarea proceselor prin care oamenii ajung să descrie, să explice şi să ia act de lumea în care trăiesc şi care-i include (Gergen, 2005). Campbell, Coldicott şi Kinsella (1994) propun un model construcţionist, conform căreia realitatea este creată în procesul de comunicare, cu instrumentele limbajului, fiecare individ influenţând şi modelând răspunsurile celorlalţi.*

Fiind o orientare transmodernă, considerăm noi, acesta destructurează onticul, sub aspectul unei existenţe de sine stătătoare, mutând realitatea la nivelul experienţei de limbaj. Semnificaţia şi sensul cuvintelor nu sunt evaluate epistemic în baza unei teorii a adevărului corespondenţă, ci a uneia asupra negocierii sociale a semnificaţiei, şi indirect, a înlocuirii conceptului de adevăr cu cel de adecvare şi verosimilitudine.

Metodologia predilectă în postmodernism şi poststructuralism porneşte de la ideea de deconstrucţie.

> *A deconstrui are sensul (Baban, 2010) de a căuta semnificaţii alternative pentru lucruri, fenomene şi stări.*

Scopul declarat al lui Derrida (2001) – ne spune Adriana Baban (2010), este de a elibera intelectualii de constrângerea gândirii raţionale, şi de ideea derivată din raţionalism, că există o realitate unică, şi aceasta poate fi cunoscută, având o semnificaţie unică şi adevărată. În viziunea deconstructiviştilor, nimeni nu poate hotărî care semnificaţie este cea adevărată, interpretarea lumii, mai ales a celei subiective, putându-se realiza într-o multitudine de moduri, în corelaţie atât cu observatorul şi propriile idei, viziuni, background cultural, cât şi cu subiecţii şi modurile în care realitatea se construieşte şi capătă sens pentru aceştia (Sandu, 2012a).

Dezbaterea metodologică în poststructuralism se centrează în jurul înţelegerii, mai degrabă, decât a explicării realităţii. Abordarea semiotică şi hermeneutică este mai relevantă din punct de vedere metodologic, pentru poststructuralism, întrucât operăm cu realităţi subiective, construite printr-un proces de creare de sens. Nu există o realitate unică susceptibilă de măsurare, ci o multitudine de realităţi susceptibile de a fi înţelese, şi cuprinse într-un proces de comunicare. Abordarea discursivă analizează modul în care indivizii îşi utilizează limbajul pentru a-şi construi propriile realităţi sociale şi perceptuale. Utilizarea limbajului nu are sens doar în descrierea realităţii, ci şi în construirea acesteia prin continua renegociere în comunităţi interpretative a semnificaţiilor atribuite realităţii (Sandu, 2012c).

Perspectiva construcţionistă nu admite o cunoaştere în sine, liberă de orice fundare axiologică, şi nici nu poate conceptualiza o disjuncţie între subiectiv şi obiectiv, care să implice distincţia fără echivoc dintre cunoaştere şi realitate.

Test recapitulativ

1 Ce este contractul social?

R: Contractul social este, în viziunea lui Tomas Hobbes, o urmare a incapacităţii oamenilor de a-şi gira sociabilitatea. Contractul social se bazează pe adunarea voluntară a tuturor cetăţenilor la principiile stabilite şi constituite ca legi.

2 Care sunt cele mai importante preocupări ale sociologului german Max Weber?

R: Cele mai importante preocupări ale lui Max Weber sunt: cercetarea puterii, dominaţiei şi legitimării.

3 Care este originea statului în viziunea lui Max Weber?

R: În viziunea lui Max Weber, originea statului este arogarea unui drept asupra unui teritoriu de către o populaţie.

4 Care este rolul politicii în viziunea lui Max Weber?

R: Rolul politicii, în viziunea lui Max Weber, este exercitarea monopolului constrângerii legitime.

5 Ce legitimează, în viziunea lui Max Weber, relaţiile de dominare şi constrângere?

R: În viziunea lui Max Weber, statul şi dreptul legitimează relaţiile de dominare şi constrângere.

6 Cine este considerat întemeietorul sociologiei ca ştiinţă?

R: Auguste Comte este considerat întemeietorul sociologiei ca ştiinţă.

7 Cum a fost numită la început sociologia?

R: La început sociologia a fost numită fizică socială.

I.3. ELEMENTE DE SOCIOLOGIA DEVIANȚEI ŞI MARGINALIZARE

I.3.1. Semnificaţii ale termenilor *devianţă* şi *marginalizare*

O persoană[12] aflată în nevoie socială, fie ea deficienţă fizică sau psihică, dependentă, aflată în şomaj etc., nu poate respecta prin natura lucrurilor tocmai această normă a bunei funcţionalităţi sociale. Limitarea accesului la resurse (Ferguson, Lavalette, Whitmore, 2005) a persoanelor sau grupurilor marginale, însoţită de lipsa unor condiţii de viaţă socială funcţională, accentuează izolarea socială, inadaptarea, neintegrarea socială a indivizilor şi categoriilor marginale. Dintre categoriile marginalizate social amintim persoanele sărace, şomeri, minorităţi (etnice, religioase, sexuale etc.), persoane dependente, cu diverse incapacităţi şi handicapuri. Marginalizarea este însoţită de discriminare a indivizilor şi categoriilor ce sunt supuse acestui fenomen. Impunerea culturii majoritare în faţa subculturilor exclude în situaţia dată, toleranţa. Tratamentul inegal la care sunt supuşi indivizii marginali face ca aceştia să reacţioneze, accentuând distanţa socială care îi desparte de societatea din care fac parte (Miftode et al., 2004).

Persoana, intrând într-o astfel de lume din periferia socială, resimte frustrantă respingerea la care este supusă, şi va avea tendinţa de a respinge la rândul său pe cei neasemeni. Respingerea va genera procese deviante ce îşi au ca scop „*impunerea modului de viaţă alternativ*" (Sandu, 2013a).

[12] În acest capitol au fost integrate parţial şi unele teme tratate anterior în Sandu, A. (2013b). *Asistenţă socială aplicată. Tehnici de cercetare şi modele de intervenţie*. Iaşi, România*:* Editura Lumen, pp. 11-18.

Marginalitatea, ca mod de viaţă, pune probleme specifice din perspectiva calităţii vieţii. Perceperea diferită a normelor şi valorilor sociale de către individul marginal face ca nevoile şi trebuinţele acestuia să difere de cele ale „majorităţii" şi astfel să apară o definiţie aparte a calităţii vieţii pentru individul marginal. Calitatea vieţii apare astfel ca acordul dintre nevoile subiectiv exprimate şi resursele la care individul poate accede (Preoteasa, 2009). În zona marginală, accesul la resurse nu se face exclusiv pe căi legale (Sandu, 2013a). Întrucât o serie numeroasă de categorii intră în sfera marginalităţii, este necesară stratificarea acestei zone astfel:

- marginalitate cauzată de devianţă (Bădescu, 2005);
- marginalitate produsă de apartenenţa la o categorie socială discriminată (Miftode et al, 2004);
- marginalizare datorată incapacităţii persoanei de a face faţă diferitelor cerinţe sociale (Ponea, 2009a);
- persoană autoexclusă, automarginalizată, care nu acceptă normele şi valorile societăţii (Miftode, 2010);
- persoană exclusă, marginalizată, pentru că nu este capabilă să se conformeze normelor şi valorilor societăţii (Miftode, et al. 2002).

Persoanele şi grupurile marginale tind să accentueze izolarea şi respingerea reciproc instituită cu „majoritarii", accentuând astfel excluderea. Izolarea socială poate astfel proveni din restrângerea voluntară sau involuntară a relaţiilor dintre individul sau grupul marginal şi societate, sau refuzul societăţii de a accepta marginalul (Sandu, 2013a).

I.3.2. Devianţă şi funcţionalitate socială

Funcţionalitatea societăţii globale[13] este până la un punct avantajată de existenţa unei periferii sociale, întrucât aceasta răspunde necesităţii existenţei raportării la „altul" ca justificare a „răului social". Identificarea marginalilor cu sursa tuturor disfuncţiilor ce se sesizează la nivelul unei societăţi apare ca liniştitoare pentru „majoritari", întrucât apare posibil controlarea acesteia. Societatea este obligată să se ocupe de marginali tocmai datorită creării imaginii acestora de sursă a disfuncţiilor (Sandu, 2013b). Tocmai ceea ce este respins apare ca obiect dominant al interesului social, pe de o parte pentru justificarea îndeplinirii funcţiei protective a societăţii faţă de membrii săi conformişti, şi pe de altă parte datorită pericolului real ce îl constituie modurile de viaţă alternative pentru conservarea societăţii (Pierson, 2009).

Problema marginalilor apare interesantă pentru societate şi din perspectiva imaginii acesteia în faţa propriilor membri. Nu există în realitate persoane care să aparţină societăţii globale fără a aparţine unui grup sau categorie. Fiecare grup sau categorie deţine propria subcultură, mai mult sau mai puţin conformă normelor şi valorilor culturii societăţii globale. Multipla apartenenţă şi multiplele roluri pe care indivizii le joacă, generează o premisă de devianţă prin confuzie de roluri. Preocuparea societăţii pentru problemele marginalilor reduce riscul pe care actorii sociali îl resimt de a fi ei înşişi marginalizaţi (Sandu, 2013b).

[13] În acest capitol au fost integrate parţial şi unele teme tratate anterior în Sandu, A. (2013b). *Asistenţă socială aplicată. Tehnici de cercetare şi modele de intervenţie*. Iaşi, România*:* Editura Lumen, pp. 11-18.

I.3.3. Asistenţa socială şi problematica populaţilor dezavantajate

Lucrul cu diversele categorii[14] de persoane aflate în dificultate vizează în cele din urmă creşterea funcţionalităţii sociale a clienţilor, prin integrarea eficientă a acestora în societate, comunitate, grup, microstructură socială. Acţiunea este de prevenire a marginalizării individului şi combatere a efectelor fenomenelor conexe cu marginalizarea (discriminare, frustrare, devianţă). Nu toate categoriile de clienţi ai asistenţei sociale intră în categoria persoanelor marginalizate, şi cu certitudine, nu toate se încadrează în subculturi de tip marginal. Fiecare dintre clienţi, într-o mai mică sau mai mare măsură, resimte „diferenţa" dintre el şi grupul său de „asemeni" şi restul societăţii, diferenţă pe care o sesizează ca frustrantă. Este util să precizăm că toate categoriile de potenţiali clienţi ai asistenţei sociale au un aspect aparte, nu respectă, voit sau nu, standardele funcţionalităţii sociale, pornind de la acela al fericirii individuale, până la cele complexe privitoare la bunăstarea materială, emoţională etc. Asistenţa socială nu are putinţa şi nici menirea de a se ocupa de fericirea personală a tuturor membrilor societăţii. Atragem atenţia însă că fericirea individuală poate compensa inexistenţa unor resurse, prin anularea subiectivă a respectivei nevoi (Ştefăroi, 2009).

Necesitatea asistenţei sociale provine deci din două direcţii:

- rezolvarea problemelor şi disfuncţiilor ce apar la nivelul unor categorii defavorizate, deci resimţindu-se marginale, reintegrarea membrilor acestor categorii în societate,
- scăderea presiunii sociale asupra societăţii în ansamblu,

[14] În acest capitol au fost integrate parţial şi unele teme tratate anterior în Sandu, A. (2013b). *Asistenţă socială aplicată. Tehnici de cercetare şi modele de intervenţie*. Iaşi, România*:* Editura Lumen, pp. 11-18.

ce ar veni atât de la marginali, cât şi de la cei ce se resimt în pericol de a fi marginalizaţi (Pritchard, Taylor, 1978).

Concepută ca „ansamblu de instituţii, programe, măsuri, activităţi profesionalizate de protejare a unor persoane, grupuri, comunităţi, cu probleme sociale, aflate temporar în dificultate sau criză, vulnerabile" (Zamfir, 1999) asistenţa socială se adresează tocmai acestor categorii sociale aflate „în nevoie", sau în termenii unei analize funcţionaliste, aflate în disfuncţionalitate socială temporară sau permanentă (Sandu, 2013a; Sandu, 2013b).

Temă suplimentară:

Realizaţi un eseu cu titlul: *Marginalizare şi excludere*, pornind de la conţinutul capitolului "Marginalizare şi excludere", din Sandu, A. (2014a). *Elemente de sociologie. Sociologie generală, Sociologie juridică. Metodologia cercetării sociale*. Bucureşti, România: Editura Tritonic, pp. 103-113.

Sarcină de învățare 1: Lectură suplimentară

Vă invităm să lecturaţi un articol din Unguru, E., Sandu, A. (2014). A Socio-Legal Approach of Probation in Light of the New Penal Code. Restorative Justice Versus Retributive Justice. *European Journal of Law and Public Administration*, Year 2014, Issue 1, pp. 37-68.

Sarcină de învățare 2: Lectură suplimentară

Pentru o cât mai amplă înţelegere *a probaţiunii din perspectivă socio-juridică, în conformitate cu noul cod de procedură penală,* invităm studenţii să lectureze capitolul "Justiţia restaurativă vs. justiţia retributivă. O perspectivă socio-juridică", din Sandu, A., Unguru, E. (2014). *Acţiune comunicativă, justiţie deliberativă şi*

restaurativă. Perspective socio- juridice asupra medierii şi probaţiunii. Bucureşti, România: Editura Tritonic, pp. 179-271.

Sarcină de învăţare 3: Lectură suplimentară

Pentru o cât mai amplă înţelegere a fenomenului violenţei domestice ca formă a comportamentului deviant, invităm studenţii să lectureze capitolul „Violenţa domestică", din Hogaş, D. L. (2010). Prevenirea şi sancţionarea violenţei domestice prin normele dreptului penal. Iaşi, Romania: Editura Lumen, pp. 13-50.

Întrebări şi teme de dezbatere:

1. Realizaţi un eseu pe tema: *Populaţii vulnerabile şi fenomene de automarginalizare,* pornind de la conţinutul volumului Miftode, V. (coord.) Cojocaru, M., Cojocaru, Şt., Gîrleanu, D., Irimescu, G., Şoitu, C. (2002). *Populaţii vulnerabile şi fenomene de automarginalizare. Strategii de intervenţie şi efecte perverse*. Iaşi, România: Editura Lumen.

2. Prezentaţi o instituţie de asistenţă socială, aratând următoarele aspecte: servicii oferite şi tipuri de beneficiari, organizare şi funcţionare.

Sarcină de învăţare 4: Lectură suplimentară

Pentru o cât mai amplă înţelegere a *relaţiei dintre agresor şi victimă*, invităm studenţii să lectureze capitolul Ambivalenţa stării de victimă, din Miftode, V. (coord.) Cojocaru, M., Cojocaru, Şt., Gîrleanu, D., Irimescu, G., Şoitu, C. (2002). *Populaţii vulnerabile şi fenomene de automarginalizare. Strategii de intervenţie şi efecte perverse*. Iaşi, România: Editura Lumen, pp. 147-155.

Sarcină de învățare 5: Lectură suplimentară

Pentru o cât mai amplă înţelegere a *analizei de caz vizând victimizarea directă şi indirectă a copiilor*, invităm studenţii să lectureze capitolul "Analiza de caz 1 şi Analiza de caz 2", din Miftode, V. (coord.) Cojocaru, M., Cojocaru, Şt., Gîrleanu, D., Irimescu, G., Şoitu, C. (2002). *Populaţii vulnerabile şi fenomene de automarginalizare. Strategii de intervenţie şi efecte perverse.* Iaşi, România: Editura Lumen, pp. 155-156.

Test recapitulativ

1 La ce necesitate răspunde existenţa unei periferii sociale din perspectiva societăţii globale?

R: Existenţa unei periferii sociale răspunde necesităţii raportării la altul ca justificare a răului social.

2 Ce risc reduce preocuparea societăţii pentru problemele marginalilor?

R: Preocuparea societăţii pentru problemele marginalilor reduce riscul pe care actorii sociali îl resimt de a fi ei înşişi marginali.

3 Cum este concepută asistenţa socială?

R: Asistenţa socială este concepută ca un ansamblu de instituţii, programe, măsuri şi activităţi profesionale de protejare a unor persoane, grupuri, comunităţi cu probleme sociale, vulnerabile aflate temporar în dificultate sau criză.

Sugestii de eseuri

1 Realizaţi un eseu pe tema: Marginalizare şi auto-victimizare.

2 Realizați un eseu pe tema: Rolul administrației publice în diminuarea riscului de victimizare a populațiilor vulnerabile.

I.4. SOCIOLOGIA CALITĂȚII VIEȚII

I.4.1 Conceptul de calitate a vieţii

Sociologia[15] contemporană ia în considerare o serie de fapte sociale care se referă la "bunăstarea" populației. Rezultatele politicilor sociale aplicate la nivel de comunitate sau regiune, prin intermediul unor indicatori sociali numiți "calitatea vieții".

Studii sociologice privind calitatea vieții au reuşit să reunească cercetări în domenii separate, la care se asigură o coerență gnoseologic. Definirea conceptului de *calitate a vieții* este considerată o continuare "dintr-o perspectivă diferită a conceptului de fericire» (Rebedeu, Zamfir C., 1982).

Originea termenului "Calitatea vieții"

Ea a apărut, pentru prima dată, în mass-media occidentală în vara anului 1967 (Teodorescu, 1982), în urma eşecului unui petrolier pe o plajă. Şi mai târziu a fost preluat în timpul dezbaterilor privind indicatorii sociali cu referinţă critică pe standardele de calitate a vieții şi la nivelul speranței de viață în ceea ce priveşte propria viaţă a diferitelor populaţii şi categorii. Subiectivitatea inerentă oricăror trăiri umane este posibil de a fi analizată ştiinţific, doar ca o măsurare a atitudinilor actorilor sociali în faţa unui fapt social oarecare. Când acest „fapt social oarecare" este chiar propria lor viaţă, „obiectivitatea" măsurării se raportează la analiza cantitativ-calitativă a reprezentărilor existente la nivel social cu privire la semnificaţia faptului social analizat. Sociologia se transformă într-o hermeneutică a faptului

[15] În acest capitol au fost integrate parţial şi unele teme tratate anterior în Sandu, A. (2013b). *Asistenţă socială aplicată. Tehnici de cercetare şi modele de intervenţie*. Iaşi, România*:* Editura Lumen, pp. 25-28.

social, în măsura în care nu se mulţumeşte cu contabilizarea unor indici şi indicatori statistici, ci privilegiază analiza calitativă a acestora, precum şi a opiniilor şi reprezentărilor despre faptele sociale existente la nivelul populaţiei selectate în eşantion. Analiza calitativă privilegiază singularul, chiar particularul, de aceea este mai proprie asistenţei sociale, unde se lucrează cu clientul privit ca individualitate socială. Microsociologia, ramura sociolologiei care se ocupă cu studiul entităţilor sociale la nivel de microgrupuri sau chiar actori sociali individuali, trebuie să privilegieze analiza calitativă a atitudinilor şi să se preocupe de semnificaţia reală a faptelor sociale, nu luate în sine, ci aşa cum sunt ele percepute de actorii sociali (Sandu, 2013a).

Sociologia contemporană ţine seama de o serie de fapte sociale referitoare la starea de „bine" a unei populaţii, de rezultatele politicilor sociale aplicate la nivelul unei comunităţi sau regiuni prin intermediul unor indicatori sociali denumiţi ai „calităţii vieţii".

> *Definită ca „semnificaţia pentru om a vieţii sale, rezultat al evaluării globale, din punct de vedere al persoanei umane, a propriei vieţi, calitatea vieţii este un concept evaluativ, fiind rezultanta raportării condiţiilor de viaţă şi a activităţilor care compun viaţa umană, la necesităţile, valorile, aspiraţiile umane. Se referă atât la evaluarea globală a vieţii (cât de bună, satisfăcătoare este viaţa pe care diferite persoane, grupuri sociale, colectivităţi o duc), cât şi la evaluarea diferitelor condiţii sau sfere ale vieţii: calitatea mediului ambiant, calitatea umană a muncii (calitatea vieţii de muncă), calitatea relaţiilor interpersonale, calitatea vieţii de familie" (Zamfir, Vlăsceanu, 1998).*

Studiul "*calităţii vieţii*" începe ca o analiză a realităţii sociale, ca un câmp unitar de forţe care interacţionează, un loc important ocupând dimensiunea economică, alături de

dezvoltarea şi funcţionalitatea personalităţii sociale a individului, grupului, sau comunităţii. Acestea formează latura subiectivă a calităţii vieţii, în timp ce raporturile sale cu resursele constituie latura obiectivă. Conceptul de calitate a vieţii derivă din conceptul general de bunăstare (welfare).

I.4.2. Indicatori ai calităţii vieţii

În studiul calităţii vieţii[16] urmărim o serie de particularităţi: dezvoltarea personalităţii sociale a individului, efectele socializării, modul de viaţă, stilul de viaţă şi aspiraţiile de auto-realizare (Vasile, 2010).
Indicatori ai calităţii vieţii - Rebedeu, Zamfir (1982):
1. Indicatori obiectivi:
1.1 Nivel de trai;
1.2 Materialul, bunăstarea;
1.3 Venitul mediu;
1.4 Muncă şi timp;
1.5 Asistenţă medicală;
1.6 Starea de sănătate a populaţiei;
1.7 Gradul de acces la serviciile sociale;
1.8 Forma şi nivelul de asistenţă socială;
2. Indicatori subiectivi:
2.1. Fericirea individuală;
2.2. Satisfacţia în muncă;
2.3. Grad de auto-realizare etc.

[16] În acest capitol au fost integrate parţial şi unele teme tratate anterior în Sandu, A. (2013b). *Asistenţă socială aplicată. Tehnici de cercetare şi modele de intervenţie*. Iaşi, România: Editura Lumen, pp. 25-28.

Sarcină de învăţare 1: Lectură suplimentară

Vă invităm să lecturaţi capitolul "Interpretarea indicatorilor calităţii vieţii", publicat în Sandu, A. (2013b). *Asistenţă socială aplicată. Tehnici de cercetare şi modele de intervenţie*. Iaşi, România: Editura Lumen, pp. 25-28.

I.4.3. Instrumente de măsurare a calităţii vieţii

Unul din instrumentele[17] standardizate cu privire la analiza calităţii vieţii, corelată cu starea de sănătate, îl reprezintă chestionarul SF 36. Acesta implică evaluarea unor dimensiuni bio-psiho-sociale cu privire la calitatea vieţii:

- funcţionalitatea fizică;
- limitele în exercitarea rolurilor sociale datorate unor probleme de sănătate;
- existenţa durerilor;
- starea de sănătate mentală, corelată cu stresul psihologic şi bunăstarea din punct de vedere psiho-social;
- limitări ale exercitării rolurilor sociale din cauza unor probleme emoţionale;
- starea de vitalitate exprimată în energie sau oboseală şi percepţia generală asupra stării de sănătate (Ware, 2004).

În ţara noastră, instrumentul a fost aplicat la pacienţii cu transplant hemodialisic, anefric cu insuficienţă renală (Sinescu et al., 2008), în studiul calităţii vieţii pacientului în stare post-operatorie (Hartog et al., 2009), etc. Sinescu şi colaboratorii săi (2008) arată că instrumentul SF 36 poate fi cu succes utilizat în

[17] În acest capitol au fost integrate parţial şi unele teme tratate anterior în Sandu, A. (2014a). *Elemente de sociologie. Sociologie generală, Sociologie juridică, Metodologia cercetării sociale*. Editura Tritonic, Bucureşti, pp.150-153.

monitorizarea pacienţilor cu diferite condiţii patologice, şi compararea valorilor obţinute de aceştia la principalii indicatori de calitate a vieţii, cu cele obţinute prin aplicarea instrumentului la majoritatea populaţiei. Se poate obţine astfel un raport al calităţii vieţii unei populaţii particulare, faţă de calitatea vieţii populaţiei majoritare dintr-un anumit teritoriu. Profilul Duke Health este un alt instrument utilizat frecvent în măsurarea calităţii vieţii subiecţilor. Acest instrument ia în calcul:

- sănătatea fizică (ex: dificultatea în urcarea scărilor, propria reflecţie a subiectului faţă de fatigabilitatea de care dă dovadă etc.);
- sănătatea mentală / psihică (autoapreciere, locus of control, self eficacy, şi reflecţia asupra auto-eficacităţii pe care subiectul o oferă);
- durerea (senzaţiile de durere şi experienţa durerii);
- sănătatea percepută (auto-aprecierea stării de sănătate, condiţiile în care o persoană se declară sănătoasă, şi aprecierea calităţii generale a stării de sănătate);
- incapacitatea (auto-aprecierea asupra propriilor incapacităţi, de exemplu dacă subiectul consideră că este greu să se concentreze etc.);
- stima de sine (ex: modul în care subiectul se consideră o persoană dificilă, capricioasă, irascibilă; sau se declară mulţumit(ă) de viaţa de familie de locul de muncă) etc.
- anxietatea (ex: existenţa unor probleme serioase cu somnul; starea de tensiune, agitaţie, nervozitate etc.);
- depresia (ex: subiectul se consideră sau nu o persoană tristă sau deprimată);
- sănătatea socială (ex: vizează satisfacţia vieţii de familie, a vieţii de muncă, a relaţiilor interpersonale).

Scorurile ridicate obţinute de subiecţi la chestionarul Duke Health Profile indică o stare proastă auto-percepută a calităţii vieţii pacienţilor.

Sarcină de învățare 1: Lectură suplimentară

Pentru o cât mai amplă înțelegere a termenului *calitatea vieții* din perspectivă sociologică, invităm studenții să lectureze articolul Urse, L. (2008). Calitatea vieții și cultura. *Revista calitatea vieții*, pp. 33-51. Disponibil online la adresa: http://www.revistacalitateavietii.ro/2008/CV-1-2-2008/02.pdf

Sarcină de învățare 2: Lectură suplimentară

Pentru o cât mai amplă înțelegere a termenului *calitatea vieții* din perspectivă sociologică, invităm studenții să lectureze o sinteză a rezultatelor de cercetare a calității vieții realizate în cadrul Institutului de Cercetare a Calității Vieții (ICCV) al Academiei Române, București, prezentată de Mărginean, I. (2010). *Calitatea vieții în România: prezent și perspective. Calitatea vieții*, XXI, Nr. 3-4, pp. 231-237. Disponibil online la adresa: http://www.revistacalitateavietii.ro/2010/CV-3-4-2010/01.pdf

Sarcină de învățare 3: Lectură suplimentară

Pentru o cât mai amplă înțelegere a *relației dintre calitatea vieții și bunăstarea subiectivă*, invităm studenții să lectureze capitolul "Calitatea vieții și bunăstarea subiectivă", din Sandu, A. (2014a). *Elemente de sociologie. Sociologie generală, Sociologie juridică. Metodologia cercetării sociale*. București, România: Editura Tritonic, pp. 126-128.

Sarcină de învățare 4: Lectură suplimentară

Pentru o cât mai amplă înțelegere a *instrumentelor de măsurarea a calității vieții*, invităm studenții să lectureze capitolul

"Instrumente de măsurare a calității vieții", din Sandu, A. (2014a). *Elemente de sociologie. Sociologie generală, Sociologie juridică. Metodologia cercetării sociale*. Bucureşti, România: Editura Tritonic, pp. 134-137.

I.4.4. Determinanţi sociali ai calităţii vieţii

Studiile[18] privind determinanții sociali ai stării de sănătate debutează încă din secolul al XIX-lea, incluzând şi observațiile de referință privind relația dintre nivelul de trai şi starea de sănătate a populației.

Virchow (1848, apud. Teodorescu, 2011) arată influența sărăciei, şomajului, lipsei de educație, a mediului politic asupra sănătății.

Durkheim (2005) consideră suicidul o problemă mai curând social, decât individuală.

F. Engels (1848) arată că sărăcia şi şomajul reprezintă indicatori ai nivelului scăzut de sănătate.

La mijlocul anilor '80, o serie de studii de referință asupra funcționarilor publici au evidențiat relația graduală între nivelul ocupațional şi starea de sănătate existentă la toate nivelurile ierarhiei ocupaționale, subliniind efectul diferenței de clasă socială asupra sănătății şi a ratelor de morbiditate şi mortalitate (Marmot et al., 1991).

După 1950 a fost evidențiată influența deprivării materiale asupra ratelor de morbiditate şi mortalitate.

G. Engel (1978) realizează "modelul bio-psiho-social" prin care factorii patogeni de ordin psihosocial influențează starea de sănătate şi riscul de îmbolnăvire.

Studii empirice asupra relației dintre venit, gradul de educație şi rata mortalității (Kitagawa, Hauser, 1973), arată că

[18] În acest capitol au fost integrate parțial şi unele teme tratate anterior în Sandu, A. (2014a). *Elemente de sociologie. Sociologie generală, Sociologie juridică, Metodologia cercetării sociale*. Editura Tritonic, Bucureşti, pp. 128-130.

legătura dintre aceste variabile este mai puternică pentru adulţii cu vârste între 25 şi 64 ani.

Au existat de asemenea o serie de cercetări privind relaţia dintre gradul de sănătate şi apartenenţa rasială.

Sunt acceptate două modele teoretice privind cauzele inegalităţile în sănătate:

- Influenţa statutului socio-economic;
- Influenţa mediului social;
- *Poziţia socială* reprezintă un factor complex care contribuie la starea de sănătate a populaţiei prin componentele sale: vârstă, gen, statut socio-economic, nivel educaţional, ocupaţie, venit. Componentele poziţiei sociale constituie factori importanţi în determinarea stării de sănătate, influenţând în mod direct condiţiile de viaţă şi de muncă, şi oportunitatea alegerii unui stil de viaţă sănătos şi a unor servicii medicale de calitate.
- *Venitul* reprezintă un factor universal în determinarea inegalităţilor în sănătate, atât la nivel individual, cât şi la nivel societal (Anderson et al, 2009). Bogdan Voicu (2005) evidenţiază inter-relaţionarea dintre bunăstarea materială şi starea de sănătate, arătând rolul sănătăţii ca resursă importantă pentru dezvoltarea individuală, permiţând participarea pe piaţa forţei de muncă şi asigurarea veniturilor necesare. Avem de a face cu o relaţie circulară între ocupare şi stare de sănătate. O stare precară de sănătate are impact în ceea ce priveşte posibilităţile de angajare, dar în acelaşi timp şi neocuparea/ şomajul contribuie la o stare de sănătate precară, existând mai multe circuite: social, emoţional, comportamental şi material. În special, lipsa veniturilor are cel mai puternic efect" (European Commission, 2003 apud Anderson, 2004).

Sarcină de învățare 1: Lectură suplimentară

Pentru o cât mai amplă înțelegere a *determinanților sociali ai calității vieții*, invităm studenții să lectureze capitolul "Determinanți sociali ai calității vieții", autor Sandu, A. (2014a). *Elemente de sociologie. Sociologie generală, Sociologie juridică, Metodologia cercetării sociale*. Editura Tritonic, București, adaptată pentru tehnologia educațională ID, pp.130-131.

Sarcină de învățare 2: Lectură suplimentară

Pentru o cât mai amplă înțelegere a *vulnerabilității sociale și calitatea vieții*, invităm studenții să lectureze capitolul "Vulnerabilitatea socială și calitatea vieții", din Sandu, A. (2014a). *Elemente de sociologie. Sociologie generală, Sociologie juridică. Metodologia cercetării sociale*. București, România: Editura Tritonic, pp. 131-134.

I.4.5. Construcția politicilor publice

Politicile publice[19] reprezintă strategii și principii care ghidează acțiunile administrative ale statului, în diversele categorii de probleme ce apar în actul guvernării. O definiție a politicilor publice ar fi aceea că ele reprezintă strategii guvernamentale publice, în general de răspuns la problemele comunității. Prin problemă publică se înțelege o situație general percepută ca inacceptabilă și care necesită intervenție (Kraft, Furlong, 2013).

Pe agenda publică figurează o gamă variată de probleme, fiecare necesitând o abordare particulară în consonanță cu o

[19] În acest capitol au fost integrate parțial și unele teme tratate anterior în Sandu, A. (2014a). *Elemente de sociologie. Sociologie generală, Sociologie juridică, Metodologia cercetării sociale*. Editura Tritonic, București, pp. 137-141.

viziune politică şi o strategie de guvernare. Printre politicile publice se pot enumera: politicile bugetare, politicile de mediu, politicile de sănătate, politicile în educaţie, politicile sociale. Responsabilitatea pentru politicile publice revine în general statului prin administraţia sa centrală, susţinut de administraţiile publice locale.

Viziunea modernă bazată pe impactul comunităţilor locale asupra politicilor publice implică atragerea iniţiativei private în implementarea acestora (Kraft, Furlong, 2013) prin iniţiative de responsabilitate socială corporatistă, parteneriat public privat, etc. Autorii menţionaţi disting între rezultatele politicilor publice (policy outputs) şi efectele acestora (Policy outcomes). Implementarea politicilor publice se realizează prin intermediul programelor derulate de instituţii şi agenţii guvernamentale sau private (Kraft, Furlong, 2013).

Scopul declarat al politicilor publice este binele general – public good – şi promovarea bunăstării publice – public`s welfare. Conceptul de bine public nu este unanim acceptat, el reflectând diversele valori şi opinii divergente existente la nivelul societăţii (Kraft, Furlong, 2013). Buna guvernare implică obţinerea minimului consens asupra binelui public, generat pe de o parte prin sistemele decizionale specifice democraţiei reprezentative, susţinut şi legitimat prin instrumentele democraţiei deliberative. O componentă majoră a bunăstării sociale, de care ar trebui să se ţină cont în construcţia politicilor publice, cu precădere asupra celor sociale şi de sănătate, educaţionale, o reprezintă bunăstarea subiectivă sau percepută, care stă la baza conceptului de calitatea vieţii.

Construcţia politicilor publice, a celor de sănătate în particular, poate fi analizată din perspectiva triadei context - conţinut - proces (Buse, Mays, 2012). Acţionând concomitent asupra celor trei laturi ale triunghiului acţiunii publice: actorii sociali individuali, grupali sau organizaţionali construiesc politicile publice printr-o permanentă ajustare a celor trei

componente. Conținutul politicilor publice îl reprezintă binele public, sau cu alte cuvinte, calitatea obiectivă şi subiectivă a vieţii. Contextul este reprezentat de particularităţile culturale ale societăţii în care se aplică politica publică precum şi de indicatorii de calitate a vieţii, deja existenţi la momentul implementării acesteia. Procesul vizează o variaţie pozitivă a indicatorilor generali de stare ai calităţii vieţii, precum şi în măsura posibilităţilor, a indicatorilor subiectivi particulari, ai beneficiarilor respectivei politici publice. Modelul politicilor publice bazate pe calitatea vieţii poate fi gândit într-o perspectivă utilitariană ca maximizare a beneficiilor pentru cât mai multe persoane, şi /sau minimizarea gradului de disatisfacţie. Aceasta s-ar traduce prin obţinerea celei mai mari medii ponderate posibile ale indicatorilor de stare ai calităţii vieţii, respectiv a celei mai mici variaţii negative a indicatorilor subiectivi ai calităţii vieţii. Prin evaluarea politicilor publice se înţelege măsurarea impactului acţiunilor guvernamentale sau locale, care vizează structura investiţiilor şi a finanţărilor publice, nivelul şi strategia de impozitare, fiscalitatea şi mai ales impactul unor taxe particulare (Dasgupta, 2000) de exemplu a coplăţii în sistemul sanitar etc. Măsurarea politicilor publice vizează atât comparaţia dintre situaţia dinainte de implementare, cât şi după implementarea acestora, compararea cu rezultatele similare obţinute în alte ţări, şi identificarea consecinţelor directe ale politicii publice în cauză. Toate acestea necesită măsurători de calitatea vieţii pentru corecta stabilire a reperelor comparative (Dasgupta, 2000).

Introducerea unei modificări a echilibrului sistemelor sociale prin intermediul politicilor publice poate genera dezvoltare sustenabilă sau agravarea inechităţilor sociale. Implementarea unei politici publice ar trebui să aibă la bază o serie de raţiuni sociale şi economice, şi nu doar simple considerente politice.

Implementarea politicilor publice, cu precădere a celor sociale şi de sănătate, pornind de la calitatea vieţii măsurată prin indicatori obiectivi şi subiectivi, se poate realiza prin trecerea de la politicile publice impregnate ideologic la cele bazate pe consens democratic.

Susţinem caracterul subiectiv al calităţii vieţii ca expresie a fericirii şi bunăstării individului. Tocmai pornind de la acest caracter subiectiv, politicile publice pot fi aşezate pe un fundament democratic deliberativ. Zorondo-Rodriguez şi colaboratorii (2012) atrag atenţia asupra importanţei contextului local în definirea indicatorilor calităţii vieţii, şi implicit în utilizarea calităţii vieţii în măsurarea eficienţei politicilor publice. Richard Young (2008) arată că indicatorii calităţii vieţii pot sta la baza proiectării politicilor publice, şi nu doar la măsurarea eficienţei acestora. Identificarea elementelor subiective cu privire la calitatea vieţii şi a disatisfacţiei percepute, poate fi utilizată inductiv, în scopul evidenţierii acelor probleme cuprinse în agenda publică, care întrunesc cele mai multe solicitări de modificare din partea cetăţenilor. Cu alte cuvinte, acele seturi globale de indicatori ai calităţii vieţii care arată cea mai mare preocupare publică dintr-un anumit sector, ar trebui operaţionalizate ca obiective a politicilor publice. Deşi aceste aspecte aparţin domeniului cunoaşterii comune, Dasgupta (2000) arată că în practică, decizia politică şi administrativă este rareori bazată pe studii temeinice de calitatea vieţii.

Test recapitulativ

1 Cum este definită *calitatea vieţii*?

R: Calitatea vieţii este definită ca „semnificaţia pentru om a vieţii sale".

2 Ce concept filosofic operaţionalizează termenul *calitatea vieţii* în studiile sociologice?

R: Termenul *calitatea vieţii* în studiile sociologice operaţionalizează conceptul de fericire.

3 La ce pot fi utilizate studiile privind *calitatea vieţii*?

R: Studiile privind calitatea vieţii sunt utilizate în evaluarea programelor sociale şi de sănătate, în construcţia politicilor publice cum ar fi politicile sociale, de sănătate, educative şi în practica socială sau clinică curentă.

4 Care sunt indicatorii obiectivi ai calităţii vieţii propuşi de Rebedeu şi Zamfir?

R: Indicatorii obiectivi ai calităţii vieţii sunt: nivelul de trai, bunăstarea materială, venitul mediu, munca şi timpul liber, asistenţa medicală, starea de sănătate a populaţiei, gradul de acces la serviciile sociale, forma şi nivelul de asistenţă socială.

5 Care sunt indicatorii subiectivi ai calităţii vieţii?

R: Indicatorii subiectivi ai calităţii vieţii sunt: fericirea individuală, satisfacţia în muncă, grad de auto-realizare.

6 Care este scopul declarat al politicilor publice?

R: Scopul declarat al politicilor publice este binele general şi promovarea bunăstării publice.

7 Cui revine responsabilitatea pentru politicile publice?

R: Responsabilităţile pentru politicile publice revin în general statului, prin administraţia sa centrală, susţinut de administraţiile publice locale.

Sugestie de eseu:

Realizaţi un eseu cu tema: *Stil de viaţă şi calitatea vieţii, în localitatea Dumneavoastră.*

I.5. ELEMENTE DE METODOLOGIA CERCETĂRII SOCIALE

I.5.1. Construcţia metodologică a cercetării. Elemente de design al cercetării sociale

Orice[20] cercetare sociologică urmăreşte un design metodologic ce constă într-o serie de etape metodologice:

- pornind de la construirea ipotezelor şi întrebărilor cercetării,
- explicarea şi operaţionalizarea cadrelor teoretice şi coordonate cu acestea, a ipotezelor cercetării,
- stabilirea metodelor, tehnicilor şi instrumentele utilizate.

În realizarea oricărei cercetări sociologice se pleacă de la analiza unor teorii de referinţă în domeniul ce urmează a fi investigat (Sandu, 2012b).

Sintetizând după Mucchielli (2002), Chelcea (2007) şi Traşă (2010), considerăm că într-o investigaţie de tip socio-uman trebuie urmate următoarele etape:

- Determinarea obiectului cercetării;
- Preancheta. Pretestarea instrumentelor de cercetare;
- Stabilirea obiectivelor şi formularea ipotezelor cercetării;
- Stabilirea universului anchetei. Alcătuirea eşantionului;
- Alegerea tehnicilor de cercetare. Definitivarea instrumentelor de cercetare;

[20] În acest capitol au fost integrate parţial şi unele teme tratate anterior în Sandu, A. (2012b). *Metode de cercetare în ştiinţa comunicării,* Iaşi, România: Editura Lumen, pp. 23-30.

- Aplicarea în teren a instrumentelor de cercetare;
- Prelucrarea datelor şi informaţiile obţinute. Analiza rezultatelor obţinute;
- Redactarea raportului de cercetare.

I.5.2. Determinarea obiectului cercetării

Determinarea obiectului cercetării reprezintă o etapă de clarificare teoretică asupra obiectului fenomenului sau situaţiei ce va fi supusă cercetării. În cadrul acestei etape se va realiza documentarea cercetării vizând gradul de cunoaştere a domeniului, aşa cum este consemnat în literatura de specialitate. În această etapă se va realiza review-ul de literatură care va conţine teoriile semnificative, abordări metodologice particulare, zonele rămase neacoperite de cercetarea deja realizată etc. Tot în această etapă se va lua în discuţie cadrul onto-epistemic al cercetării (realistă, naturalistă, constructivistă). Se va stabili întinderea cercetării atât ca spaţiu geografic, ca timp, cât şi ca teme şi subteme.

Vasile Miftode (1995) arată că în organizarea unei anchete este necesară trecerea succesivă prin:

- Stabilirea temei şi a problemelor;
- Redactarea metodologiei şi construirea instrumentelor de lucru;
- Stabilirea populaţiei şi a eşantionului.

Din perspectiva noastră, în această primă etapă de organizare a anchetei se va pune accentul pe operaţiile de conceptualizare, pe identificarea ipotezelor de lucru şi pe modul în care ipotezele şi conceptele centrale ale cercetării pot fi operaţionalizate în itemi, indici şi indicatori ce vor fi grupaţi în instrumente de lucru ce urmează a fi aplicaţi subiecţilor cuprinşi în eşantioanele de lucru.

Sarcină de învățare 1: Lectură suplimentară

Pentru o cât mai amplă înțelegere a *etapei de organizare a anchetei sociologice*, invităm studenții să lectureze capitolul Hreniuc, D., Paşcu, P. G., Pintiliuc, I. G., Todoran, C. M., Toma, M. E., Turtă, M. (2014). Atitudinea legată de viața sexuală a studenților (pp.83-132). În Sandu, A. (coord.). *Seminarii de etică și sociologie*. Iaşi, România: Editura Lumen. Din acest capitol vă invităm să observați modalitatea în care colegii Dumneavoastră din promoțiile anterioare, studenți ai Facultății de Științe Economice şi Administrație Publică din cadrul Universității „Ștefan cel Mare" din Suceava au realizat studiul critic al bibliografiei construind cadrele teoretice ale cercetării (cap. Cadre teoretice, pp.83-98).

Sarcină de lucru 1:

Construiți ipotezele, scopul şi obiectivele unei unei cercetări, având ca temă: *Funcționarea structurilor administrației publice locale în comunitatea din care faceți parte*.

Sarcină de învățare 2: Lectură suplimentară

Vă invităm să lecturați capitolul "Conceptele şi operaționalizarea lor" din Miftode, V. (2011). *Tratat de metodologie sociologică*. Iaşi, România: Editura Lumen, pp. 13-14.

Sarcină de învățare 3: Lectură suplimentară

Pentru o cât mai amplă înțelegere a *analizei prealabile*, invităm studenții să lectureze capitolul "Analiza prealabilă", din Miftode, V. (2011). *Tratat de metodologie sociologică*. Iaşi, România: Editura Lumen, pp. 11-12.

Sarcină de lucru 2:

Realizaţi un eseu cu tema: *Determinarea obiectului cercetării sociologice*, pornindu-se de la lectura suplimentară, indicată în cadrul sugestiilor de lectură anterioare.

I.5.3. Preancheta. Pretestarea instrumentelor de cercetare

În cadrul preanchetei se va urmări în teren întinderea fenomenului studiat, se vor solicita opinii din partea unor persoane cheie, se vor face observaţii preliminarii la faţa locului, precum şi interviuri nestructurate care vor duce la corecta identificare a obiectivelor cercetării, a metodologiilor şi a direcţiilor în care cercetarea se va desfăşura.

Definirea ipotezelor, şi mai ales a indicilor şi a indicatorilor ce vor fi utilizaţi în cercetare, necesită o etapă prealabilă în care să fie confruntate ipotezele obţinute prin documentarea teoretică, cu datele factuale, observabile imediat pe teren. Aceasta etapă se aseamănă cu ancheta propriu-zisă prin utilizarea aceloraşi tehnici: interviu, focus-grup, observaţie, chestionar etc., dar la o scară mai redusă decât cercetarea propriu-zisă. În cadrul preanchetei se pretestează instrumentele ce urmează a fi folosite în sensul adecvării acestora la populaţia studiată: sunt destul de clare?; sunt relevante pentru cercetarea în cauză?; trezesc sensibilităţi deosebite în cadrul populaţiei ţintă ce necesită o abordare etică particulară (mai ales în cadrul cercetătorilor privind populaţiile vulnerabile, ce necesită construcţia unui formular de consimţământ informat)?; etc. (Miftode, 2011).

Cercetătorul se deplasează efectiv în spaţiul social al viitoarei investigaţii, identificând în profunzime problema ce urmează a fi investigată şi conturând ipotezele, aşa cum acestea

rezultă la faţa locului, îmbinându-se ipotezele generate de analiza literaturii de specialitate, cu cele generate în etapa de preanchetă. Specificul investigaţiei sociologice este orientarea către date şi către contextul social diferit în care cercetarea se manifestă. De exemplu, studiul fenomenului birocratic, poate avea la bază teoria birocraţiei formulată de Max Weber (1978), dar birocraţia românească contemporană poate diferi structural de cea studiată, şi ca atare ipotezele de plecare pot fi radical diferite.

Discuţiile cu subiecţii în cadrul preanchetei au un caracter non-directiv, fără însă a înţelege prin aceasta unul improvizat şi total lipsit de instrumente de cercetare şi de o conceptualizare prealabilă.

După elaborarea chestionarului, acesta este aplicat unui eşantion mic de subiecţi ce este selectat din populaţia ţintă după aceleaşi criterii ca şi eşantionul care va urma să fie utilizat în cercetarea propriu-zisă. Rolul acestei preanchete este de a vedea dacă chestionarul este adaptat populaţiei ţintă, dacă întrebările sunt precis formulate. Analiza rezultatelor pretestării aduce o serie de informaţii ce vor conduce în final la îmbunătăţirea chestionarului:

- Identificarea întrebărilor cu risc crescut de non-răspuns sau de obţinerea unor răspunsuri evazive;
- Identificarea posibilelor erori în formularea întrebărilor şi/sau a variantelor de răspuns;
- Posibilitatea stabilirii unor variante (suplimentare) de răspuns la întrebările închise formulate în cadrul preanchetei sub forma întrebărilor deschise;
- Indentificarea unor întrebări necesare, iniţial ignorate;
- Validitatea şi fidelitatea instrumentelor de măsurare (Hatos, 2002).

Mai ales în cazul cercetărilor cantitative, după construcţia efectivă a instrumentelor urmează o etapă de mini-pilot (Miftode, 2011) în care pe un grup restrâns sunt aplicate instrumentele în scopul de a se verifica validitatea şi fidelitatea

acestora. În urma rezultatelor pretestării sunt definitivate instrumentele.

Sarcină de lucru 1:

Realizați un eseu cu titlul: *Preancheta*. Utilizați în acest sens orice bibliografie sociologică pe această temă, disponibilă în biblioteca Universității „Ștefan cel Mare" din Suceava, sau pe internet.

I.5.4. Stabilirea obiectivelor şi formularea ipotezelor cercetării

Obiectivele unei cercetări vizează cunoașterea unui fenomen social sau comunicațional sub o serie de aspecte particulare ale acestuia, de exemplu: cunoaşterea specificului practicii de asistenţă socială în organizația X, sau construcția socială a ideii de bunăstare la membrii comunității Y. Ipotezele provin în general din teoria unui anumit domeniu, ca teze cu caracter general, a căror validare practică se caută. În domeniul cercetării calitative este relativ curentă practica exploratorie, care urmăreşte întinderea unui anumit fenomen social, şi contextualizarea acestuia într-un mediu social dat. În această situație nu mai vorbim de ipoteze, ci de axe generale ale cercetării. Cercetarea bazată pe ipoteze este mai degrabă specifică abordării cantitative, în timp ce abordarea exploratorie are o natură preponderent calitativă. În practică s-a impus o abordare mixtă (Gârboan, 2006) în care dimensiunea exploratorie, calitativă, generează o serie de ipoteze care sunt validate cantitativ.

Vasile Miftode (2011) atrage atenția asupra necesității corelării dintre obiectivele cercetării şi populația ce urmează a fi investigată. Cu alte cuvinte, fenomenul ce se dorește a fi investigat trebuie să fie manifest în cadrul populației studiate. Nu

putem cerceta de pildă fenomenul birocrației, luând ca grup țintă populația școlară, întrucât este puțin probabil ca în rândul acesteia să se manifeste birocrația. Fenomenul birocrației ar trebui studiat în rândul funcționarilor publici, unde este cel mai probabil să se manifeste. Obiectivele unei cercetări pot fi teoretice, metodologice și practice.

Sarcină de învățare 1: Lectură obligatorie

Pentru o cât mai amplă înțelegere a etapei *Stabilirea obiectivelor și formularea ipotezelor cercetării*, invităm studenții să lectureze capitolul „Atitudinea legată de viața sexuală a studenților", autori: Dan Hreniuc, Paula Georgiana Pașcu, Ileana Gabriela Pintiliuc, Cristina Maria Todoran, Mădălina Elena Toma, Maria Turtă din volumul Sandu, A. (coord.) (2014c). *Seminarii de etică și sociologie.* Iași, România: Editura Lumen, pp. 83-132. Din acest capitol vă invităm să observați modalitatea în care colegii Dumneavoastră din promoțiile anterioare, studenți ai Facultății de Științe Economice și Administrație Publică din cadrul Universității „Ștefan cel Mare" din Suceava au construit scopul și obiectivele cercetării (cap. Scopul și obiectivele cercetării, pp.98-99), respectiv ipotezele cercetării (cap. Ipotezele cercetării, pp.99-100).

Sarcină de lucru 1:

Construiți o serie de ipoteze pentru o posibilă cercetare vizând fenomenul birocratic în România contemporană.

I.5.5. Stabilirea universului anchetei. Alcătuirea eşantionului

Un anumit fenomen social se manifestă de obicei în forme diferite, în spaţii sociale diferite. În cadrul acestei etape se stabileşte contextul particular al cercetării, sub aspectul spaţiului social unde va fi angrenată cercetarea, întinderea acesteia, cadrele particulare ale cercetării etc.

Cercetarea socială nu se poate adresa întregii populaţii implicate în desfăşurarea unui fenomen social. Cercetarea se va limita la analiza unei părţi din populaţia totală, numită eşantion. Reprezentativitatea eşantionului poate fi de natură statistică, caz în care vorbim de validitatea cercetării, sau de natură teoretică când de exemplu nu se mai obţin răspunsuri semnificativ diferite la întrebări (ca şi conţinut, nu ca formă), caz în care vorbim de saturarea eşantionului. Se vorbeşte despre lot, de obicei în cercetări de natură experimentală, mai ales în trialuri clinice, când se compară rezultatele obţinute pe un lot experimental căruia i s-a introdus variabila de cercetat, cu rezultatele obţinute pe un lot martor, asupra căruia nu acţionează variabila în cauză.

Sarcină de învăţare 1: Lectură obligatorie

Pentru o cât mai amplă înţelegere a etapei *Stabilirea universului anchetei. Alcătuirea eşantionului,* invităm studenţii să lectureze capitolul Hreniuc, D., Paşcu, P. G., Pintiliuc, I. G., Todoran, C. M., Toma, M. E., Turtă, M. (2014). Atitudinea legată de viaţa sexuală a studenţilor (pp. 83-132). În Sandu, A. (coord.). *Seminarii de etică şi sociologie.* Iaşi, România: Editura Lumen. Din acest capitol vă invităm să observaţi modalitatea în care colegii Dumneavoastră din promoţiile anterioare, studenţi ai Facultăţii de Ştiinţe Economice şi Administraţie Publică din

cadrul Universităţii „Ştefan cel Mare" din Suceava au construit eşantionul cercetării (cap. 5.1. Descrierea eşantionului, pp.101-103).

Stabilirea eşantionului. Exemplificare

Vasile Miftode (2011) arată că ancheta prin chestionar se realizează cel mai frecvent prin intermediul unui eşantion, şi foarte rar prin investigarea întregii populaţii. Construcţia unui eşantion semnifică identificarea în interiorul unei populaţii de referinţă a unui grup de indivizi a căror însuşiri să fie analoge celor ale întregii populaţii, şi să poată fi reprezentativ pentru aceasta.

Eşantionul constituie o parte a populaţiei studiate a cărei investigare poate duce la concluzii reprezentative pentru întreaga colectivitate de origine, şi care pot fi extrapolate ca fiind opiniile acesteia.

În mod obişnuit sunt practicate două procedee de eşantionare, unul probabilist, bazat pe alegerea prin hazard, şi celălalt prin acordarea de cote.

Eşantionarea aleatorie are la bază ideea de populaţie omogenă şi foloseşte teoria numerelor mari.

Eşanţionarea urmăreşte construcţia unor eşantioane reprezentative pentru întreaga populaţie, şi de aceea extragerea unităţilor de anchetă (a subiecţilor ce vor fi chestionaţi) trebuie să se facă din ansamblul întregii populaţii asupra căreia se doreşte extrapolarea rezultatelor.

Când modelul populaţiei nu este omogen, se utilizează eşantionarea pe cote, apelându-se la un set de variabile cum ar fi sex, vârstă, profesie, grad de şcolarizare etc. Cotele se repartizează astfel încât modelul să reprezinte fiecare caracteristică a populaţiei totale.

Fiecărei părţi a populaţiei totale trebuie să i se asigure, în principiu, şanse egale de a figura în eşantion, şi în baza formulei

de calcul generată de *Legea numerelor mari*, eşantionul va fi reprezentativ statistic, fiind denumit şi eşantion de probabilitate.

Pasul statistic este calculat ca raport dintre talia populaţiei şi dimensiunea eşantionului. De exemplu pentru populaţia totală de 10000 şi talia eşantionului de 500, formula este următoarea: Pasul stabilit=10000/500=20.

Se trage la sorţ primul individ care va fi chestionat şi apoi se aplică pasul stabilit, chestionându-se fiecare al 20-lea din populaţia totală.

Exemplu!

Vom exemplifica în continuare o posibilă cercetare cu tema: Dezvoltarea resurselor umane din industria ospitalităţii în zona X.

Ca exemplu pentru a se stabili populaţia Judeţului X, aceasta are următoarea structură: populaţia activă 204,4 mii de persoane, populaţia ocupată 188,3 mii, şomeri 16,1 mii şi respectiv, populaţie ocupată în domeniul turismului 2,1 mii. Această populaţie din urmă ar trebui să fie luată ca bază pentru stabilirea eşantionului într-o cercetare vizând dezvoltarea resurselor umane din industria ospitalităţii.

În cazul în care cercetarea nu vizează întreg Judeţul X, baza de eşantionare ar trebui să fie compusă din managerii şi personalul din zona turistică investigată. Să presupunem că din datele statistice culese în etapa de preanchetă rezultă un număr total de 110 pensiuni turistice rurale, dar nu toate fiind situate în zona investigată.

Reprezentativitatea statistică minimă este dată de un eşantion de 40 de subiecţi, acesta fiind de talia minimă a eşantionului cercetării. Avându-se în vedere că talia maximă a întregii populaţii este 110 pensiuni, se va stabili pasul de 3. Fiecare a treia pensiune va fi introdusă în eşantion. Se va stabili consemnul că în caz de non-răspuns – fie nu se poate identifica

nici o persoană care să răspundă la respectiva pensiune; fie aceştia nu doresc să răspundă – se va stabili variaţia alternativă de +/- 1. Cu alte cuvinte operatorul va putea intervieva un reprezentant al pensiunii, aflat pe listă la un număr imediat înainte sau imediat după, faţă de pensiunea de la care nu s-a obţinut un răspuns.

O altă caracteristică a eşantionului este aceea că, datorită faptului că turismul este sezonier, populaţia generală ocupată în turism nu poate fi identificată decât în sezon, fie iarna în apropierea sărbătorilor, fie vara, în restul timpului pensiunile lucrând cu un număr redus de personal.

Sarcină de învățare 2: Lectură suplimentară

Pentru o cât mai amplă înţelegere a *eşantionării*, invităm studenţii să lectureze capitolul "Construirea eşantionului", din Miftode, V. (2011). *Tratat de metodologie sociologică*. Iaşi, România: Editura Lumen, pp. 236-246.

I.5.6. Alegerea tehnicilor de cercetare. Definitivarea instrumentelor de cercetare

Pornind de la metodologia propusă, se are în vedere particularizarea unui set de tehnici cantitative sau calitative, care să poată identifica, descrie sau evalua fenomenele studiate.

Vasile Miftode (2011) arată necesitatea transpunerii temelor de cercetare în indici şi indicatori capabili de a fi măsuraţi, constituindu-se astfel instrumente de cercetare (ghiduri de interviu, chestionar, observaţii etc.). Facem observaţia că pentru cercetările de natură exploratorie, instrumentele pot cuprinde doar axe tematice, ce vor fi urmărite în timpul observaţiilor sau interviurilor, fără a fi necesară particularizarea completă a acestora (Baban, 2010).

Definitivarea instrumentelor de cercetare

În urma pretestării efectuate instrumentele de cercetare sunt definitivate sub forma ghidului de interviu, formulare de chestionar etc. (Miftode, 2011; Chelcea, 2004).

Sarcină de învățare 1: Lectură obligatorie

Pentru o cât mai amplă înţelegere a etapei *Alegerea tehnicilor de cercetare. Definitivarea instrumentelor de cercetare*, invităm studenții să lectureze capitolul Hreniuc, D., Paşcu, P. G., Pintiliuc, I. G., Todoran, C. M., Toma, M. E., Turtă, M. (2014). Atitudinea legată de viaţa sexuală a studenţilor (pp.83-132). În Sandu, A. (coord.). *Seminarii de etică şi sociologie.* Iaşi, România: Editura Lumen. Din acest capitol vă invităm să observaţi modalitatea în care colegii Dumneavoastra din promoţiile anterioare, studenţi ai Facultăţii de Ştiinţe Economice şi Administraţie Publică din cadrul Universităţii „Ştefan cel Mare" din Suceava au construit instrumentele de cercetare (chestionarul) (cap. Chestionar, pp. 123-132).

Exemplu!

Chestionarul PPN-50[21]. Sociologul şi psihologul Mictat A. Gârlan (2011) utilizează acest tip de chestionar în scopul studierii dinamicii relaţiilor interetnice în România, mai ales în zona Dobrogei. Autorul conexează utilizarea acestui chestionar cu chestionarul *Bogardus* adaptat pentru diagnoza cadrului de relaţii interetnice, având în vedere dimensiunile

[21] Chestionarul PPN-50 a fost preluat după Gârlan, M. A. (2011). *Metodologia cercetării etno-psihologice*. Iaşi, România: Editura Lumen, pp. 353-369.

externe ale fiecărei comunități etno-culturale existente în Dobrogea. Chestionarul PPN- 50 cuprinde 50 de variabile (itemi), fiind destinat ierarhizării şi configurării trăsăturilor etnopsihologice.

În cele ce urmează vom prezenta conținutul chestionarului adaptat de Profesorul Mictat Gârlan, fără a reproduce graficele expuse de autor, şi respectiv rezultatele obținute de Domnia sa în cercetare întrucât, deşi relevante pentru subiectul investigat de autor şi anume dinamica relațiilor interetnice din România, nu au relevanță pentru obiectul nostru de studiu şi anume modul de construcție a unui chestionar.

1. Dominativitatea.

În ce măsură există un interes deosebit pentru ocuparea de funcții publice, pentru activități de conducere, cu manifestări de autoritate la următoarele comunități?

2. Prietenia.

Cât de prietenoşi sunt unii față de alții?

3. Încrederea în forțele proprii.

În ce măsură apreciați gradul de încredere în forțele proprii la respectivele comunități etnice?

5. Modernismul.

În ce măsură sunt orientate aceste comunități către schimbare şi modernism?

6. Sentimentul istoriei.

În ce măsură respectivele comunități etnice sunt legate de propria lor istorie?

7. Dispoziția spre într-ajutorare.

În ce măsură membri comunității se ajută unii pe alții, în cadrul comunității?

8. Independența.

Vă rugăm să apreciați în ce măsură la aceste comunități se manifestă independență în gândire şi acțiune?

9. Ospitalitatea.

În ce măsură comunităţile etnice de mai jos sunt ospitaliere faţă de străini?

10. Curăţenia şi igiena.

Apreciate comparativ pe comunităţi, în ce măsură se caracterizează ele prin curăţenie si igienă?

11. Adaptabilitatea.

În situaţii generale de tranziţie, cum este cea pe care o parcurge în prezent România, care dintre aceste comunităţi etnice se adaptează mai uşor sau se integrează mai repede la dificultăţile economiei de piaţă şi în general la nou?

12. Tăria de caracter.

În ce măsură comunităţile etnice de mai jos dovedesc fermitate în manifestările lor obişnuite?

13. Spiritul comercial.

În ce măsură se manifestă la aceste comunităţi spiritul comercial, cum se mai spune, fac afaceri şi au mirosul banului?

14. Simţul frumosului.

În ce măsură dispun aceste comunităţi de simţul frumosului, se îmbracă decent, înfrumuseţează casa, cumpără lucruri de bun gust, etc.?

15. Optimismul.

În ce măsură respectivele comunităţi prezintă optimism cu încredere în viitor?

16. Capacităţi de imitaţie.

În ce măsură respectivele comunităţi imită şi copiază cu uşurinţă manifestările altor neamuri?

17. Scepticismul.

În ce măsură aceste comunităţi manifestă pesimism, cu interes scăzut pentru viitorul lor?

18. Disciplina şi organizarea.

În ce măsură aceste comunităţi sunt disciplinate şi organizate în viaţa de toate zilele.

19. Bunătatea şi blândeţea.

În ce măsură aceste comunități dau dovadă de bunătate / blândețe în cadrul relațiilor dintre ele?

20. Inteligența este un criteriu general pentru înțelegerea mai ușoară și rezolvarea mai rapidă a problemelor curente. În ce măsură apreciați că respectivele comunități dispun de această trăsătură care le ajută în viață?

21.Solidaritatea.

În acțiunile lor comune, în ce măsură aceste comunități manifestă sprijin si solidaritate în rezolvarea problemelor comune ale localităților în care trăiesc împreună?

22. Simțul onoarei.

La care comunități etnice se manifestă respectarea cuvântului dat, a punctualității și seriozității față de promisiunile făcute?

23. Spirit întreprinzător.

În ce măsură comunitățile de mai jos dau dovadă de inițiativă, curaj în asumarea unor riscuri, capacitate de intrare în afaceri pe cont propriu cu mari cheltuieli de energie și de dinamism?

24. Evitarea conflictelor.

Indiferent de felul lor, în mod curent, între diverse comunități mai apar și unele conflicte. În ce măsură aceste comunități știu să evite posibile conflicte interetnice ?

25. Spiritul critic.

În ce măsură dispun aceste comunități de capacitatea analizei de situații, de verificarea a ceea ce spun alții, de prezentarea unor puncte individuale de vedere și de acțiune ulterioară a deciziilor asumate?

26. Atașamentul față de România.

În ce măsură considerați că aceste comunități manifestă atașamentul față de România, ca țară în care trăiesc?

27. Individualism.

În ce măsură aceste comunităţi se caracterizează prin individualism în sensul apărării până la egoism a proprietăţii private?

28. Perseverenţa până la finalizare.

În ce măsură respectivele comunităţi îşi duc cu tenacitate acţiunile lor până la capăt şi le urmăresc până la finalizare ?

29. Agresivitatea.

În ce măsură aceste comunităţi prezintă manifestări agresive prin fapte sau manifestări verbale care împiedică buna convieţuire cu celelalte comunităţi?

30. Tradiţionalismul

În ce măsură aceste comunităţi ţin la obiceiurile şi tradiţiile lor, care din ele sunt mai conservatoare şi manifestă o mai mare opoziţie la schimbări?

31. Supuşenia şi obedienţa.

În ce măsură acceptă ele situaţii generale de nedreptate socială?

32. Omenia.

În ce măsură respectivele comunităţi dau dovadă de înţelegere si omenie în raporturile lor?

33. Capacitatea de iniţiativă.

În ce măsură aceste comunităţi dau dovadă de iniţiative pe plan local?

34. Simţul umorului.

În ce măsură aceste comunităţi manifestă detaşare şi umor faţă de situaţiile curente?

35. Realismul.

În ce măsură comunităţile prezentate dau dovadă de realism, respectiv nu cer mai mult decât pot obţine?

36. Preţuirea propriei identităţi etnice.

În ce măsură aceste comunităţi preţuiesc faptul că aparţin unei anumite etnii, cu depunere de efort pentru păstrarea şi dezvoltarea identităţii lor?

37. Fatalismul.

Care comunităţi din cele de mai jos au credința şi acceptă mai uşor ideea de fatalitate, predestinare, soartă sau destin?

38. Profesionalismul.

În ce măsură aceste comunităţi dau dovadă de seriozitate şi competenţă în acţiunile lor?

39. Ambiția.

În ce măsură respectivele comunităţi se caracterizează prin ambiție în realizarea scopurilor pe care şi le propun?

40. Inventivitatea.

În ce măsură aceste comunităţi dovedesc capacitatea de a inova soluții proprii la situații noi?

41. Comunicativitatea cu sinceritate.

În ce măsură aceste comunităţi manifestă disponibilitate şi dialog sincer, față de alte comunități?

42. Spiritul de sacrificiu.

În ce măsură aceste comunităţi dovedesc spirit de sacrificiu în folosul comunității lor?

43. Hărnicia.

În ce măsură aceste comunităţi sunt recunoscute ca harnice în acţiunile lor?

44. Mândria.

În ce măsură respectivele comunităţi sunt mândre că aparţin etniei lor?

45. Credința religioasă.

În ce măsură aceste comunităţi depun eforturi pentru păstrarea credinţei lor confesionale?

46. Toleranța față de alte etnii.

În ce măsură respectivele comunităţi sunt tolerante unele față de altele?

47. Onestitatea.

În ce măsură aceste comunităţi se caracterizează prin cinste şi onestitate?

48. Simţul răspunderii.

În ce măsură respectivele comunităţi se consideră răspunzătoare pentru faptele lor?

49. Curajul şi cutezanţa.

În ce măsură aceste comunităţi credeţi că dovedesc curaj şi cutezanţă?

50. Receptivitatea faţă de ideile altora.

În ce măsură aceste comunităţi credeţi că sunt receptive la ideile altora ?

(Gârlan, 2011)

Definitivarea instrumentelor de cercetare vizează transformarea indicilor şi indicatorilor construiţi în etapa anterioară, în întrebări ce urmează a fi adresate subiecţilor investigaţi. Fiecărei ipoteze sau dimensiuni exploratorii a cercetării îi corespunde cel puţin o întrebare în ghidul de chestionar sau de inteviu etc.

Cele mai uzuale întrebări într-un ghid de chestionar sunt cele închise, care solicită răspuns de tipul *Da* sau *Nu*, sau solicită selecţia dintr-o paletă de răspunsuri precodificate de tipul *Foarte mult, Mult, Puţin, Foarte puţin, Deloc*. De obicei se introduce precodificată situaţia de non-răspuns de tipul *NS/NR*.

Exemplu!

Investigând gradul de satisfacţie a participanţilor la programe de formare putem avea următoarele variante de răspuns:

Sunteţi satisfăcut de informaţiile primite în cadrul programele de formare la care aţi participat?

1 Extrem de satisfăcut;
2 Satisfăcut;
3 Puţin satisfăcut;
4 Nesatisfăcut;

5 Total nesatisfăcut;
6 98/99.NŞ/NR.

Acest tip de întrebare cu răspuns precodificat se pretează la analiza statistică a rezultatelor.

În funcţie de modul în care este adresată întrebarea, se pot obţine răspunsuri total diferite, datorită tendinţei spre conformism a subiecţilor, respectiv a tendinţei acestora de personalizare a întrebărilor. Vasile Miftode (2011) arată că în timpul unei anchete realizate în timpul celui de-al II-lea război mondial, la întrebarea: SUA ar trebui să intre în război? S-au obţinut 24% răspunsuri pozitive în timp ce la întrebarea: SUA trebuie să declare război Germaniei? S-au obţinut doar 17 % răspunsuri pozitive, datorită valorii afective negative induse de termenul *a declara război*. Ambele întrebări vizau acelaşi sens, dar diferenţa de formulare aduce o modificare a răspunsurilor subiecţilor datorită diferenţei perceptive.

În sociologia electorală, intenţia de vot diferă de opţiunea electorală. De obicei la întrebarea: Aţi vota candidatul X?, scorul este mai mare decât atunci când se măsoară efectiv la ieşirea de la urne rezultatele, întrucât intenţia de vot nu măsoară şi absenteismul.

Sarcină de învăţare 2: Lectură obligatorie

Pentru o cât mai amplă înţelegere a *construcţiei instrumentelor de cercetare*, invităm studenţii să lectureze capitolul "Ancheta prin chestionar", din Sandu, A. (2014a). *Elemente de sociologie. Sociologie generală, Sociologie juridică. Metodologia cercetării sociale*. Bucureşti, România: Editura Tritonic, pp. 146-149.

Sarcină de învăţare 3: Lectură suplimentară

Pentru o cât mai amplă înţelegere a *construcţiei instrumentelor de cercetare*, invităm studenţii să lectureze capitolul "Redactarea formularului de chestionar", din Miftode, V. (2011). *Tratat de metodologie sociologică*. Iaşi, România: Editura Lumen, pp. 246-272.

Sarcină de lucru 1:

Construiţi un ghid de chestionar pentru o posibilă cercetare vizând fenomenul birocratic în România contemporană.

Sarcină de lucru 2:

Realizați un eseu cu privire la construcția instrumentelor de investigaţie sociologică pornind de la lectura capitolelor "Ancheta prin chestionar", din Sandu, A. (2014a). *Elemente de sociologie. Sociologie generală, Sociologie juridică. Metodologia cercetării sociale*. Bucureşti, România: Editura Tritonic, pp. 146-149 şi/sau de la capitolul "Redactarea formularului de chestionar", din Miftode, V. (2011). Tratat de metodologie sociologică. Iaşi, România: Editura Lumen, pp. 246-272.

I.5.7. Aplicarea în teren a instrumentelor de cercetare

În această etapă se vor aplica efectiv în teren tehnicile de investigare selectate. Etapa vizează colectarea datelor ce vor fi ulterior analizate cantitativ sau calitativ. Aplicarea instrumentelor se va realiza fie de cercetătorii înşişi, fie de operatori instruiţi.
Operatorii de teren trebuie să cunoască cel puţin:

- obiectivele şi ipotezele cercetării;
- procedeul de eşantionare utilizat (cel puţin în linii mari, pentru a fi capabil să aplice exact pasul de eşantionare, şi dacă este cazul să poată să răspundă la eventualele întrebări ale subiecţilor);
- procedeul de administrare a formularelor şi regulile pe care trebuie să le respecte, fiind capabil astfel să ofere informaţiile şi să dea instrucţiunile necesare respondenţilor pentru a răspunde corect la chestionar;
- procedeele primare de colectare şi de introducere a datelor.

În cadrul instructajului realizat cu operatorii de teren se va face cel puţin un exerciţiu practic ce vizează aplicarea unui chestionar unui subiect, luându-se în discuţie problemele ce pot apărea în timpul aplicării tehnicilor de investigare. În cazul aplicării unor instrumente ce conţin întrebări deschise, se va explicita operatorilor limita până la care pot oferi subiecţilor informaţii cu privire la itemul respectiv, fără a distorsiona prin aceasta răspunsurile subiecţilor.

În cazul anchetei prin interviu, atunci când interviurile sunt nondirective sau nonstructurate, instructajul trebuie să conţină tehnici de facilitare a răspunsurilor subiecţilor, şi modalităţi prin care aceştia pot fi încurajaţi să ofere date cât mai complete la întrebările formulate. Indiferent de forma de administrare a instrumentelor de investigare, operatorii trebuie să cunoască şi să aplice efectiv consemnul etic ce vizează obţinerea consimţământului informat din partea participanţilor la investigaţie. Aceasta vizează cel puţin faptul că subiecţii au dreptul să se retragă oricând de la a răspunde la diverse întrebări în totalitate sau în parte, şi că de asemenea rezultatele vor fi prelucrate strict statistic, menţinându-se confidenţialitatea asupra persoanei care a furnizat datele. De obicei aceste informaţii sunt trecute în antetul formularului de chestionar, sau în cercetările mai noi, se ataşează un formular separat de consimţământ

informat. În general, în cercetările pe bază de chestionar, mai ales acolo unde nu există riscul ca identitatea respondentului să fie cunoscută de cercetători, considerăm suficient trecerea elementelor de consimțământ informat la începutul formularului de chestionar. În cercetările mai complexe, mai ales cele bazate pe interviu sau focus-grup, atunci când sunt vizate populații vulnerabile, sau teme ce pot produce disconfort participanților, formularul de consimțământ informat este obligatoriu.

Exemplu!

Formularea vizând consimțământul informat trecută în preambulul unui chestionar:

Sunteți invitat să răspundeți la un chestionar de X întrebări, vizând problematica dezvoltării resurselor umane din industria ospitalității din Județul Dumneavoastră. Răspunsurile Dumneavoastră vor fi confidențiale, prelucrarea datelor făcându-se prin metode statistice ce nu solicită informații cu privire la persoana respondentului. Datele nu vor fi utilizate decât în scopul menționat, vă puteți retrage oricând din cercetare sau puteți să nu răspundeți la una sau mai multe întrebări la care considerați că nu doriți să răspundeți.

Pentru deplina reușită a anchetei în general se consideră necesară îndeplinirea unor condiții referitoare la:

- sinceritatea cu subiecții, expunerea clară a scopului cercetării, încă din etapa obținerii consimțământului informat;
- câștigarea încrederii și colaborării (co-participarea) subiecților;
- minima intervenție și minimul disconfort implicat de cercetare pentru subiect;
- capacitatea de a da explicațiile cerute;

- neinfluențarea subiectului în timul răspunsurilor oferite.

Ca atare este necesară o poziție de neutralitate axiologică (din perspectiva valorilor proprii ale operatorului, care nu trebuie să fie sub nici o formă impuse sau sugerate respondentului) (Miftode, 2011).

Sarcină de învățare 1: Lectură suplimentară

Pentru o cât mai amplă înțelegere a relației operatorilor de teren cu subiecții investigați, prezentăm în continuare un fragment din capitolul "Observații ale intervievatorilor", din Dragomir, C. (2009). *O socioantropologie a dezastrelor naturale. Oameni înecați în lacrimi, case prăbușite*. Iași, România: Editura Lumen, pp. 81-82.

Sarcină de învățare 2: Lectură suplimentară

Vă invităm să lecturați capitolul "Observații ale intervievatorilor", din Dragomir, C. (2009). *O socioantropologie a dezastrelor naturale. Oameni înecați în lacrimi, case prăbușite*. Iași, România: Editura Lumen, pp.81-82.

I.5.8. Prelucrarea datelor și informațiile obținute. Analiza rezultatelor

Prelucrarea datelor cantitative se face prin mijloace statistice ce vizează frecvența unui anumit răspuns și ponderea sa statistică din totalul răspunsurilor. De exemplu, se evidențiază numărul de selecție a itemului "a" la întrebarea 1, din numărul total de răspunsuri la această întrebare, excluzând sau nu, non-răspunsurile.

Exemplu!

Prezentăm un exemplu de analiză statistică simplă a răspunsurilor imaginare a unor subiecți la o serie de întrebări vizând dezvoltarea resurselor umane din industria ospitalității din Județul X.

1. Categorii de cunoştinţe şi competenţe vizate. Manageri

	Manageri	
	Frecvență	Procent
Fundamentale	8	20%
Generale pe domeniul de activitate	5	12,5%
Specifice ocupației	27	67,5%
NȘ/NR	1	2,5%
Total	40	100%

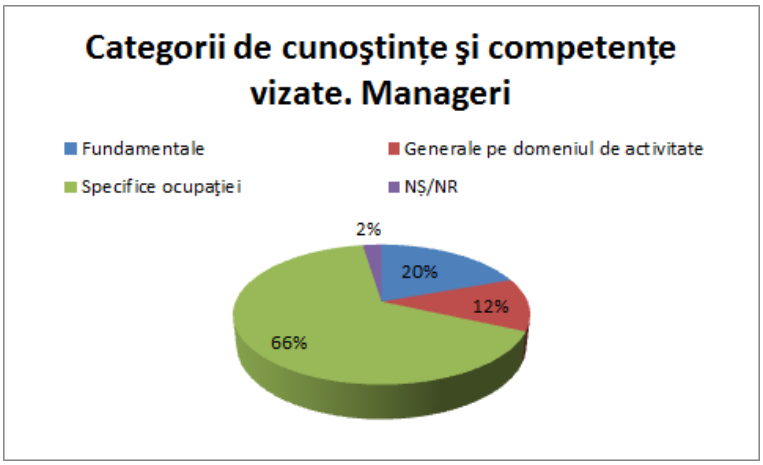

2. Competențele necesare pentru viitor în rândul angajaților. Manageri

	Manageri	
	Frecvență	Procent
Fundamentale	9	22,5%
Generale pe domeniul de activitate	4	10%
Specifice ocupației	25	62,5%
NȘ/NR	2	5%
Total	40	100%

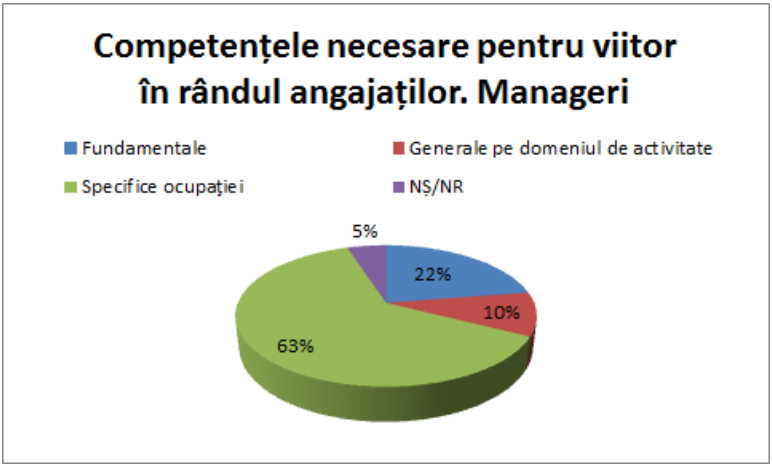

3. Adecvarea competențelor profesionale obținute. Lucrători pensiuni turistice

	Lucrători pensiuni turistice	
	Frecvență	Procent
Fundamentale	6	22,5%
Generale pe domeniul de activitate	10	10%
Specifice ocupației	17	62,5%
NȘ/NR	7	5%
Total	40	100%

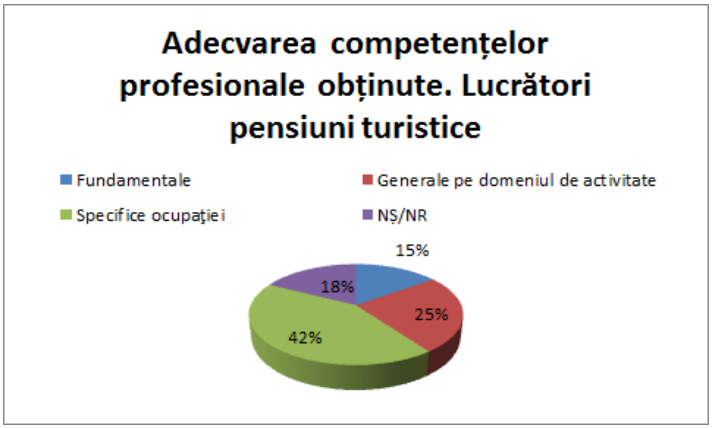

4. Cunoştinţele şi competenţele necesare. Lucrători pensiuni turistice

	Lucrători pensiuni turistice	
	Frecvență	Procent
Fundamentale	9	22,5%
Generale pe domeniul de activitate	7	17,5%
Specifice ocupației	21	52,5%
NȘ/NR	3	7,5%
Total	40	100%

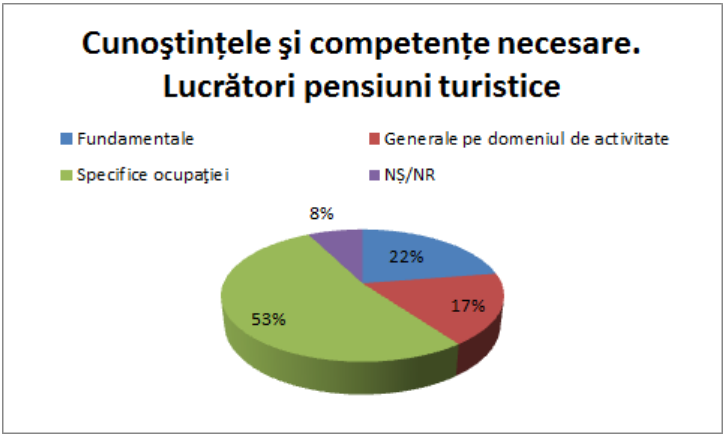

Sarcină de învățare 1: Lectură obligatorie

Pentru o cât mai amplă înțelegere a *etapei de prelucrare și analiză a datelor cantitative*, invităm studenții să lectureze capitolul Hreniuc, D., Pașcu, P. G., Pintiliuc, I. G., Todoran, C. M., Toma, M. E., Turtă, M. (2014). Atitudinea legată de viața sexuală a studenților (pp. 83-132). În Sandu, A. (coord.). *Seminarii de etică și sociologie*. Iași, România: Editura Lumen. Din acest capitol vă invităm să observați modalitatea în care colegii Dumneavoastră din promoțiile anterioare, studenți ai Facultății de Științe Economice și Administrație Publică din cadrul Universității „Ștefan cel Mare" din Suceava au realizat analiza datelor obținute prin chestionar și prelucrarea statistică a acestora (cap. 6. Rezultate obținute și interpretarea lor, pp. 104-120).

Prelucrarea datelor calitative se poate face prin mijloace statistice, analizându-se frecvența apariției unui fenomen, relevanța acestuia, corelațiile dintre indicatorii avuți în vedere etc, dar mai ales pe baza analizei efective de conținut. Este pusă în evidență validarea sau invalidarea ipotezelor, prelucrarea datelor calitative, vizează identificarea semnificațiilor oferite de subiecți unor fenomene, instituții etc. Sunt construite categorii structurale de răspunsuri, modalități particulare de interpretare, corelații între răspunsurile provenite de la diverși subiecți (Denzin, Lincoln, 2000; 2003).

Sarcină de învățare 2: Lectură obligatorie

Pentru o cât mai amplă înțelegere a *etapei de prelucrare și analiză a datelor calitative*, invităm studenții să lectureze articolul Sandu, A., Cojocaru, D., Gavrilovici, C., Oprea, L. (2013). Încrederea - dimensiune etică a îngrijirii medicale a

condiţiei cronice. *Revista Română de Bioetică*, Vol. 11, Nr. 1, Ianuarie-Martie 2013, pp. 88-103. Disponibil online la adresa: http://www.bioetica.ro/index.php/arhiva-bioetica/article/view/265/445

Analiza rezultatelor obţinute reprezintă o continuare directă a etapei de prelucrare a datelor şi vizează analiza rezultatelor şi semnificaţiilor concrete ale acestora, validarea modelului teoretic sau construcţia unui model teoretic în cazul cercetărilor explorative.

Sunt operate generalizări sau particularizări, analize şi sinteze pornind de la datele existente şi corelarea acestora cu literatura de specialitate.

Concluziile formulate vor avea în vedere răspunsurile la întrebările de cercetare şi evidenţierea rezultatelor semnificative pentru obiectivele cercetării.

În cadrul analizei rezultatelor se are în vedere corelarea dintre răspunsurile la diverşi itemi şi semnificaţiile posibile pentru diversele corelaţii obţinute. Aceste corelaţii sunt exprimate de obicei de forma: X% dintre respondenţii care au ales răspunsul "a" la întrebarea Y, au răspuns de asemenea "a" la întrebarea Z.

Exemplu!

Exemplu de răspunsuri corelate la două întrebări: 30% dintre studenţii care au răspuns afirmativ la întrebarea vizând interesul pentru politică, au răspuns de asemenea afirmativ la întrebarea dacă ei înşişi fac parte dintr-un partid politic. Semnificaţia unei astfel de corelaţii poate fi neîncrederea în partide politice a tinerilor, chiar şi a celor care sunt interesaţi de viaţa politică.

I.5.9. Redactarea raportului de cercetare

Raportul de cercetare presupune prezentarea *in extenso* a rezultatelor şi modalităţilor de obţinere a acestora, discuţii cu privire la validitatea rezultatelor şi concordanţei între obiectivele cercetării şi rezultatele acesteia. Raportul de cercetare poate fi pus la dispoziţia beneficiarilor şi/sau utilizat pentru diseminarea rezultatelor sub forma publicării ca articole în jurnale ştiinţifice, ca monografii, sau sub forma prezentărilor la conferinţe de specialitate.

Concluziile unui raport de cercetare trebuie să fie scurte şi complete, iar exprimarea trebuie să fie clară, precisă şi concisă. Ideile şi concluziile trebuie să fie argumentate făcându-se trimitere atât la literatura de specialitate care conţine rezultate ale unor cercetări în acelaşi domeniu, cât mai ales la datele propriei cercetări.

Exprimarea poate fi de forma: Din faptul că am obţinut o corelaţie pozitivă a rezultatelor la întrebările X şi Y concluzionăm că... .

Rezultatele trebuie să se refere direct la ipotezele de cercetare şi la axele tematice ale cercetării în sine. La fiecare dintre obiectivele şi ipotezele cercetării trebuie să se regăsească un răspuns în concluzii. Cititorul raportului de cercetare trebuie să poată înţelege parcursul logic de la ipoteză la concluzii, dacă acestea au fost validate sau infirmate şi modalitatea în care au fost interpretate datele.

Sarcină de lucru 1:

Analizaţi raportul de cercetare: Sandu, A., Ponea, S., Cojocaru, Şt. (2010). Appreciative evaluation of training programs. Case study: Lumen Consulting and Training Center [Evaluarea apreciativa a programelor de training. Studiu de caz:

Centrul de Consultanta si Training Lumen]. *Social Research Reports*, 2010, vol. 8, pp. 1-77. Disponibil online la adresa: *http://www.researchreports.ro/images/researchreports/social/srr_2010_v008.pdf*

Identificaţi cel puţin o concluzie a raportului de cercetare, cărui obiectiv de cercetare îi corespunde şi traseul logic prin care autorii au ajuns la respectiva concluzie pornind de la datele din raport.

Test recapitulativ

1. Ce reprezintă determinarea obiectului cercetării?

R: Determinarea obiectului cercetării reprezintă o etapă de clarificare teoretică asupra obiectului, fenomenului sau situaţiei ce va fi supusă cercetării.

2. Ce se va urmări pe teren în etapa de preanchetă?

R: În cadrul preanchetei se va urmări în teren întinderea fenomenului studiat, se vor solicita opinii din partea unor persoane cheie, se vor face observaţii preliminarii la faţa locului, precum şi interviuri nestructurate, care vor duce la corecta identificare a obiectivelor cercetării, a metodologiilor şi a direcţiilor în care cercetarea se va desfăşura.

3. Ce vizează obiectivele unei cercetări?

R: Obiectivele unei cercetări vizează cunoaşterea unui fenomen social sau comunicaţional, sub o serie de aspecte particulare ale acestuia, de exemplu: cunoaşterea specificului practicii de asistenţă socială în organizaţia X, sau construcţia socială a ideii de bunăstare la membrii comunităţii Y.

4. Din ce este constituit eşantionul?

R: Eşantionul constituie o parte a populaţiei studiate a cărei investigare poate duce la concluzii reprezentative pentru întreaga colectivitate de origine, şi care pot fi extrapolate ca fiind opiniile acesteia.

5. Care sunt cele mai uzuale procedee de eşantionare?

R: În mod obişnuit sunt practicate două procedee de eşantionare, unul probabilist - bazat pe alegerea prin hazard şi celălalt prin acordarea de cote.

6. Sub ce formă sunt definitivate instrumentele de cercetare în urma pretestării?

R: În urma pretestării efectuate, instrumentele de cercetare sunt definitivate sub forma ghidului de interviu, formulare de chestionar.

7. Ce vizează etapa aplicării în teren a instrumentelor de cercetare?

R: Etapa vizează colectarea datelor ce vor fi ulterior analizate cantitativ sau calitativ.

Sugestii de eseuri

1. Proiectaţi şi realizaţi o cercetare pe tema: Dezvoltarea resurselor umane în industria ospitalităţii din Judeţul Suceava (sau din Judeţul Dumneavoastră, dacă sunteţi din alt Judeţ).
2. Proiectaţi şi realizaţi o cercetare pe tema: Birocraţia funcţională în instituţiile publice din Judeţul Suceava (sau din Judeţul Dumneavoastră, dacă sunteţi din alt Judeţ).

I.6. METODOLOGIA CANTITATIVĂ

I.6.1. Sondajul de opinie. Ancheta prin chestionar

Ancheta prin chestionar[22] - metoda cea mai utilizată în cercetarea socială, fiind cea mai cunoscută, uneori identificată cu cercetarea sociologică însăşi (Hatos, 2002).

Literatura de specialitate cuprinde numeroase încercări de definire a acestei metode.

Ancheta este – o metodă de interogare asupra faptelor sociale precum şi a opiniilor, atitudinilor, motivaţiilor existente la nivelul grupurilor umane, mai mici sau mai mari, de analiză cuantificabilă a datelor în vederea descrierii şi explicării lor (Hatos, 2002).

Roger Mucchielli (1972), considera chestionarul o listă de întrebări.

Earl Babbie spune că prin chestionar se înţelege „o metodă de colectare a datelor prin (1) întrebările puse persoanelor sau (2) prin chestionarea acestora dacă sunt în acord sau în dezacord cu enunţurile care reprezintă diferite puncte de vedere" (cf. Traşă, 2010).

Proiectarea chestionarelor. Consideraţii generale despre chestionarul sociologic

Elaborarea instrumentului se bazează pe etapa anterioară a operaţionalizării. În această etapă se construiesc procedeele de măsurare a diferitelor concepte care intervin în cercetare de

[22] În acest capitol au fost integrate parţial şi unele teme tratate anterior în Sandu, A. (2014a). *Elemente de sociologie. Sociologie generală, Sociologie juridică, Metodologia cercetării sociale.* Bucureşti, România: Editura Tritonic, pp. 146-149.

exemplu: coeziunea grupului, participarea la activităţile grupului de elevi, motivaţia pentru participarea la orele de educaţie fizică, bugetul de timp liber, bugetul de timp alocat pentru activităţi fizice etc. Finalitatea acestei etape este asigurarea unei cât mai bune validităţi şi fidelităţi a măsurărilor noastre.

Întrebările corespund indicatorilor identificaţi pentru conceptele pe care dorim să le măsurăm. De exemplu, conceptul de satisfacţie faţă de orele de educaţie fizică poate să fie cuprins în unul sau mai mulţi indicatori:

Cât de mulţumit sunteţi de orele de educaţie fizică?
4. foarte mulţumit 3. mulţumit 2. nemulţumit 1. foarte nemulţumit 9. NŞ/ NR

Orice întrebare din chestionar, în mod normal, derivă dintr-un set de ipoteze referitoare la fenomenul cercetat. Adeseori, ipotezele nu sunt explicitate, dar ele au orientat, chiar dacă nu sistematic şi conştient, construcţia instrumentului.

Trebuie menţionat (Hatos, 2008) că regulile de formulare a întrebărilor din chestionar se aplică atât în anchetele indirecte, cât şi în cele directe. În construcţia întrebărilor trebuie să se ţină cont de o serie de criterii:

- relevanţa – conţinutul întrebărilor trebuie să fie corelat cu tema şi să aibă relevanţă pentru obiectivele cercetării;
- simetria – fiecare întrebare trebuie să se refere la un anumit aspect particular şi unic al cercetării;
- claritatea şi simplitatea – întrebările trebuie să fie clare, simple, precise şi să reflecte într-o manieră consistentă sensul itemului la care se face referire;
- adaptarea limbajului – care trebuie să fie înţeles de către persoanele supuse anchetei (Traşă, 2010).

Pretestarea chestionarului şi studiul pilot

Un moment care nu poate să lipsească din elaborarea instrumentului unei anchete este pretestarea chestionarului. După elaborarea chestionarului într-o primă formă, acesta este aplicat unui lot de subiecți selectat din populația cercetării. Analiza rezultatelor acestei aplicări poate aduce mai multe contribuții valoroase la producerea, în final, a unui chestionar cât mai bun:

- Identificarea întrebărilor care produc multe non-răspunsuri sau răspunsuri evazive;
- Identificarea erorilor de formulare a întrebărilor sau a variantelor de răspuns;
- Stabilirea variantelor de răspuns la întrebările închise prin înregistrarea acestora prin întrebări deschise în pretestare;
- Identificarea unor întrebări necesare, dar ignorate inițial;
- Aprecierea validităţii şi fidelităţii unor instrumente de măsurare complexe (Hatos, 2002).

Tipuri de întrebări:

- după conținut:

Factuale - prin care se înregistrează stări şi acţiuni ale indivizilor sau ale comunităților în care trăiesc. Se referă la date despre care preferăm să-i întrebăm direct pe subiecți (Hatos, 2002).

De opinie - prin care se înregistrează tendințe, date referitoare la universul interior al subiectului, adică păreri, opinii, atitudini, motivaţii, credințe. Acestea nu pot fi obținute prin observaţie directă, fiind nevoie de interogarea subiecților. Interesul pentru opinii este justificat de presupoziția că universul „interior" al persoanei explică în mare parte comportamentul acesteia. Măsurări valide şi fidele ale atitudinilor presupun

utilizarea scalelor, adică a mai multor întrebări, care să acopere extensiunea conceptului atitudinal şi să elimine erorile sistematice (Hatos, 2002).

Cunoştinţe - care pot fi utilizate pentru a evalua gradul în care subiecţii cunosc anumite subiecte, pentru a evidenţia preocupările intelectuale ale subiecţilor, ori pentru a verifica onestitatea, sau doar simpla tendinţă a subiecţilor de a oferi răspunsuri dezirabile din punct de vedere social (Hatos, 2002).

- după forma de înregistrare

Închise (precodificate) – care au variante de răspuns prestabilite;

Deschise (postcodificate) – care nu au variantele de răspuns prestabilite.

Pe lângă acestea apar destul de des, variantele de *semi-deschise* (sau semi-închise), când alături de variantele prestabilite, apare şi o variantă deschisă (Hatos, 2002).

Sarcină de învăţare 1: Lectură suplimentară

Pentru o cât mai amplă înţelegere a *etapelor anchetei prin chestionar*, invităm studenţii să lectureze "Etapele anchetei prin chestioar" din Miftode, V. (2011). *Tratat de metodologie sociologică*. Bucureşti, România: Editura Lumen, pp. 233-276.

Sarcină de învăţare 2: Lectură suplimentară

Pentru o cât mai amplă înţelegere a *analizei datelor*, invităm studenţii să lectureze "Analiza datelor" din Miftode, V. (2011). *Tratat de metodologie sociologică*. Bucureşti, România: Editura Lumen, pp. 276-279.

Sarcină de învățare 3: Lectură suplimentară

Pentru o cât mai amplă înțelegere a *anchetelor bazate pe chestionar*, invităm studenții să lectureze "Sondajul de opinie- formă a anchetei pe bază de chestionar" din Miftode, V. (2011). *Tratat de metodologie sociologică*. Iaşi, România: Editura Lumen,
pp. 279-282.

Sarcină de învățare 4: Lectură suplimentară

Pentru o cât mai amplă înțelegere a *chestionarului în cercetarea sociologică*, invităm studenții să lectureze capitolul "Chestionarul în cercetarea sociologică", din Chelcea, S. (2001). *Tehnici de cercetare sociologică. Curs Şcoala Națională de Studii Politice şi Administrative*, Bucureşti, pp. 73-125. Disponibil online la adresa:
http://alingavreliuc.files.wordpress.com/2010/10/septimiu-chelcea-tehnici-de-cercetare-sociologica1.pdf.

Sarcină de lucru 1:

Realizaţi un ghid de chestionar cu tema: Satisfacția muncii şi dezvoltarea profesională a angajaților din administrația publică din Județul Dumneavoastră.

I.6.2. Experimentul în domeniul ştiinţelor sociale

Experimentul[23] este o formă de observaţie structurată, realizată într-un cadru artificial (Chelcea, 2001). Experimentul poate avea o valoare deosebită în procesul de verificare (cantitativă) a ipotezelor cauzale (Chelcea, 2001). Psihologia experimentală, ca ramură a ştiinţei, urmăreşte validarea unor ipoteze prin variaţia controlabilă a unei singure variabile în condiţiile menţinerii constante a tuturor celorlalte. În ceea ce urmează ne vom referi la experimentul clinic aleatoriu, ca formă de experiment social.

Experimentul clinic

Procesul de design al unui experiment de tipul trial randomizat poate fi conceptualizat în 5 întrebări (Green, 2002).

CE? - A conduce un trial randomizat implică comparaţia a două sau mai multe grupuri de intervenţie în ceea ce priveşte rezultatul aşteptat. O primă întrebare se referă la ce anume se compară. Structura unui experiment poate cuprinde o varietate largă de situaţii de comparaţie, printre care:

- o intervenţie nouă versus o condiţie de „ne-intervenţie";
- o intervenţie experimentală nouă versus placebo;
- o intervenţie versus o altă intervenţie;
- o intervenţie versus aceeaşi intervenţie la care se adaugă un element în plus (Vlasă, 2011).

CARE? - Ceea ce face un experiment (trial randomizat) să fie etic este prezenţa incertitudinii, şi anume nu se ştie care

[23] În acest capitol au fost integrate parţial şi unele teme tratate anterior în Sandu, A. (2014a). *Elemente de sociologie. Sociologie generală, Sociologie juridică, Metodologia cercetării sociale.* Bucureşti, România: Editura Tritonic, pp. 150-153.

dintre cele două alternative de intervenţie este mai eficientă. Un experiment asigură o evaluare imparţială a consecinţelor alegerii unei intervenţii, şi nu alteia (Vlasă, 2011).

DE CE? - Obiectivele unui experiment trebuie să fie clar definite. De asemenea, este necesar ca un experiment clinic să aibă o metodă adecvată de măsurare a rezultatelor (Vlasă, 2011).

CINE? - Este esenţial să fie definit criteriul de eligibilitate pentru experiment. Capacitatea de a recruta un număr mai mare de participanţi pentru experiment poate spori rezultatele statistice, furnizând un nivel mai mare de generalizare.

CÂȚI? - Un aspect esenţial în design-ul unui experiment este determinarea mărimii eşantionului şi a duratei de intervenţie. Numărul de participanţi la experiment trebuie să fie adecvat pentru a produce efecte particulare ale intervenţiei. Prin mărirea numărului de participanţi creşte gradul de precizie al efectelor intervenţiei (Vlasă, 2011).

Cercetarea experimentală urmăreşte obţinerea unor rezultate repetabile ca să certifice aplicabilitatea acestora în orice situaţie reală, care să corespundă cel puţin parţial situaţiei experimentale. În practică, cel mai adesea se stabileşte un grup martor şi un grup experimental, care îndeplinesc aceleaşi condiţii, fiind considerate omogene şi relativ simetrice. Grupului experimental i se aplică o variabilă independentă prin măsurarea căreia se pot trage concluzii referitoare la ipotezele propuse. În psihologia experimentală sunt testate experimental reacţii ale subiecţilor, putând fi verificate ipoteze cu privire la specificităţi comportamentale. Experimentul social implică o serie de limite de natură etică. În ceea ce priveşte practica experimentală, sunt formulate o serie de coduri etice care trebuie riguros urmărite (Astărăstoae, Loue, Ioan, 2009).

Codul de la Nuremberg prevede:

- caracterul obligatoriu al consimţământului voluntar al participanţilor;
- caracterul benefic pentru societate al rezultatelor şi

imposibilitatea de a obţine rezultate prin alte metode;

- fundamentarea studiului pe rezultate anterioare, obţinute înafara experimentelor pe subiecţi umani, care să presupună anticiparea unor rezultate ale experimentului de faţă;
- trebuie evitată lezarea fizică sau psihică inutilă;
- renunţarea la efectuarea oricărui experiment, dacă există indicii că lezarea subiecţilor este semnificativă;
- experimentele trebuie conduse de către persoane cu calificare ştiinţifică corespunzătoare;
- subiecţii trebuie să se poată retrage oricând din cercetare, chiar dacă aceasta ar afecta buna funcţionare a cercetării şi rezultatele acesteia;
- cercetătorul trebuie să fie gata să întrerupă sau să încheie experimentul, atunci când consideră că desfăşurarea acestuia afectează participanţii în continuare.

Principiile eticii cercetătorilor pe subiecţi umani, şi anume: respectul pentru persoană, principiul beneficiului şi cel al dreptăţii (Astărăstoae, Loue, Ioan, 2009), sunt aplicabile în orice fel de cercetare inclusiv în cea socială.

Cercetarea experimentală este considerată din acest punct de vedere de unii cercetători (Miftode, 2011; Chelcea, 2001) ca având cele mai serioase implicaţii etice. De aceea, în ceea ce priveşte experimentul pe populaţii numeroase, unde este imposibil de obţinut consimţământul informat, este de obicei înlocuit de cercetarea participatorie şi metoda participantului observator, prin care observatorul participă direct la viaţa comunităţii studiate, ceea ce se presupune că o afectează cel mai puţin. O altă metodă experimentală este aşa zisul Experiment Ex. Post Facto, şi anume analiza unui eveniment deja petrecut, ca şi cum ar fi avut caracterul unui experiment, identificându-se variabile aleatorii.

Sarcină de învățare 1: Lectură suplimentară

Pentru o cât mai amplă înțelegere a *experimentului în investigația sociologică*, invităm studenții să lectureze "Experiment şi "intervenţie socială" din Miftode, V. (2011). *Tratat de metodologie sociologică*. Iaşi, România: Editura Lumen, pp. 169-171.

Sarcină de învățare 2: Lectură suplimentară

Pentru o cât mai amplă înțelegere a *tipurilor de experimente*, invităm studenții să lectureze "Tipurile experimentelor", din Miftode, V. (2011). *Tratat de metodologie sociologică*. Iaşi, România: Editura Lumen, pp. 180-194.

Sarcină de învățare 3: Lectură suplimentară

Pentru o cât mai amplă înțelegere a *experimentului în ştiinţele socioumane*, invităm studenții să lectureze capitolul "Experimentul în ştiinţele socioumane", din Chelcea, S. (2001). *Tehnici de cercetare sociologică. Curs Şcoala Naţională de Studii Politice şi Administrative*, Bucureşti, pp. 159-197. Disponibil online la adresa: http://alingavreliuc.files.wordpress.com/2010/10/septimiu-chelcea-tehnici-de-cercetare-sociologica1.pdf.

Test recapitulativ

1. Care este cea mai utilizată metodă în cercetarea socială?

R: Ancheta prin chestionar, metoda cea mai utilizată în cercetarea socială, fiind cea mai cunoscută, uneori identificată cu cercetarea sociologică însăşi.

2. Ce este ancheta sociologică?

R: Ancheta este – o metodă de interogare asupra faptelor sociale precum şi a opiniilor, atitudinilor, motivaţiilor existente la nivelul grupurilor umane, mai mici sau mai mari, de analiză cuantificabilă a datelor în vederea descrierii şi explicării lor.

3. Cum defineşte Roger Mucchelli chestionarul?

R: Roger Mucchielli considera chestionarul o listă de întrebări.

4. Ce este experimentul în ştiinţele sociale?

R: Experimentul este o formă de observaţie structurată, realizată într-un cadru artificial.

Sugestii de eseuri

Realizaţi un eseu cu tema: *Experimentul în ştiinţele sociale, utilizând bibliografia indicată.*

I.7. METODOLOGIE CALITATIVĂ

I.7.1. Cercetarea calitativă în ştiinţele sociale şi ale comunicării

Cercetarea calitativă reprezintă „studierea oamenilor în mediul lor natural, în viaţa de toate zilele. Ea vizează cunoaşterea modului în care trăiesc oamenii, în care vorbesc şi se comportă, precum şi a lucrurilor care îi bucură şi îi supără. Ea ţinteşte mai ales spre cunoaşterea sensului pe care îl au pentru oameni propriile cuvinte şi comportamente" (Emerson, 1983).

Norman şi Yvona[24] (apud. Chelcea, 2007) definesc cercetarea calitativă ca fiind un proces de concentrare a mai multor metode, implicând o abordare interpretativă şi naturalistă a subiectului studiat.

Petre Iluţ (1997) consideră că sunt trei accepţiuni principale în care este utilizată analiza calitativă în cercetare:

- cea de multi-, inter- sau chiar transparadigmatică;
- cea de paradigmă majoră, care include unele paradigme particulare, dar nu pe cea pozitivistă;
- cea de strategie metodologică concretă (metode şi practici de cercetări empirice) şi de finalizare şi prezentare a rezultatelor, care poate avea un caracter aparadigmatic.

Petru Iluţ (1997) consideră cercetarea calitativă un domeniu de investigaţie de sine stătător. El transcende discipline, domenii şi subiecte tematice. O complexă şi interconectată familie de termeni, concepte şi asumpţii înconjoară termenul "cercetări calitative". Acestea includ tradiţii asociate

[24] În acest capitol au fost integrate parţial şi unele teme tratate anterior în Sandu, A. (2012b). *Metode de cercetare în ştiinţa comunicării,* Iaşi, România: Editura Lumen, pp. 47-56.

postpozitivismului, poststructuralismului şi multe perspective de cercetare calitativă sau metode conectate studiilor culturale şi interpretative.

Fiind vorba de o metodologie interpretativă, în care implicaţiile opiniilor, viziunilor şi valorilor cercetătorului sunt majore, se impune identificarea unor elemente metodologice care să asigure relevanţa datelor, dacă nu validitatea lor după un model similar celui din cercetarea cantitativă.

Alina Hurubean (2007) afirmă că:

> *„Specialiştii în domeniul socio-umanului pledează pentru respectarea, pe parcursul investigărilor ştiinţifice, a principiului triangulării (strategia de triangulare), care porneşte de la premisa că realitatea socio-umană, fiind foarte dinamică şi complexă, impune combinarea mai multor perspective teoretice, metodologice, precum şi consultarea mai multor surse de date cu scopul de a obţine o imagine cât mai completă (mai bogată) şi mai validă a realităţii studiate" (Hurubean, 2007).*

În literatura de specialitate, se vorbeşte despre patru tipuri de triangulare: a datelor, a cercetătorului, teoretică şi metodologică. Triangularea datelor (a surselor) presupune culegerea datelor din mai multe surse (persoane, grupuri, contexte sociale). De exemplu, cercetarea fenomenului abandonului şcolar la adolescenţilor poate fi studiat în şcoli din mediul rural sau urban, în şcoli publice comparativ cu şcolile particulare. Triangularea cercetătorului se referă la situaţia în care mai mulţi cercetători vor participa la cercetare, sau traseul investigării realizat de un cercetător va fi reluat de un alt cercetător (pentru verificarea/ validarea rezultatelor) (Caras, 2011).

Sarcină de învățare 1: Lectură suplimentară

Pentru o cât mai amplă înțelegere a *cercetării calitative*, invităm studenții să lectureze capitolul "Considerații generale", din Iluț, P. (1997). *Abordarea calitativă a socioumanului. Concepte și metode*. Iași, România: Editura Polirom, pp. 74-76.

Sarcină de învățare 2: Lectură suplimentară

Pentru o cât mai amplă înțelegere a *cercetării calitative*, invităm studenții să lectureze capitolul „Caracteristicile și stadiile cercetării calitative", din Baban, A. (2010). *Metode Calitative de Cercetare*. Universitatea Babeș-Bolyai, Facultatea de Psihologie și Științe ale Educației, Secția Psihologie, Cluj-Napoca, pp.10-20. Disponibil online la adresa: http://www.scribd.com/doc/121333527/Adriana-Baban

Sarcină de învățare 3: Lectură suplimentară

Pentru o cât mai amplă înțelegere a *cercetării calitative* invităm studenții să lectureze capitolul „The Characteristics of Qualitative Research (Caracteristicile cercetării calitative)", din Creswell, J. W. (2007). *Qualitative Inquiry and Research Design: Choosing Among Five Traditions* (second edition). CA: Sage Publication, Inc, pp. 36-41. Disponibil online la adresa: https://is.vsfs.cz/el/6410/zima2013/B_KV/um/Creswell_2007_Qualitative_Inquiry_and_Research_Design__Choosing_among_Five_Approaches__2nd_edition.pdf

Sarcină de învățare 4: Lectură suplimentară

Vă invităm să lecturați capitolul „Mixarea metodelor și metisarea teoriilor", publicat în volumul Sandu, A. (2012b).

Metode de cercetare în ştiinţa comunicării, Iaşi, România: Editura Lumen, pp. 66-67.

I.7.2. Interviul

Interviul[25] apare ca un procedeu de investigaţie ştiinţifică care, prin intermediul procesului comunicării verbale, ajută la culegerea de date în legătură cu scopul urmărit" (Pinto, Grawitz, 1964).

Tehnica interviului, consideră Vasile Miftode (2011), are menirea de a ne furniza date suplimentare şi complementare cu privire la tema studiată, care vor fi ulterior combinate cu datele obţinute prin alte tehnici de investigaţie în vederea formulării unor concluzii cu privire la universul cercetat.

În cadrul interviului se utilizează în general întrebări deschise care să permită intervievatului o cât mai largă exprimare a opiniilor sale, o descriere exactă a problemelor cu care se confruntă, aşa cum el o percepe (Sandu, 2002).

În *Tratatul de psihologie socială*, Roger Daval şi colaboratorii (1967) fac distincţiile cuvenite între situaţia de interviu şi fenomenele psihosociologice amintite:

- Interviul presupune întrevederea, dar nu se confundă cu aceasta. Oamenii se întâlnesc chiar fără scopul de a obţine informaţii unii de la alţii, ci pur şi simplu pentru a se vedea, pentru plăcerea de a fi împreună. Chiar dacă îşi vorbesc, nu înseamnă neapărat că schimbă informaţii.
- Nu există interviu fără convorbire, dar nu orice conversaţie constituie un interviu. Convorbirea presupune schimbul de informaţii în legătură cu o temă sau alta. Persoanele care conversează schimbă frecvent rolurile de

[25] În acest capitol au fost integrate parţial şi unele teme tratate anterior în Sandu, A. (2012b). *Metode de cercetare în ştiinţa comunicării,* Iaşi, România: Editura Lumen, pp. 57-63.

emițător şi de receptor. Informația nu este direcționată într-un singur sens, nu există un conducător al discuției, aşa cum stau lucrurile în cazul interviului.

- Interviul reprezintă mai mult decât un dialog – apreciază Roger Daval – pentru că nu întotdeauna dialogul are drept scop obținerea de informații.
- Interviul nu poate fi confundat cu interogatoriul, deşi, şi într-un caz şi în celălalt, există o persoană care pune întrebări, care dirijează discuția. Obținerea informațiilor prin interogatoriu evocă obligația de a răspunde, constrângerea exterioară. Din contră, interviul presupune libertatea de expresie a personalității, chiar bucuria oamenilor de a-şi spune cuvântul, de a-şi face publice opiniile (Burlacu, 2010).

În interviul comprehensiv calitativ, anchetatorul se angajează puternic în formularea întrebărilor pentru a provoca angajarea respondentului. Analiza datelor obținute se face în colaborare cu cel intervievat. "De ce?", "Cum?" sunt întrebări care se pun în cazul în care informațiile necesită clarificări. Astfel, interpretările capătă un plus de obiectivitate, rezultatele fiind mai realiste (Burlacu, 2010).

Clasificări ale interviului după structură

În funcție de gradul de structurare, avem 3 forme de interviu: structurat, semistructurat şi nestructurat.

Interviul structurat (Miftode, 2011) se bazează pe întrebări formulate rigid şi într-o ordine şi succesiune prestabilită. Vizează uniformizarea tipurilor de informație primite de la respondenți şi o aplecare relativ uniformă de către toți operatorii.

Interviul semistructurat se bazează pe un ghid cu întrebări precis formulate, dar care lasă succesiunea întrebărilor şi uneori modalitatea de formulare a acestora la latitudinea intervievatorului.

Interviul nestructurat vizează aplicarea unor întrebări la latitudinea intervievatorului. Ghidul de interviu vizează axele tematice ce vor fi atinse. Intervievatorul poate omite întrebări sau introduce întrebări noi în funcţie de cum evoluează efectiv interviul.

Sarcină de învăţare 1: Lectură suplimentară

Pentru o cât mai amplă înţelegere a *interviului*, invităm studenţii să lectureze "Specificul interviului în sociologie", din Miftode, V. (2011). *Tratat de metodologie sociologică*. Iaşi, România: Editura Lumen, pp. 218-226.

Sarcină de învăţare 2: Lectură suplimentară

Pentru o cât mai amplă înţelegere a *specificului interviului în sociologie*, invităm studenţii să lectureze capitolul "Interviul", din Iluţ, P. (1997). *Abordarea calitativă a socioumanului. Concepte şi metode*. Iaşi, Romania: Editura Polirom, pp. 86-98.

Sarcină de învăţare 3: Lectură suplimentară

Pentru o cât mai amplă înţelegere a *cercetării calitative*, invităm studenţii să lectureze capitolul „Metoda interviului", din Baban, A. (2010). *Metode Calitative de Cercetare*. Universitatea Babeş-Bolyai, Facultatea de Psihologie şi Ştiinţe ale Educaţiei, Secţia Psihologie, Cluj-Napoca, pp. 32-50. Disponibil online la adresa:
http://www.scribd.com/doc/121333527/Adriana-Baban

Sarcină de lucru 1:

Realizaţi un ghid de interviu pornind de la modelul următor:

Exemplu!

Ghid de interviu[26]

Subiectul intervievat: tânăr între 16-25 de ani suferind de diabet tip 1 insulino-dependent.

Modalitatea de aplicare: interviu semistructurat. Operatorul are libertatea de a aplica întrebările în ce ordine consideră necesar, şi de a adresa întrebările suplimentare, care rezultă din contextul interviului, inclusiv de a introduce alte întrebări clarificatoare suplimentare.

Contextul aplicării: interviul se va aplica într-un cabinet de diabetologie. Se obţine în prealabil acordul subiectului şi a medicului diabetolog. Interviul se înregistrează cu acordul subiectului.

Durata interviului: aproximativ 60 minute.

Obiectivul interviului: înţelegerea strategiilor de adaptare a individului la situaţia de viaţă.

Rezultatul urmărit: realizarea unui studiu de caz cu privire la dezvoltarea autonomiei la tânărul cu diabet.

---

[26] Adaptat după metodologia utilizată în cadrul cercetării *Stil de viaţă şi comportament în sănătate a persoanelor cu boli cronice,* realizat împreună cu un grup de cercetare, în cadrul Programului de cercetare postdoctorală, *Etica politicilor de sănătate,* desfăşurat cu finanţare POSDRU în cadrul UMF Gr. T Popa Iaşi. Ghidul a fost prezentat ca exemplificare teoretică în cadrul volumului Sandu A. (2012b). *Metode de cercetare în ştiinţa comunicării,* Iaşi, România*:* Editura Lumen, p 60-64. Şi într-o formă adaptată în volumul Sandu, A. (2013b). *Asistenţă socială aplicată. Tehnici de cercetare şi modele de intervenţie.* Iaşi, România*:* Editura Lumen.

Beneficiarul cercetării: Programul Postdoctoral Etica politicilor de sănătate, implementat de UMF Iaşi G.T Popa, cu finanţare din Fondul Social European POSDRU.

Desfăşurarea interviului: Operatorul informează subiectul cu privire la scopul ştiinţific al cercetării formulat în termenii pe care subiectul să-i poată înţelege (Exemplu: Suntem o echipă de cercetători care dorim să aflăm modalitatea în care Dumneavoastră reuşiţi să integraţi în viaţa de zi cu zi tratamentul cu insulină, situaţiile cu care vă întâlniţi, şi modul în care ele vă transformă). Se comunică subiectului caracterul confidenţial al interviului, dreptul de a nu răspunde la întrebări sau a opri interviul la orice moment. Se comunică faptul că interviul nu urmăreşte să-l pună pe subiect într-o situaţie stresantă şi disconfortabilă.

1. Spuneţi-mi vă rog cum aţi depistat că suferiţi de această boală?

Indicaţii pentru operator - se adaugă întrebări clarificatoare cu privire la: De cât timp suferă de diabet? Contextul în care a fost depistat diabetul. Cum a ajuns să fie diagnosticat? Cine şi în ce mod i-a comunicat diagnosticul? Cum s-a simţit şi ce stare a avut în momentul în care a primit diagnosticul de diabet? Care a fost prima reacţie? Se insistă asupra semnificaţiei comunicării diagnosticului asupra subiectului şi a modului în care aceasta i-a schimbat universul de valori (schimbarea anticipată în momentul diagnosticului (nu va putea consuma anumite feluri de mâncare, va fi dependent de injecţia cu insulină, va putea fi stigmatizat şi marginalizat, va trebui să aibă grijă de propria persoană şi sănătate).

2. Descrieţi o zi obişnuită din viaţa Dumneavoastră.

Indicaţii pentru operator - se adaugă întrebări clarificatoare cu privire la: modul administrării insulinei şi a altor medicamente; structurarea activităţilor zilnice în jurul actului

terapeutic; regimul alimentar. Se insistă asupra responsabilității asupra propriului regim alimentar şi rezistenţa la tentaţii alimentare, adaptarea membrilor familiei la regimul de viață a diabeticului (mănâncă şi ceilalţi membri ai familiei dietetic?). Cum se adaptează în societate (când are o ieşire în oraş cu prietenii, dacă îşi adaptează programul zilnic la orele care trebuie să-şi injecteze insulina). Dacă folosesc glucometrul. Dacă îşi adaptează dozele de insulină în funcție de indicațiile glucometrului? Dacă există activităţi zilnice care sunt împiedicaţi sau îngreunaţi în a le executa. Dacă colegii de şcoală sau serviciu cunosc situația lui medicală. Dacă a sesizat o modificare a comportamentului acestora față de el? Se insistă pe povestea subiectului şi pe modul în care acesta îşi crează sens față de propria viață.

3. Povestiţi o zi din viaţa Dumneavoastră în care consideraţi că aţi avut un succes deosebit relativ la starea sănătății Dumneavoastră.

Indicații pentru operator - se adaugă întrebări clarificatoare cu privire la: ce semnifică pentru subiect să-şi țină sănătatea sub control. Ce consideră el a fi un succes adaptarea la viaţa cu diabet. Succesul în alte domenii de activitate: profesional, social, familial. Cum poate fi transferată strategia de succes în adaptarea la condiția de bolnav cronic. Cum poate fi utilizată strategia de succes în creştera autonomiei sociale a individului.

4. Cum v-aţi adaptat la situația Dumneavoastră de persoană cu diabet?

Indicații pentru operator - se adaugă întrebări clarificatoare cu privire la: ce activităţi din viață consideră că a trebuit să renunţe. Dacă, cum şi de către cine a fost influențată decizia de a renunța la acele activități? Dacă, cum şi de la cine s-a informat cu privire la boală. Dacă consideră necesară o atenție deosebită din partea celorlalţi şi drepturi suplimentare datorită condiției de

sănătate. Dacă se consideră o persoană cu handicap. Dacă este privit ca o persoană cu dizabilităţi. Cum se simte faţă de acest lucru. Cum integrează în viaţa de zi cu zi situaţia de dezavantaj social, dacă aceasta există? Ce alte strategii de adaptare la situaţia de dezavantaj social dată de boala cronică mai pot fi identificate suplimentar faţă de situaţiile descrise la întrebările anterioare? Care este relaţia subiectului cu prietenii, rudele, colegii şi cum s-a modificat această relaţie în urma bolii cronice? Se insistă asupra încurajării descrierilor subiectului asupra modului în care acesta interpretează situaţiile de viaţă şi îşi crează sens pornind de la ele. Se oferă libertate subiectului de a descrie orice experienţă pe care o consideră o adaptare la situaţia de persoană cu diabet.

5. Care este relaţia Dumneavoastră cu medicii şi sistemul medical?

Indicaţii pentru operator - se adaugă întrebări clarificatoare cu privire la ce medici merge? Dacă are un program bine stabilit? Dacă se respectă programul? Dacă apelează la HelpLine? Dacă îşi modifică singuri dozele de insulină sau urmează indicaţiile medicului? Dacă îşi modifică singuri dozele, după ce criterii? Care este atitudinea sa faţă de medici? Cum descrie el un medic în care poate să aibă încredere? După obţinerea unui diagnostic consultă şi alţi medici pentru confirmare? După ce criterii îşi alege medicul? Care este viziunea sa asupra sistemului medical? Cum decurge o vizită la medicul diabetolog? Cât timp durează? Cum se simte tratat? Ce informaţii primeşte la medicul diabetolog? Consideră că medicul este responsabil de sănătatea lui sau el însuşi este responsabil? Dacă şi cum l-a determinat medicul să urmeze tratamentul şi stilul de viaţă adaptat pentru diabetic? Consideră că are un stil de viaţă aparte faţă de alte persoane? Se simte dator faţă de medicul diabetolog sau faţă de sistemul medical? (I-a fost salvată viaţa într-o criză diabetică etc.). În ce mod consideră că a beneficiat de programul naţional de diabet (glucometrul gratuit, insulină gratuită, pompă de

insulină sau alte facilități de care a beneficiat). Consideră acest lucru normal sau este o favoare pe care o primește de la sistemul medical? Se insistă asupra descrierilor făcute de subiect cu privire la interacțiunea sa cu sistemul medical.

6. Cum vă vedeți în viitor?

Indicații pentru operator - se adaugă întrebări clarificatoare cu privire la: viziunea este una optimistă sau una pesimistă? Se gândește mai degrabă la posibile complicații ale diabetului sau are speranță într-o terapie miraculoasă? Îl sperie gândul că va trebui să aibă un mod de viață specific pentru întreaga viață? Se consideră dator să-l urmeze sau este o dramă? Se vede pe viitor o povară pentru cei apropiați? Se insistă pe situații descrise de subiect în care și-a prefigurat viitorul sau a fost pus în situația de a o face (Sandu, 2012b; 2013b).

Resurse multimedia:

Pentru o cât mai amplă înțelegere a *specificului interviului sociologic* invităm studenții să vizioneze resursele multimedia cu titlul: *AS Sociology: Methods; Unstructured Interviews 0001*. Disponibil online la adresa:

https://www.youtube.com/watch?v=3zNCYKokAKU

I.7.3. Focus grupul

Focus grupul[27] reprezintă un interviu de grup, focalizat pe o anumită temă, strict delimitată. Acesta face parte din categoria tehnicilor calitative de

[27] În acest capitol au fost integrate parțial și unele teme tratate anterior în Sandu, A. (2012b). *Metode de cercetare în știința comunicării*, Iași, România: Editura Lumen, pp. 63-66.

culegere a datelor pentru analiza percepţiilor, motivaţiilor, sentimentelor, nevoilor şi opiniilor oamenilor (Cojocaru Şt., 2005).

Krueger şi Casey (2005) denumesc focus grupul ca o "discuţie de grup planificată organizată pentru obţinerea percepţiilor legate de o arie de interes strict delimitată, desfăşurată într-un mediu permisiv; discuţia este relaxată şi adesea plăcută pentru participanţii care îşi împărtăşesc ideile şi percepţiile; membrii grupului se influenţează reciproc, răspunzând ideilor şi comentariilor".

Richard Krueger şi Mary Casey (2005) definesc focus grupul ca un tip de grup special din punct de vedere al scopului, mărimii, a alcătuirii şi proceselor folosite. Aceasta reprezintă o modalitate de a înţelege mai bine cum se simt oamenii sau ce părere au faţă de o anumită problemă, faţă de un produs sau un serviciu (Krueger, Casey, 2005).

Adrian Hatos (2011) consideră că focus grupul este o tehnică care poate fi folosită în cercetarea/ evaluarea unei situaţii, problem, prin prisma interpretărilor pe care le dau oamenii acestora, a sentimentelor faţă de un anumit eveniment, fenomen, a opiniilor faţă de un program, produs, servicii, idei etc. Practic, el poate fi aplicat în toate domeniile vieţii sociale atunci când se urmăreşte obţinerea unor informaţii în mod nemijlocit de la persoane. Tehnica focus grupului este una calitativă, dar care nu exclude tehnicile de tip cantitativ.

Interviul de tip focus grup se diferenţiază de interviul individual prin aceea că "focus grupul smulge o multiplicitate de perspective şi procese emoţionale într-un context de grup" (Cojocaru D., 2003) care produc date datorită interacţiunilor dintre indivizii participanţi, dar care nu încurajează discuţiile interactive dintre participanţi. Prin intermediul focus grupului se obţin date calitative care surprind comportamente ale indivizilor, percepţii şi opinii, şi nu informaţii cantitative de tip cifric (Cojocaru, Şt., 2005; Sandu, Ponea, 2011).

Organizarea focus grupului

La focus grup participă între 6 şi 10 persoane în funcţie de criteriile vizate, de tema de cercetare şi implicaţia moderatorului (Cojocaru Şt., 2005). Etapele unui focus grup sunt următoarele:

- stabilirea temei de discuţie;
- stabilirea structurii grupului şi a modalităţilor de selectare a participanţilor;
- elaborarea şi testarea ghidului de interviu;
- stabilirea datei, locului şi pregătirea acestuia pentru întâlnire;
- pregătirea moderatorului, a asistentului moderator;
- derularea focus grupului (Cojocaru D., 2003; Cojocaru Şt., 2005; Hatos, 2011).

Simona Branc (2008) evidenţiază trei categorii de limite ale focus grupului, şi anume:

- primă categorie derivă din natura calitativă a investigaţiei şi e legată de relevanţa statistică slabă;
- a doua categorie de limite derivă din faptul că moderarea acestor interviuri este extrem de complexă, iar rezultatele depind într-o mult mai mare măsură de activitatea moderatorului decât în cazul unor interviuri obişnuite;
- a treia categorie de limite este şi cea mai importantă, referindu-se la diverse fenomene de grup – efecte de polarizare (exagerarea opiniilor şi atitudinilor exprimate, ca efect al presiunii grupurilor); efectul de turmă – conformarea la normele grupului, contagiunea grupului etc.

Sarcină de învățare 1: Lectură suplimentară

Pentru o cât mai amplă înţelegere a *focus-grupului,* invităm studenţii să lectureze "Focus Grupul", din Sandu, A. (2014a). *Elemente de sociologie. Sociologie generală, Sociologie juridică. Metodologia cercetării sociale*. Bucureşti, România: Editura Tritonic, pp. 175-177.

Sarcină de învățare 2: Lectură suplimentară

Pentru o cât mai amplă înţelegere a *specificului focus-grup-ului în sociologie*, invităm studenţii să lectureze capitolul "Interviul de grup şi focus-grup", din Iluţ, P. (1997). *Abordarea calitativă a socioumanului. Concepte şi metode*. Iaşi, Romania: Editura Polirom, pp. 92-98.

Resurse multimedia:

Pentru o cât mai amplă înţelegere a *specificului focus-grup-ului*, invităm studenţii să vizioneze resursele multimedia referitoare la Focus Group. Disponibile online la adresele:
https://www.youtube.com/watch?v=XA2Eo1ggkjc
https://www.youtube.com/watch?v=j_cUnlQl29Q
https://www.youtube.com/watch?v=TGsDGFeff5I
https://www.youtube.com/watch?v=rt5W7tXvljo
https://www.youtube.com/watch?v=-27WjZVDlbk
https://www.youtube.com/watch?v=Vft9sDzMoJQ

Sarcină de lucru 2:

Realizați un ghid de focus-grup.

I.7.4. Cercetarea acţiune (participativă) şi practicile discursive

Cercetarea participativă[28] porneşte de la specificul studiilor persoanelor marginale, aparţinând grupurilor minoritare, sau excluse, privilegiind teme predilecte: dominaţia, opresiunea, înstrăinarea şi autoritatea.

Cercetarea participativă îşi doreşte să determine o schimbare în viaţa subiecţilor investigaţi, şi ca atare cercetătorii deţin o agendă de lucru (Creswell, 2007). Ea constă într-un proces de empowerment pentru creşterea gradului de autodeterminare şi autodezvoltare.

Participanţii la cercetare devin co-cercetători şi experţi în problemele legate de propria lor viaţă (Cornwall, Jewkes, 1995). Cercetarea participatorie este utilizată în domeniul sănătăţii publice, mai ales în studiul persoanelor cu disabilităţi, boli cronice, vârstnici, comunităţi gay, dar şi comunităţi rurale sărace aparţinând unor minorităţi, toate fiind grupuri şi populaţii a căror voce este puţin sau deloc auzită în societate. Cercetătorul este implicat de multe ori, devenind el însuşi o voce în arena publică în favoarea grupurilor vulnerabile. Propunându-şi să "dea voce", în sensul de a face cunoscut şi analizat punctul de vedere a persoanelor şi grupurilor vulnerabile, cercetarea participativă va analiza în acelaşi timp o modificare a sistemului de valori şi practici a persoanelor aparţinând acestor grupuri.

Derivată din cercetarea participativă, o formă bazată pe implicarea cercetătorului în schimbarea socială este cercetarea acţiune.

[28] În acest capitol au fost integrate parţial şi unele teme tratate anterior în Sandu, A. (2014a). *Elemente de sociologie. Sociologie generală, Sociologie juridică, Metodologia cercetării sociale*. Editura Tritonic, Bucureşti, pp. 178-183.

Cercetarea[29] acțiune tradițională a fost definită metodologic de Lewin, în volumul *Action Research and Minority Problems* (1946). Teoriile sale pornesc de la conceptul de analiză a câmpului de forţe, ce constituie un cadru constructiv a identificării unor factori şi forţe ce influențează o situaţie socială (Sandu, 2009a). Cercetarea acțiune este descrisă ca o cercetare comparativă asupra condiţiilor şi efectelor diferitelor forme de acțiune socială şi a cercetărilor ce conduc spre acțiune socială. Metoda utilizează o spirală de paşi, fiecare compus dintr-un circuit de tipul planificare, acţiune, identificare a faptelor sociale şi a rezultatelor acțiunii (Lewin, 1946).

Cercetarea acţiune este o anchetă interactivă care pune în acţiune simultan procesul rezolvării de probleme, cu cel de analiză colaborativă a datelor în scopul înţelegerii funcţionării şi implementării schimbărilor la nivelul organizaţiei sau comunităţii (Reason, Bradbury, 2006).

O taxonomie a cercetării acţiune, cu referire la studiile vizând comunităţile multiculturale, o propun cercetătorii Cassell, Buehring, Symon şi Johnson (2006):

- *Cercetarea acţiune ca experiment social*: fiind cea utilizată originar de Kurt Lewin, fundamentându-se pe o epistemologie obiectivistă în cadrul monismului metodologic, şi pornind de la o presupoziţie ontologică realistă: realitatea socială există cu adevărat, şi poate fi cercetată în mod obiectiv, rezultatele putând fi obţinute prin aplicarea unei metodologii corecte, şi descriind în mod exact realitatea socială (Cassell et al., 2006).
- *Cercetarea acţiune inductivă*: este de asemenea de orientare pozitivistă, urmărind accesul în mod inductiv a cercetătorilor la contextul cultural în starea sa naturală. Grounded Theory este considerată modalitatea privilegiată de investigare calitativă a socialului, care presupune construcţia categoriilor şi ipotezelor

[29] O prima variantă a acestui text a apărut în volumul Sandu, A. (2009a). *Dimensiuni etice ale comunicării în post modernitate*. Iaşi, România: Editura Lumen.

cercetării printr-un proces de interpretare a datelor colectate, mai degrabă decât utilizarea cercetării sociale pentru validarea unor ipoteze cu caracter teoretic propuse apriori de cercetător şi supuse validării (O'Connor, Netting, Thomas, 2008).

- *Cercetarea acțiune participativă*: porneşte de la două presupoziţii diferite. O primă presupoziţie este cea conform căreia membrii comunității cercetate participă activ la întreaga cercetare din etapa de design a cercetării până în cea de diagnosticare şi adoptarea unor strategii de acţiune, rolul cercetătorului fiind acela de facilitator (O'Connor, Netting, Thomas, 2008). O a doua perspectivă se adresează întregii comunităţi, analizându-se „nevoia de schimbare" apărută la nivelul comunității în proprii săi termeni. Cercetarea se bazează pe interviuri şi focus grupuri, având menirea de a putea genera o planificare strategică ulterioară, şi de a da feedback membrilor comunității cu privire la transformarea problemelor cu care aceştia se confruntă într-o agendă organizaţională.

I.7.5. Ancheta apreciativă

O formă particulară de cercetare acţiune[30] este reprezentată de *ancheta apreciativă* şi formele sale: managementul apreciativ, leadership-ul apreciativ etc, introdusă în literatura de specialitate de David Cooperrider şi Suresh Srivatsva (1987). Ancheta apreciativă a fost definită ca o cercetare co-transformatoare a pozitivului din indivizi şi organizaţii, o descoperire transformatoare (Cooperrider, Srivatsva, 1987) a surselor generatoare de vitalitate a sistemelor vii aflate în momente de maximă eficienţă şi de maximă

[30] În acest capitol au fost integrate parţial şi unele teme tratate anterior în Sandu, A. (2012d). *Etică şi deontologie profesională.* Iaşi, România: Editura Lumen.

capacitate creatoare în domeniul social, economic şi uman (Sandu, 2009a).

Ancheta apreciativă se bazează pe arta interogativă cu privire la punctele tari ale sistemului în scopul înţelegerii, anticipării şi maximizării potenţialului creativ existent la nivelul acestuia (Sandu, 2009b). Cooperrider şi Whitney (1999) consideră ancheta apreciativă ca o mobilizare a capacităţii interogative, pe baza principiului întrebărilor necondiţionat pozitive. Termenul însuşi *de a aprecia,* de a valoriza, ne duce cu gândul la latura pozitivă a procesului de dezvoltare, la afirmarea punctelor tari şi a aspectelor pozitive, vizând transformarea ameninţărilor în oportunităţi de dezvoltare (Ponea, 2009b).

Ancheta apreciativă este o formă particulară de cercetare acţiune, cu aplicaţii atât în mediul organizaţional, cât şi în mediul social. Eric Trist, Fred şi Merrelyn Emery, Russ Ackoff, Chris Argyris (cf. Troxel, 2002) au încercat să demonstreze „capacitatea generatoare" a cercetării acţiune: declanşarea procesului de schimbare pornind de la însuşi actul interogativ. Elementul de noutate, pe care ancheta apreciativă îl aduce, este schimbarea accentului de la modalitatea tradiţională de acţiune dintr-un mediu organizaţional, orientată invariabil asupra rezolvării de probleme, doar pentru că în orice mediu trebuie să fie probleme de rezolvat, către sublinierea importanţei dezvoltării a ceea „ce-i mai bun din ceea ce este" (Cojocaru, Şt., 2005). Cooperrider şi Srivatsva (1987) afirmă că *cercetarea acţiune* nu este bazată decât pe problemă, şi aceasta duce la constrângerea sau la lipsa inovativităţii atunci când este abordată realitatea sau problema în cauză (Tudosă, 2013). Ştefan Cojocaru (2005) propune o paralelă între cercetarea acţiune clasică şi cea apreciativă, adaptată după Cooperrider şi Whitney (1999) după cum urmează:

- *Cercetarea acţiune clasică* implică identificarea problemelor, analiza cauzelor, a posibilelor soluţii, şi planificarea acţiunii pornind de la presupoziţia principală că

organizaţia este o problemă care trebuie rezolvată.

- *Cercetare acţiune bazată pe ancheta apreciativă* porneşte de la aprecierea şi valorizarea a ceea ce este mai bun în organizaţie, continuă cu construirea unei viziuni a ceea ce ar putea să fie, şi dialogul privind ceea ce ar trebui să fie în baza presupoziţiei că o organizaţie este un mister ce ar trebui descoperit (Cojocaru, Şt., 2005).

Istoria anchetei apreciative a început odată cu cercetarea doctorandului David Cooperrider (Coghlan, Preskill, Catsambas, 2003) într-unul din cele mai mari centre medicale din Statele Unite. A fost interesat de leadership şi de cum anume au reuşit, sau au eşuat subiecţii, în diferitele lor încercări. În urma cercetării şi în urma discuţiilor cu subiecţii lui, Cooperrider a fost impresionat de cooperarea pozitivă, de inventivitatea şi de sublinierea eficacităţii în încercările lor, indiferent de rezultat (Tudosă, 2013).

Autorul teoriei a fost influenţat şi de o serie de cercetări din alte domenii: medicină, sport, antropologie, ştiinţe comportamentale, toate aceste subliniind importanţa imaginii şi a gândirii pozitive (Tudosă, 2013).

În primele două decenii de la apariţia teoriei, aceasta a evoluat de la o simplă teorie academică la un adevărat proces practic şi puternic de schimbare a mediilor organizaţionale şi a diferitelor sisteme. Rezultatele cercetării au declanşat o adevărată provocare pentru celelalte medii organizaţionale şi pentru punerea în practică a teoriei.

Întărirea şi convingerea în elaborarea teoriei sale au fost susţinute şi de o serie de alte cercetări şi descoperiri, precum (Preskill, 2007):

- Efectul Placebo – pacienţii trăiesc, experimentează ceea ce se aşteaptă ei să trăiască. Mai bine de trei sferturi dintre pacienţi s-au vindecat doar crezând că ei iau un anumit tratament.
- Efectul Pygmalion – ceea ce aşteptăm să se întâmple, se

va întâmpla atunci când proiectăm anumite expectanţe.

- Cercetăriile din Neuroştiinţă – creierul poate fi recompensat, optimismul determină neuronii să realizeze o serie de conexiuni care vor crea imagini optimiste şi gânduri pozitive.
- Psihoneuroimunologie – cercetările din domeniu au demonstrat cum anume stresul, emoţiile negative create, generează anumite schimbări psihice negative.
- Sportul şi reprezentări vizuale – cercetările efectuate în acest domeniu au arătat că mintea nu poate respinge imaginea negativă (Tudosă, 2013).

Conceptul de *anchetă apreciativă* a fost lansat în anul 1987, prin lucrarea lui David Cooperrider şi a lui Suresh Srivatsa, *Appreciative Inquiry in Organizational Life,* care definesc ancheta apreciativă ca fiind „căutarea a ceea ce este cel mai bun în oameni, în organizaţii şi în lumea din jur. Ancheta apreciativă implică sistematic descoperirea a ceea ce oferă "viaţa" la un sistem din viaţă (Cojocaru, Şt., 2005), când acesta este cel mai viu, cel mai eficient, şi cel mai constructiv din punct de vedere economic, ecologic sau uman" (Sandu, 2009a).

Aşa cum am menţionat anterior, David Cooperrider şi Suresh Srivatsva (1987), cei care au pus bazele acestui sistem de cercetare –acţiune, definesc „ancheta apreciativă" ca o cercetare co-transformatoare a pozitivului din indivizi, grupuri, comunităţi sau organizaţii (Sandu, 2009a). Această paradigmă propune descoperirea propriilor surse generatoare de vitalitate a sistemelor sociale funcţionale, în momentele lor de maximă eficienţă şi maximă capacitate creatoare în domeniul economic, ecologic, uman (Sandu, 2009a). Ancheta apreciativă plasează accentul îndeosebi pe evidenţierea punctelor tari ale sistemului vizat, asigurând astfel calea spre a le putea înţelege, anticipa şi maximiza potenţialul creativ (Sandu, 2009a).

Dezvoltarea organizaţională din perspectiva anchetei apreciative este posibilă în principal prin valorificarea resurselor

de coerenţă socială, inerente la nivelul subgrupurilor constituite în cadrul organizaţiei. Renunţarea la paradigma deficienţei transformă organizaţia dintr-un instrument centrat pe scop productive, într-un instrument centrat pe valorificarea resurselor, potenţialurilor constructive şi idealurilor membrilor componenţi, transformându-se astfel dintr-o instituţie într-un grup de referinţă, căruia îi preia potenţialul resocializant.

> *Ancheta (cercetarea) apreciativă (Appreciative Inquiry în engleză) este un mod particular de a chestiona subiecţii dezvoltării organizaţionale şi în acelaşi timp de a prefigura viitorul, prin adoptarea unor relaţii pozitive pornind de la pozitivitatea fundamentală inerentă persoanei, organizaţiei sau unei situaţii, sporind capacitatea sistemului de cooperare şi schimbare. Metoda are ca presupoziţie fundamentală angajamentul indivizilor în îmbunătăţirea, schimbarea şi focalizarea pe performanţă*
>
> *(wikipedia.org/wiki/Appreciative_inquiry),*
>
> *(Sandu, 2009b).*

A aprecia[31] =1. a valoriza acţiunea de recunoaştere a aspectelor pozitive în oameni, lumea înconjurătoare; afirmarea punctelor tari trecute şi prezente, identificarea potenţialităţilor, perceperea acelor lucruri care dau viaţă (sănătate, vitalitate, excelenţă) sistemelor vii; 2. a creşte valoarea, Sinonime: a valoriza, a onora, a preţui (Cooperider, Whitney, 1999).

[31] **Ap-pre'ci-ate**, v., 1. valuing; the act of recognizing the best in people or the world around us; affirming past and present strengths, successes, and potentials; to perceive those things that give life (health, vitality, excellence) to living systems 2. to increase in value, e.g. the economy has appreciated in value. Synonyms: VALUING, PRIZING, ESTEEMING, and HONORING.

Ancheta[32] = 1. acţiunea de a explora şi descoperi, 2. acţiunea de a pune întrebări, fiind deschis spre a sesiza noi potenţialităţi şi oportunităţi Sinonime: descoperire, cercetare, explorare sistematică, studiu (Coperrider, Sritvatsva, 1987).

Perspectiva anchetei apreciative este una socio-raţionalistă, rezumată de Cooperrider şi Srivatsva (1987) în câteva elemente esenţiale:

- Ordinea socială este fundamental instabilă, la orice moment fiind produsul unei negocieri sau convenţii între persoane, convenţie asumată tacit sau explicit de către acestea (Sandu, 2009a).
- Modelele acţiunii social-organizaţionale nu sunt impuse în manieră biologică sau fizică, ele sunt capabile de o varietate infinită.
- Acţiunea socială este susceptibilă de a fi interpretată diferit în funcţie de contextul istoric în care are loc, nici una dintre interpretări neputând fi considerată în mod obiectiv superioară alteia.
- Acţiunile umane sunt prescrise de către idei, credinţe, intenţii sau teorii. Ca atare, orice transformare a comportamentului se realizează prin schimbarea în profunzime a acestora. Perspectiva socio- raţionalistă afirmă că teoriile pe care le îmbrăţişăm, credinţele şi reprezentările noastre au un efect puternic asupra realităţii sociale (Sandu, 2009b).
- Unul dintre cel mai puternice instrumente care stau la dispoziţia comunităţilor în transformarea convenţiilor în norme, valori, scopuri, ideologii, este actul dialogului. Schimbările care au loc la nivelul practicilor lingvistice pot cauza transformări profunde în practicile sociale (Cojocaru, Şt.,

[32] **In-quire' (kwir), v.,** 1. the act of exploration and discovery. 2. To ask questions; to be open to seeing new potentials and possibilities. Synonyms: DISCOVERY, SEARCH, and SYSTEMATIC EXPLORATION, STUDY

2005; Sandu, 2009a).

- Teoria socială este înțeleasă ca un limbaj elevat, care posedă o gramatică proprie, putând fi folosită ca instrument lingvistic necesar pentru creearea unor modele noi de acțiune socială (Cojocaru, Șt., 2005; Sandu, 2009a).
- Orice teorie are valoare normativă, latentă sau manifestă, având potențialul de a influența ordinea socială. Fiecare teorie socială are implicit o semnificație morală: având potențialul de a afecta și regla relațiile inter-personale atât în mediul instituțional cât și în viața cotidiană. Cunoașterea socială se construiește într-un proces de interacțiune colectivă, cunoașterea fiind creată, menținută și utilizată de către grupul uman (Cojocaru, Șt., 2005; Sandu, 2009a), în calitatea sa de comunitate interpretativă (Sandu, 2012b).

Ancheta apreciativă a fost definită ca fiind o paradigmă a evoluției conștiente particularizată pentru noul mileniu, "o metodologie care duce ideea constructului social al realității către extrema sa pozitivă prin accentuarea metaforei și narațiunii, relaționarea cu modul de cunoaștere și limbajul aducând-o la potențialul maxim de teorie generatoare" „Cea mai importantă teorie generatoare" (Gergen, 2005) „Cea mai importantă teorie în cercetarea acțiune din ultima decadă" (Bushe, 2010), "O nouă Yoga a cercetării" (Harman, 1990), "O abordare radical afirmativă a schimbării, prin completa înlăturare a managementului centrat pe problem" (White, 1996), "Piatra filosofală a dezvoltării organizaționale" (Cooperider, Whitney, 2005). Pornind de la aceste definiții, Cooperrider și Whitney (2005) consideră ancheta apreciativă o epistemologie, o instanță normativă, o metodologie în managementul schimbării, o abordare semnificativă de leadership.

Resurse multimedia:

Pentru o cât mai amplă înțelegere a *specificului anchetei*

apreciative invităm studenţii să vizioneze resursele multimedia referitoare la ancheta apreciativă. Disponibile online la adresele:
https://www.youtube.com/watch?v=3JDfr6KGV-k
https://www.youtube.com/watch?v=P3MLkDl2MHc
https://www.youtube.com/watch?v=CqdGzgeMdJ0
https://www.youtube.com/watch?v=V8n1BsbW-0I

Sarcină de lucru 1:

Realizaţi un eseu cu titlul: Utilizarea anchetei apreciative în dezvoltarea administrației publice locale.

Sarcină de lucru 2:

Realizaţi o prezentare critică a volumului Cojocaru, Şt., (2005). *Metode appreciative în asistența socială. Ancheta apreciativă, supervizarea, managementul de caz*. Iaşi, România: Editura Polirom.

I.7.6. Dezvoltarea organizaţională apreciativă

Ipoteza care stă la baza fundamentării anchetei apreciative este aceea că orice organizaţie nu este altceva decât o construcţie socială arbitrară, ale cărei limite sunt trasate de imaginaţia oamenilor şi de voinţa colectivă a acestora.

Gervase Bushe (1998) consideră că limbajul şi cuvintele reprezintă fundamentul vieţii sociale, în acord cu viziunea post-modernistă asupra limbajului văzut ca agent activ în crearea semnificaţiilor. Prin urmare, teoria, în special teoria care este codată în cuvinte sau în imagini, are forţa de a modela organizarea socială deoarece noi "vedem ceea ce credem" (Sandu, 2012b).

Pentru a se realiza o schimbare la nivelul unei organizaţii se va urmări, pentru început, redefinirea modului în care membrii acesteia, dar şi stakeholderii, explică valorile care au condus la succes. Schimbarea este astfel văzută, în primul rând, ca o schimbare de atitudine a membrilor care definesc organizaţia şi fac parte din ea. În orice organizaţie schimbarea poate fi realizată prin modificarea "istoriilor" sau "poveştilor" care circulă informal, de regulă în grupuri mici, confidenţiale, şi care nu pot fi discutate în întâlniri oficiale (Sandu, 2012b). Aceste poveşti lucrează asupra minţii umane la un nivel inconştient (Bushe, 1988).

Dezvoltarea organizaţională în versiunea apreciativă are la bază o analiză semiotică a metadiscursurilor organizaţiei. În fiecare astfel de organizaţie indivizii îşi creează un set de poveşti care se reunesc în ceea ce se numeşte cultura organizaţională. Lectura acestor poveşti, în termeni apreciativi, vizează accentuarea elementelor de succes, a momentelor de apreciere şi valorizare a semnificaţiilor personale, a experienţei organizaţionale. Cultura unei organizaţii este legată de astfel de momente de succes, oameni remarcabili, momente de valorizare când gradul de satisfacţie a indivizilor componenţi ai organizaţiei, modele şi momente de succes din viaţa organizaţiei ce se doresc a fi transmise în activitatea ulterioară a organizaţiei (Sandu, 2012a).

Bushe (1998) consideră că ancheta apreciativă oferă organizaţiei o strategie de auto-susţinere care constă în actualizarea valorilor deja existente în sistem, şi care au generat anterior cele mai mari performanţe din istoria organizaţiei (Cojocaru, D., 2004).

Perspectiva apreciativă este una construcţionistă (Cojocaru, D., 2004) aceasta însemnând că ordinea socială este rezultatul unei negocieri permanente între actorii sociali.

Hallie Preskill în lucrarea sa *Using Appreciative Inquiry in Evaluation Practice* (2007) pune la baza dezvoltării metodelor apreciative, opt axiome generale cu valoare de principii:

- În orice societate, grup sau organizaţie există ceva ce funcţionează bine şi se bucură de aprecierea celorlalţi.
- În direcţia în care ne concentrăm şi spre care ne îndreptăm cel mai frecvent atenţia, înspre acea direcţie va evolua sistemul analizat.
- Realitatea (socială) este o construcţie continuă, aflată în fiecare moment într-un proces de transformare. Nu există o singură realitate socială, ci o multitudine de realităţi sociale rezultate din procese constructive diferite la care participă actorii sociali (Sandu, 2012e).
- Procesul interogativ, însuşi actul de a pune întrebări în interiorul unei organizaţii sau a unui grup determină un proces de schimbare la nivelul acesteia. Intensitatea schimbării este proporţională cu amplitudinea procesului interogativ.
- Actorii sociali manifestă un grad maxim de încredere şi confort "în călătoria spre viitor atunci când duc cu ei părţile bune, pozitive din trecutul lor" (Tudosă, 2013).
- Istoria personală, socială sau organizaţională merită reţinută într-o manieră pozitivă, păstrând în memorie (Tudosă, 2013), sub forma unor metapovestiri, acele evenimente pozitive şi transformatoare, ce pot fi reţinute ca poveşti de succes (Sandu, 2012a).
- Este importantă capacitatea apreciativă discriminatorie, manifestată sub forma aprecierii diferenţiate a pozitivului în funcţie de situaţie, şi de cele mai înalte performanţe anterioare.
- Realitatea socială se creează în procesul comunicaţional, astfel încât limbajul utilizat are tendinţa de a crea propria realitate (Tudosă, 2013).

Cristina Tudosă (2013) observă existenţa unui numitor comun al acestor premise care uneşte schimbarea şi dorinţa de

schimbare. Stephen Robbins, în lucrarea *Organizational Behavior* (2005) propune trei paşi care să definească schimbarea organizaţională: îngheţ, mişcare, reformulare. Aceşti paşi sunt compatibili cu sistemul 4D ai anchetei apreciative.

Actualmente o serie de mari corporaţii precum McDonalds, US Cellular, British Telecom, Avon Mexico, World Vision, Nutrimental, precum şi o serie de organizaţii publice implicate în administraţia publică centrală sau locală din Brazilia, Canada, India, Olanda, Africa de Sud, etc., utilizează ancheta apreciativă în propria dezvoltare organizaţională şi în managementul resurselor umane.

Resurse multimedia:

Pentru o cât mai amplă înţelegere a *specificului anchetei apreciative* invităm studenţii să vizioneze resursele multimedia referitoare la ancheta apreciativă. Disponibile online la adresele:
https://www.youtube.com/watch?v=rRYsW5-Hhog
https://www.youtube.com/watch?v=jehz2Mx-Vt4
https://www.youtube.com/watch?v=0BzttEvFUmE

I.7.7. Inteligenţa apreciativă

Dimensiunea psihologică a anchetei apreciative o reprezintă construcţia conceptului de *inteligenţă apreciativă,* formulat de către Thatchenkery şi Matzker (2008). Inteligenţa apreciativă reprezintă ”capacitatea de a uni, sublima şi extinde gradul de inteligenţă dintr-o gamă largă de inteligenţe cunoscute şi anume: lingvistică, non-lingvistică personală şi orientată spre alte persoane, fiind în fond un fel de metainteligenţă, reunind toate tipurile de inteligenţă în vederea unor scopuri constructive” (Thatchenkery, Matzker, 2008).

Thatchenkery şi Matzker (2008) formulează în termeni plastici ideea că *inteligența apreciativă* este "abilitatea de a vedea stejarul încă din faza de ghindă". Cele trei componente ale *inteligenței apreciative* (Thatchenkery, Matzker, 2008) sunt:

- recadrarea, înțeleasă ca redefinire a cadrului constructiv;
- aprecierea elementelor pozitive;
- sesizarea modului cel mai probabil în care va evolua sistemul, a modurilor de evoluție alternativă cele mai favorabile sistemului, şi a modalităților în care se poate construi viitorul pornind de la prezent.

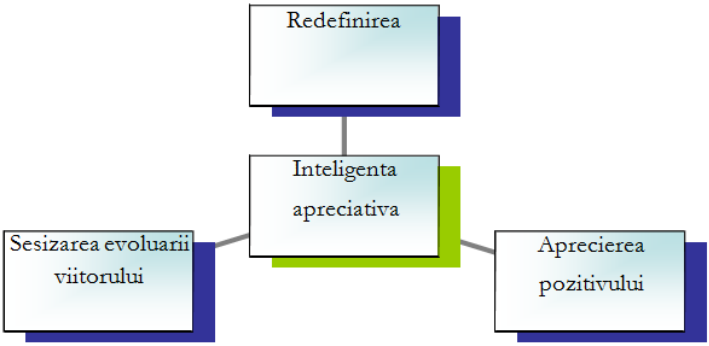

Schemă: Inteligența apreciativă ca factor cheie al dezvoltării resurselor umane (Sandu, 2009b)

Inteligența apreciativă – este denumită „puterea de a reîncadra lucrurile, de apreciere a posibilităților pozitive, şi capacitatea de a vedea cum se derulează viitorul, plecând din prezent" (Thatchenkery, Matzker, 2008).

Reîncadrarea reprezintă modificarea perspectivei prin care se percep lucrurile, redefinirea cadrului fiind văzut ca proces psihologic prin care o persoană modifică perspectiva sub care consideră un obiect, o persoană sau un context social. Este

un proces de redefinire a cadrului din problemă în provocare pentru dezvoltare (Thatchenkery, Matzker, 2008).

Aprecierea pozitivului reprezintă abilitatea de a sesiza pozitivul în evenimente, situații, obstacole, de a se focaliza din totalitatea elementelor unui obiect asupra elementelor pozitive (afirmative) (Thatchenkery, Matzker, 2008).

> *Sesizarea modului în care ia naștere viitorul din prezent reprezintă capacitatea de a face conexiuni între aspectele generative ale prezentului și viitorul dorit (Thatchenkery, Matzker, 2008).*

Coachingul proiectat pornind de la cadrele interpretative specifice anchetei apreciative începe procesul de transformare apreciativă a resurselor umane cu o tehnică de construcție a viziunii. În practică, coach-ul poate solicita clientului să se relaxeze, (utilizând, eventual, exerciții de respirație), solicitându-i ca în starea relaxată să vizualizeze aspectele performante dorite, ca fiind în curs de îndeplinire, în toate aspectele vieții, fie pe plan individual, fie pe cel profesional, fie social. Clientul este rugat să scrie detaliile viziunii ideale sau să utilizeze desene, colaje, pt a explora împreună cu coach-ul cele mai importante aspecte ale viziunii (Thatchenkery, Matzker, 2008).

Sarcină de lucru 1:

Realizați o prezentare critică a volumului Thatchenkery, T. Metzeker, C. (2008). *Inteligența apreciativă. Cum să descoperi calitățile de la temelia creativității și succesului*. București, România: Editura Codecs.

I.7.8. Utilizarea anchetei apreciative în managementul resurselor umane

Utilizarea *Anchetei Apreciative* în scopul dezvoltării resurselor umane urmăreşte o serie de paliere instituţionale care facilitează dezvoltarea resurselor umane în cadrul organizaţiei, şi asigură convergenţa dintre resursa umană şi nevoia de dezvoltare a organizaţiei. Dezvoltarea apreciativă priveşte o serie de dimensiuni constitutive ale managementului resurselor umane: selecţia personalului, formarea continuă şi trainingul, estimarea performanţelor şi motivarea angajaţilor, comunicarea internă şi dezvoltarea culturii organizaţionale.

Managementul apreciativ al resurselor umane reprezintă un stil de conducere bazat pe „inteligenţa emoţională". Iulia Fodor (2009) afirma că liderii adevăraţi sunt cei care impresionează, trezesc pasiuni şi stimulează ce e mai bun în membrii organizaţiei. Managementul apreciativ al resurselor umane dintr-o organizaţie porneşte de la viziunea că echipa este nucleul central al resurselor umane într-o organizaţie, şi că indiferent de poziţia fiecăruia în organizaţie, succesul acesteia depinde de cooperarea, comunicarea şi susţinerea reciprocă dintre toţi membrii acesteia. Managementul apreciativ se bazează, în planificarea strategică a organizaţiei, în primul rând pe resursele umane care există şi de a cărei dezvoltare se preocupă. Un sistem de management apreciativ al resurselor umane se preocupă de susţinera continuă a tuturor membrilor organizaţiei, în dezvoltarea lor atât pe plan profesional, cât şi la nivel individual. Managementul apreciativ al resurselor umane are la bază ideea de responsabilitate organizaţională faţă de proprii stakeholderi, de membrii şi angajaţii organizaţiei în cazul de faţă, şi în acelaşi timp de responsabilitatea socială a acesteia. Un alt element semnificativ în cadrul managementului apreciativ al resurselor umane este dat de dezvoltarea acestora în contextul cultural al organizaţiei, precum şi de alinierea valorilor operaţionale ale organizaţiei, la care aderă membrii acesteia la misiunea organizaţiei, către dezvoltare socială, culturală şi

individuală. Dimensiunile dezvoltării organizaţionale au fost adoptate şi dezvoltate de Antonio Sandu, după o schiţă propusă de Bruce Barnard (2010). Ca elemente definitorii ale managementului apreciativ al resurselor umane, autorul menţionat prezintă, pornind de la cercetările domniei sale, o serie de principii (Sandu, 2009a) constructive pentru o etică apreciativă aplicată în domeniul resurselor umane (Sandu, 2012a). Noi ne vom propune să adaptăm, la rândul nostru, principiile menţionate, pentru specificul managementului resurselor umane în cadrul industriei ospitalităţii.

- Accentul pe realizări şi valorizarea acestora;
- Identificarea şi dezvoltarea continuă a elementelor de *know how* proprii;
- Valorizarea oportunităţilor strategice;
- Promovarea, unicitatea produselor şi punctele tari ale serviciilor oferite;
- Expertiza socială şi comunicaţională;
- Accentul pe inovativitate;
- Accentuarea practicilor de succes;
- Existenţa unor standarde de bună practică şi a unui management al calităţii;
- Inteligenţa organizaţională şi consolidarea unor strategii de dezvoltare organizaţională bazată pe punctele tari;
- Existenţa unui set de valori necondiţionat afirmativ;
- Competenţele fundamentale pragmatice şi comunicaţionale care fac organizaţia să funcţioneze eficient, determinându-i unicitatea;
- Sistem de norme, valori organizaţionale, la care membrii acesteia aderă, oferind organizaţiei originalitate şi unicitate;
- Dezvoltarea capitalului uman al organizaţiei, punându-se un accent deosebit pe poveştile de succes ale membrilor şi stakeholderilor acesteia;

- Reunirea tuturor poveştilor de succes din organizaţie într-o poveste unică a acesteia;
- Responsabilitatea socială la nivelul comunităţii;
- Viziune multiculturală şi transculturală (Sandu, 2009a).

Aceste premise sunt definitorii pentru managementul apreciativ al resurselor umane prin plasarea strategiilor de obţinere a excelenţei la nivel intern al organizaţiei şi repoziţionarea organizaţiei în raport cu partenerii, beneficiarii şi stakeholderii din mediul extern, într-un efort general de dezoltare organizaţională apreciativă. Dezvoltarea resurselor umane este astfel o componentă a dezvoltării organizaţionale apreciative. Ancheta apreciativă şi metodele apreciative în general au apărut tocmai în contextul dezvoltării organizaţionale şi privesc realizarea de performanţe în acele direcţii de activitate a organizaţiei în care sunt deja configurate elemente de succes date de resursele umane existente, de strategiile şi obiectivele organizaţiei, de cultura organizaţională etc. Maximizarea performanţelor organizaţionale diminuează riscul apariţiei tensiunilor, a conflictelor şi a incidentelor de orice natură, care ar putea duce la crearea unor situaţii de impas (Sandu, 2009a).

- *Realizările*. Din perspectiva realizărilor, vor fi analizate elementele de succes care particularizează organizaţia în cadrul segmentului de piaţă în care acţionează. Sunt luate în considerare produsele inovative, succesele organizaţiei în relaţia cu clienţii, tehnologii particulare şi know-how, identitate de brand, vizibilitate externă şi adecvarea culturii organizaţionale la identitatea de brand, premii obţinute şi menţionări etc. (Sandu, 2009a). Din perspectiva resurselor umane, se va urmări gradul de raportare al membrilor organizaţiei la realizările obţinute de organizaţie la nivel general, şi de propriul departament în particular. Realizările organizaţiei ar trebui să constituie o sursă de construcţie a identităţii profesionale, şi de motivare a personalului, prin aderenţa la valorile organizaţiei şi prin transferul de prestigiu atât dinspre indivizi spre organizaţie

– membrii cu realizări deosebite cresc prestigiul unei organizații bazate pe cunoaștere – cât și dinspre organizație către individ – apartenența la o organizație de prestigiu crește prestigiul personal al membrilor acesteia, constituie o valoare adăugată în sfera brandingului personal.

- *Oportunități strategice*. Analiza are în vedere oportunitățile de dezvoltare, inclusiv cele de piață ale organizației generate de specificul și particularitățile acesteia, precum și de resursele umane existente. Sunt construite o serie de previziuni și planuri strategice, fiind operată o analiză a programelor implementate de organizație, a produselor și serviciilor livrate, a politicilor de calitate, a standardelor etice și managementul calității totale (Sandu, 2009a).
- *Mediul inovativ*. Se urmărește inovativitatea propriu-zisă ce apare la nivelul tehnologic, în procesele productive, în oferirea serviciilor (Sandu, 2009a). Din perspectiva resurselor umane se are în vedere gradul de inovativitate/inventivitate, ca aptitudine generală a angajaților (Pânișoară, 2008). Mediul de lucru inovativ va stimula dezvoltarea creativității angajaților, transformând organizația într-un mediu de lucru performant. Stimularea creativității se dovedește a fi un factor motivațional, care să stimuleze performanța instituțională, prin stimularea sentimentului membrilor organizației de a fi co-creatori ai valorii Organizației.
- *Poveștile de succes*. Se are în vedere evidențierea unor elemente de cultură organizațională care constau în povești de succes, și în crearea identității membrilor organizației prin procese socializante care au loc la nivelul organizației etc. (Sandu, 2009a). În acest sens, din perspectiva managementului resurselor umane se are în vedere organizarea unor traininguri motivaționale bazate pe ancheta apreciativă – de tip appreciative inquiry summit (Bushe, 2010), sau grupuri de socializare apreciativă (Ponea, Sandu, 2012).
- *Practici pozitive*. Practicile pozitive vizează atât

managementul calităţii şi managementul excelenţei în organizaţie, a celor mai bune practici şi soluţii de afaceri, a poveştilor despre succes care există la nivelul organizaţiei, dar şi standardele şi practicile etice, politica de etică particulară necesară pentru transformarea viziunii organizaţionale în strategie de dezvoltare durabilă (Sandu, 2009a). Din perspectiva managementului resurselor umane se urmăreşte aderenţa personalului la viziunea organizaţională, o politică coerentă de facilitare a integrării noilor angajaţi în cultura organizaţională, trainingurile de etică pe care organizaţia le realizează etc.

- *Emoţii pozitive şi satisfacţia trebuinţelor superioare.* Sunt capturate şi analizate afirmaţiile indivizilor cu privire la nivelul de satisfacţie a muncii, la aprecierea de care se bucură în organizaţie şi în corelaţie cu aceasta, la evoluţia stimei de sine ca factor motivaţional, aderenţa personalului la cultura organizaţională etc. (Ponea, Sandu, 2012).
- *"Înţelepciunea" organizaţională şi competenţele organizaţionale.* Înţelepciunea organizaţională este descrisă prin existenţa unor strategii de dezvoltare durabilă construite pornind de la punctele tari ale organizaţiei. Se are în vedere existenţa unui set de valori necondiţionat pozitive, atât la nivelul documentelor oficiale ale organizaţiei, cât şi la nivelul culturii organizaţionale, a poveştilor de succes care circulă în organizaţie. Competenţele organizaţionale vizează existenţa la nivel de organizaţii a unui nucleu de competenţe pragmatice şi comunicaţionale, care îi constituie unicitatea şi o fac să funcţioneze eficient (Ponea, Sandu, 2012). Managementul apreciativ al resurselor pune accentul pe crearea la nivelul organizaţiei a unui sistem de norme, valori, tradiţii şi ritualuri organizaţionale, la care membrii organizaţiei aderă, şi care-i constituie originalitatea şi unicitatea, şi la care membrii acesteia se raportează în construcţia propriei identităţi profesionale (Ponea, Sandu, 2012).
- *Aprecierea şi Visioningul direcţiilor de dezvoltare.* Reprezintă

sinteza viziunilor membrilor organizației cu privire la viitorul acesteia şi a locului în organizație. Etapa vizează constituirea unor viziuni strategice prin aprecierea potențialităților organizației şi a căilor de îndeplinire a acestora sub forma unor "profeții autorealizatoare".

- *Dezvoltarea apreciativă a capitalului uman*. Se urmăreşte evidențierea unui set de valori şi performanțe ale indivizilor ce compun organizația, printre care spiritul de echipă şi întrajutorarea, relațiile publice ale organizației, responsabilitatea socială corporatistă la nivelul organizației, punându-se accentul asupra poveştilor de succes ale indivizilor şi corelația acestora într-o poveste unică a organizației (Ponea, Sandu, 2012). Sunt avute în vedere o serie de macrotendințe pozitive existente la nivelul organizației în ceea ce priveşte propunerea de noi practici, servicii şi produse şi în corelar cu aceasta dezvoltarea resurselor umane prin trecerea la *learning organisation,* ca formă particulară a organizației bazate pe cunoaştere. Din această perspectivă se urmăreşte *sistemul de cunoştințe utilizat în practica organizației,* permisivitatea la nou şi inovație, viziunea multidimensională, abordarea tehnologiilor avansate la nivel productiv/şi sau a oferirii de servicii, dar şi la nivel comunicațional şi managerial (Ponea, Sandu, 2012). În mod particular, organizația de turism focalizată pe eco-turism şi turism rural pune un accent apreciativ pe identificarea elementului *tradițional,* care a constituit un element de pozitivitate inerentă în cadrul comunității respective, şi integrarea acestuia în specificul serviciilor turistice oferite. Valorificarea patrimoniului cultural constituie în sine un element de apreciere la adresa tradiției comunitare a regiunii, dar şi unul de inovare în serviciile turistice la nivelul organizației ofertante de servicii. Ca atare, prin tehnologii inovative nu se înțelege întotdeauna tehnologii absolut noi, din perspectivă ştiințifică, ci şi reconsiderarea tradițiilor în construcția unor politici de servicii adecvate. Elementele

tradiţionale ale ospitalităţii devenite o *industrie a ospitalităţii constituie astfel de elemente specific apreciative,* de punere în valoare a *ceea ce merge,* ceea ce dă viaţă şi energie, într-o anumită comunitate.

Sarcină de lucru 1:

Realizaţi un ghid de interviu apreciativ, care să vă permită să puneţi în evidenţă punctele tari ale culturii organizaţionale din cadrul unei organizaţii publice locale.

I.7.9. Instrumente în managementul apreciativ al resurselor umane - Analiza SWOT şi SOAR

Analiza SWOT

În managementul resurselor umane, utilizarea diagramelor de analiză a contextului global al organizaţiei poate duce la identificarea elementelor de plus valoare pe care aceasta le aduce, precum şi a acelora care pot perturba funcţionarea organizaţiei ca întreg. Este considerată absolut necesară construcţia unor astfel de diagrame, pentru reliefarea unei imagini din multiple perspective a organizaţiei. Analizele SWOT şi SOAR vor pune în evidenţă existenţa unor elemente apreciative ce pot fi fructificate la maximum ca experienţe de succes în organizaţie, sau, a unor elemente care pot afecta instituţia şi care ar trebui transformate în oportunităţi de dezvoltare instituţională în general, şi a resurselor umane în cazul nostru (Sandu, 2009b).

Analiza SWOT reprezintă un instrument clasic de analiză a mediului organizaţional în care este pusă în evidenţă influenţa mediului intern reprezentat de punctele tari (**S**trengths) şi punctele slabe (**W**eaknesses) şi respectiv al mediului extern

reprezentat de oportunităţi (**O**pportunities) şi ameninţări (**T**hreats) (Sandu, 2009b).

Mediu Intern

Puncte tari (S) Mediu Intern +	Puncte slabe (W) Mediu Intern -
Oportunităţi (O) Mediu Extern +	Ameninţări (T) Mediu Extern –

Mediu Extern

Punctele tari cuprind resursele şi capacităţile organizaţionale, ce pot fi mobilizabile pentru atingerea obiectivelor organizaţiei.

Punctele slabe reprezintă o serie de insuficienţe care pot obstrucţiona îndeplinirea obiectivelor organizaţiei. Atât punctele tari, cât şi cele slabe sunt componente ale mediului intern al organizaţiei implementatoare.

Mediul extern este analizat din perspectiva oportunităţilor de dezvoltare pe care le oferă, dar şi a ameninţărilor cu care organizaţia trebuie să se confrunte în mediul extern pentru a-şi indeplini obiectivele.

Oportunităţile sunt reprezentate de situaţiile favorabile, de elementele pozitive din mediul extern care, utilizate într-o manieră corespunzătoare, pot favoriza îndeplinirea obiectivelor.

Ameninţările sunt constituite din acele componente ale mediului extern, care pot genera obstacole în derularea programelor organizaţiei şi atingerea obiectivelor acesteia.

În cadrul managementului apreciativ al resurselor umane, analiza SWOT se realizează sub forma unui proces de

brianstorming, în cadrul etapelor de Discovery şi Dream ale anchetei apreciative, în care este implicat întreg personalul unei organizaţii.

Analiza SOAR în cadrul metodologiei apreciative

O abordare inovativă a analizei strategice a fost propusă de către Catherine McKenna, Joanne Daykin, Bernard J. Mohr şi Tony Silbert (Sandu, 2009b) ca parte a managementului apreciativ şi a anchetei apreciative sub denumirea de Analiză SOAR. Analiza SOAR presupune că locul oportunităţilor şi a ameninţărilor este luat de „aspiraţii şi rezultate". Prin intermediul analizei SOAR, Cooperrider împreună cu Whitney (2005) urmăresc punerea în evidenţă a punctele tari şi aspiraţiilor în cadrul analizei mediului intern şi a oportunităţilor şi rezultatelor ca ieşiri la nivelul mediului extern.

Figure 6: **Strategic Inquiry ⟶ Appreciative Intent**: Inspiration to **SOAR**

Strategic Inquiry	Strengths What are our greatest assets	Opportunities What are the best possible market opportunities
Appreciative Intent	Aspirations What is our preferred future	Results What are the measurable results

Aplicaţia diagramei SOAR în managementul apreciativ al resurselor umane se află în strânsă legătură cu utilizarea „Metodei poveştilor de succes", şi a interpretărilor mesajului transmis de membrii organizaţiei, în funcţie de aspiraţiile acestora, dar şi de *viziunea apreciativă* construită la nivelul organizaţiei. Se are în vedere propunerea, identificarea şi valorificarea oportunităţilor în sensul obţinerii unor rezultate corelate cu acestea, pornind de la aspiraţiile şi punctele tari deja existente la membrii organizaţiei (Ponea, 2009b).

Punctele tari, oportunităţile, aspiraţiile şi rezultatele duc la generarea unei viziuni de ansamblu asupra nivelului de

dezvoltare a resurselor umane şi a organizaţiei în general, putând fi utilizate în analiza unor compartimente funcţionale – a resurselor umane – sau a întregii organizaţii. Analizele SWOT şi SOAR permit identificarea şi gestionarea elementelor apreciative din organizaţie, contribuind astfel la dezvoltarea durabilă a organizaţiei, la prevenirea unei crize organizaţionale, şi nu în ultimul rând la motivarea personalului şi construcţia unor echipe centrate pe succes.

Identificarea punctelor slabe şi a ameninţărilor trebuie regândită din perspectiva apreciativă a renunţării la paradigma deficienţei, este un proces de dorit deoarece acestea duc la construirea unei imagini reale a organizaţiei, pentru că fiecare organizaţie trebuie să-şi cunoască „minusurile" pentru a putea stabili strategiile ce pot duce la diminuarea şi ajustarea acestora (Ponea, 2009a).

Managementul apreciativ al resurselor umane poate asigura crearea unor echipe solide de profesionişti, bazate pe valorizarea fiecăruia dintre membrii acesteia şi transformarea potenţialelor conflictele sau punctele slabe în oportunităţi de creştere apreciativă. Această formă de management constituie o nouă paradigmă în dezvoltarea organizaţională, cu cea a resurselor umane existente în cadrul organizaţiilor de orice tip.

Sarcină de lucru 1:

Realizaţi analiza SWOT şi SOAR, vizând oportunitatea unui proiect de dezvoltare locală desfăşurat în comunitatea Dumneavoastră.

I.8. INTERPRETAREA REZULTATELOR

I.8.1. Interpretarea datelor calitative

John W. Creswell, în volumul *Qualitative Inquiry and Research Design: Choosing Among Five Traditions* (2007) sintetizează abordarea narativă, abordarea fenomenologică, Grounded Theory, abordarea etnografică şi studiul de caz, ca fiind cele mai importante metode de cercetare calitativă. În contextul acestui capitol vom prezenta abordarea narativă, abordarea fenomenologică şi studiul de caz, urmând ca în capitolul următor să ne ocupăm pe larg de Grounded Theory.

I.8.2. Abordarea narativă

Cercetarea narativă este utilizată în diferite variante în majoritatea ariilor ştiinţelor sociale, dar şi în cele umaniste. Abordarea are în vedere analiza oricărui text sau discurs, fiind în general bazată pe „poveştile" pe care indivizii le exprimă despre sine şi despre propriile experienţe. Naraţiunile sunt atât obiecte de cercetare în sine, cât şi modalitate de abordare a practicii cercetării.

Pentru a obţine date cu caracter narativ în interviurile şi focus-grupurile ce urmăresc obţinerea acestor date, se solicită subiecţilor să relateze, cu cât mai mare lux de amănunte, evenimentele semnificative sau cotidiene care fac obiectul cercetării.

În general sunt intervievaţi unul sau doi subiecţi, accentul punându-se nu pe cantitatea de informaţii, ci pe calitatea excepţională a acestora. O astfel de metodă narativă este

"povestea vieţii" în care se cere subiectului să nareze o serie de evenimente şi experienţe semnificative din propria sa viaţă.

Interpretarea narativă a datelor sau analiza naraţiunilor reprezintă acea metodă prin care se configurează datele obţinute printr-o serie de "povestiri" semnificative, într-una singură, care este în general considerată a fi "povestea" comunităţii (interpretative).

Analiza narativă vizează înţelegerea modului în care indivizii îşi construiesc un sens asupra vieţii, resemnificând evenimentele în naraţiuni. Rolul cercetătorului este acela de a identifica sensurile pe care indivizii le dau propriilor naraţiuni şi modul în care aceste sensuri le influenţează percepţiile, atitudinile şi acţiunea socială.

Analiza biografică, ca formă a analizei narative, vizează povestea vieţii ca experienţă personală şi modul în care individul îşi semnifică propria viaţă, dându-i astfel un sens.

O formă particulară de analiză narativă o reprezintă istoria orală, ce se preocupă de reflecţiile pe care indivizii le au asupra unor evenimente semnificative la care au fost parte şi pe care le experimentează încercând să le identifice un sens pentru a putea fi congruente cu propriul sens al vieţii. Astfel de istorii orale pot fi preluate de la participanţii în acţiuni militare, supravieţuitorii unor dezastre sau calamităţi etc. Modul în care aceştia transformă evenimentele trăite în naraţiune, în povestire, este interpretat ca proces de creare de sens asupra propriei existenţe, şi includerea experienţelor teribile în însăşi sensul pe care ulterior îl acordă propriei vieţi (Creswell, 2007).

Creswell (2007) consideră că metoda narativă se potriveşte cel mai bine în studiul experienţei de viaţă a unui individ sau a unui număr redus de indivizi.

Analiza se bazează în principal pe "repovestirea" celor narate de subiecţi în cadre conceptuale, ce oferă naraţiunii un sens. Repovestirea constituie un proces de reorganizare a naraţiunilor, în interiorul unor cadre interpretative. Analiza

povestirilor se poate face pornind de la astfel de elemente narative cheie cum ar fi: timpul, locul etc.

Cercetătorul resemnifică experiențele urmărind să identifice o legătură cauzală între diversele secvențe narative. De foarte multe ori practicile narative solicită chiar subiecților să realizeze un astfel de proces de resemnificare, mai ales atunci când la evenimentul narat au fost martori toți membrii şi se redoreşte reconstrucția unui sens comun al povestirii.

Sarcină de învățare 1: Lectură suplimentară

Pentru o cât mai amplă înțelegere a *analizei narative*, invităm studenții să lectureze interviul realizat de Andreea Neagoe şi Corneliu Dragomir, unei victime a inundațiilor din 2005, din Dragomir, C. (2009). *O socioantropologie a dezastrelor naturale. Oameni înecați în lacrimi, case prăbușite*. Iaşi, România: Editura Lumen, pp. 115-142.

Sarcină de învățare 2: Lectură suplimentară

Pentru o cât mai amplă înțelegere a *abordării narative*, invităm studenții să lectureze interviul intitulat: "Acolo se întâmplă că vroiai să cumperi un pachet de țigări, dar acolo erau şi droguri […]", Xenofontov, I. (2011). *Războiul sovieto-afghan (1979–1989). Studiu de istorie verbală. Percepții. Documente*. Iaşi, România: Editura Lumen, pp. 172-177.

Sarcină de lucru 1:

Realizați un focus-grup narativ în care să investigați tematica: Student la USV, din perspectiva propriilor experiențe în calitate de student la Universitatea "Ştefan cel Mare" din Suceava.

I.8.3. Abordarea fenomenologică

Analiza fenomenologică vizează experienţele comune ale unor grupuri de indivizi, cu privire la unul şi acelaşi fenomen social.

Analiza fenomenologică se concentrează asupra experienţei trăite, şi nu neapărat asupra semnificaţiilor oferite acesteia.

Prin intermediul abordării fenomenologice se capturează experienţa comună asupra unui fenomen, care este împărtăşită de membrii unei comunităţi. Rezultatele unei astfel de abordări pot fi valorificate în construcţia de politici şi programe de dezvoltare a respectivei comunităţi. Pot fi studiate astfel fenomene precum: furia, profesionalismul, sentimentul apartenenţei etc.

Culegerea datelor se face în general prin interviuri în profunzime, de multe ori interviuri repetate pe aceeaşi temă.

În general întrebările sunt de forma: *cum aţi experimentat acest fenomen social?*; sau *ce aţi simţit trăind acest fenomen?*. De obicei rezultatul va fi tot o naraţiune, ca şi în abordarea narativă, dar interpretarea va viza experienţa subiectivă, şi nu semnificaţia oferită de subiect. Ne va interesa mai degrabă sentimentele trăite de un combatant, decât semnificaţia pe care o atribuie acesta experienţei sale de război.

Sarcină de învăţare 1: Lectură suplimentară

Pentru o cât mai amplă înţelegere a *analizei fenomenologice,* invităm studenţii să lectureze capitolul "Etapele analizei fenomenologice interpretative" din Baban, A. (2010). *Metode Calitative de Cercetare*. Universitatea Babeş-Bolyai, Facultatea de Psihologie şi Ştiinţe ale Educaţiei, Secţia Psihologie, Cluj-Napoca, pp.62-64. Disponibil online la adresa: http://www.scribd.com/doc/121333527/Adriana-Baban

Resurse multimedia:

Pentru o cât mai amplă înţelegere a specificului abordării fenomenologice a datelor calitative invităm studenţii să vizioneze resursele multimedia: Disponibile online la adresa:
https://www.youtube.com/watch?v=LLjKdvVzKXM
https://www.youtube.com/watch?v=qFHy0D8d1S0

I.8.4. Studiul de caz

Acesta vizează analiza unei singure probleme pornind de la studiul unei situaţii caracteristice acesteia. Analiza datelor se face în profunzime, situaţia fiind înţeleasă ca un caz tipic pentru un fenomen social mai larg. În loc să îşi propună să identifice date de la cât mai mulţi subiecţi, metodologia studiului de caz vizează studierea intensivă şi cât mai amănunţită a unui număr redus de cazuri, ce pot da seama de particularităţile întregului fenomen studiat.

Este important ca datele culese să provină din cât mai multe surse de informare, cum ar fi: documente, interviuri, observaţii etc. Analiza datelor obţinute în urma studiilor de caz poate fi una holistică, sau una integrată. În general sunt prezentate istoricul cazului, cronologia evenimentelor etc. Strategia de analiză vizează identificarea acelor aspecte care vor permite ulterior o generalizare dincolo de cazul prezentat. Este foarte importantă analiza contextului cazului în înţelegerea particularităţilor acestuia şi a modalităţilor în care rezultatele pot fi eventual extrapolate.

Sarcină de învăţare 1: Lectură suplimentară

Pentru o cât mai amplă înţelegere a *studiului de caz*, invităm studenţii să lectureze capitolul "Studiul de caz", din

Iluţ, P. (1997). *Abordarea calitativă a socioumanului. Concepte şi metode*. Iaşi, România: Editura Polirom, pp. 105-112.

Sarcină de învățare 2: Lectură suplimentară

Pentru o cât mai amplă înţelegere a *tehnicilor de interpretare a datelor calitative*, invităm studenţii să lectureze capitolul Ryan, G. W., Bernard, R. (2000). Data management and Analysis methods. In Denzin, N. K., Lincoln, Y. S. *Handbook of Qualitative Research, second edition* (pp.769-802). Thousand Oaks, California: Sage Publication Inc. Disponibil online la adresa: http://nersp.nerdc.ufl.edu/~ufruss/documents/ryanandbernard.pdf

Sarcină de învățare 3: Lectură suplimentară

Pentru o cât mai amplă înţelegere a *interpretării datelor calitative*, invităm studenţii să lectureze capitolul "Analiza informaţiilor culese prin tehnica Povestirea vieţii", din Miftode, V. (2011). *Tratat de metodologie sociologică*. Iaşi, România: Editura Lumen, pp. 378-382.

Sarcină de învățare 4: Lectură suplimentară

Pentru o cât mai amplă înţelegere a *analizei calitative*, invităm studenţii să lectureze capitolul "Analiza calitativă", din Iluţ, P. (1997). *Abordarea calitativă a socioumanului. Concepte şi metode*. Iaşi, România: Editura Polirom, pp. 139-153.

Sarcină de învățare 5: Lectură suplimentară

Pentru o cât mai amplă înțelegere a *interpretării datelor calitative*, invităm studenții să lectureze capitolul „Strategii de analiză şi interpretare a datelor", din Baban, A. (2010). *Metode Calitative de Cercetare*. Universitatea Babeş-Bolyai, Facultatea de Psihologie şi Ştiinţe ale Educaţiei, Secţia Psihologie, Cluj-Napoca, pp. 60-62. Disponibil online la adresa: http://www.scribd.com/doc/121333527/Adriana-Baban

Sarcină de lucru 1:

Realizaţi o analiză secundară de date (o reinterpretare) din propria Dumneavoastră perspectivă, a datelor calitative din interviurile prezentate în exemplele de mai sus (cele preluate din articolul: Damian, S., Sandu, A., Necula, R., Bizgan, M., Ioan, B, (2013). Death in the Vision of Doctors. An Anthropological Perspective. *Postmodern Openings*, Volume 4, Issue 3, September, Year 2013, pp. 73-97).

Sarcină de învățare 6: Lectură suplimentară

Pentru o cât mai amplă înțelegere a *interpretării datelor calitative*, invităm studenții să lectureze integral articolul: Damian, S., Sandu, A., Necula, R., Bizgan, M., Ioan, B, (2013). Death in the Vision of Doctors. An Anthropological Perspective. *Postmodern Openings*, Volume 4, Issue 3, September, Year 2013, pp. 73-97. Disponibil online la adresa: http://postmodernopenings.com/wp-content/uploads/2013/09/5-Death-in-the-vision2.pdf

Test recapitulativ

1 Care sunt cele cinci abordări calitative ale cercetării socialului prezentate de Creswell?

R: John W. Creswell în volumul *Qualitative Inquiry and Research Design: Choosing Among Five Traditions* (2007) sintetizează abordarea narativă, abordarea fenomenologică, Grounded Theory, abordarea etnografică şi studiul de caz, ca fiind cele mai importante metode de cercetare calitativă.

2 Unde este utilizată abordarea narativă?

R: Cercetarea narativă este utilizată în diferite variante în majoritatea ariilor ştiinţelor sociale, dar şi în cele umaniste.

3 Ce vizează abordarea fenomenologică?

R: Analiza fenomenologică vizează experienţele comune a unor grupuri de indivizi, cu privire la unul şi acelaşi fenomen social.

Sugestii de eseuri

Realizaţi un eseu cu tema: *Abordări ale cercetării calitative ale socio-umanului.*

I.9. GROUNDED THEORY – TEORIA CENTRATĂ PE DATE

I.9.1. Teoria fundamentată pe date - Grounded Theory

Literatura de specialitate defineşte teoria fundamentată pe date (Grounded Theory)[33] (Creswell, 2007; Goulding, 1999), ca fiind o abordare inductivă, ce porneşte de la observaţii generale, şi care pe parcursul procesului analitic creează categorii conceptuale care explică tema cercetată (Sarker, Lau, Sahay, 2001; Allan, 2003). Se insistă asupra rolului teoriei de a manageria datele în cadrul cercetării pentru a furniza moduri de conceptualizare a descrierilor şi explicaţiilor (Branc, 2008).

În opinia autoarei Simona Branc (2008), una din metodele cele mai potrivite analizei datelor calitative este Grounded Theory, aceasta presupunând un proces de generare sistematică a conceptelor şi teoriilor pe baza datelor colectate. Cercetarea insistă asupra rolului teoriei sociologice de a manageria datele în cadrul cercetării şi pentru a furniza moduri de conceptualizare a descrierilor şi explicaţiilor (Goulding, 1999; Branc, 2008). Simona Branc (2008) identifică următoarele etape ale unei cercetări bazate pe Grounded Theory:

- colectarea şi analiza simultană a datelor;
- evidenţierea temelor emergente din analiza timpurie a

[33] În acest capitol au fost integrate parţial şi unele teme tratate anterior în Sandu, A., Ponea S. (2011). *Grupul de socializare apreciativ. Un model de creativitate colaborativă*. Iaşi, România: Editura Lumen, cât şi în Sandu, A., Ponea, S., Unguru, E. (2010). Metodologii calitative în analiza fenomenelor educaţionale. În *Simpozionul Internaţional Şcoala Europeană-Şcoală a viitorului,* pp.13-38. Iaşi, România: Editura Lumen, pp. 13-38.

datelor;

- descoperirea principalelor procese sociale revelate de datele colectate;
- construcţia inductivă a unor categorii abstracte, care explică şi sintetizează aceste procese;
- eşantionare în scopul îmbunătăţirii categoriilor printr-un proces comparativ;
- integrarea categoriilor într-un cadru teoretic care precizează cauzele, condiţiile şi consecinţele proceselor studiate (Sandu, Ponea, Unguru, 2010; Sandu, Ponea, 2011).

Codarea datelor urmează două faze: codarea iniţială şi codarea selectivă/focalizată (Denzin, Lincoln, 2000). Codarea iniţială are ca scop cercetarea datelor în scopul descoperirii temelor sau categoriilor semnificative. Aceasta este urmată de o codare focalizată ce presupune o categorizare a datelor mai apropiată de teorie.

Sharan consideră categoriile drept elemente conceptuale care acoperă mai multe exemple individuale sau unităţi de date, marea provocare a analizei calitative fiind aceea de a găsi exact acele regularităţi şi paternuri care derivă din datele cercetării de tip Grounded Theory (Sandu, Ponea, Vlasă, 2010).

Procesul de codare a datelor obţinute începe cu citirea transcrierii interviului/ focus grup/ brainstorming etc., însoţit de note pe marginea transcrierii, cum ar fi: notări, comentarii, observaţii. Acest proces de notare a ceea ce apare ca potenţial relevant, care vă poate răspunde întrebărilor cercetării, poartă numele de codare.

La începutul analizei, cercetătorii trebuie să fie deschişi, considerând că orice este posibil în acest moment; această primă codare se numeşte codare deschisă – open coding. O a doua etapă în cadrul procesului de analize de date este codarea axială, propusă de Corbin şi Strauss (2008).

Procesul trebuie să se încheie într-un număr finit de paşi prin identificarea unor categorii de maximă generalizare. În

versiunea obiectivă a „Grounded Theory", înțelesul e ceva ce trebuie „descoperit" din cadrul datelor.

În general recomandăm utilizarea teoriei centrate pe date - Grounded Theory[34] prin intermediul unei metodologii de tipul constructiv, utilizând ca tehnică principală interviul individual semideschis, întrebările nefiind aplicate într-o ordine rigidă. Interpretarea datelor se poate realiza prin metoda inducțiilor succesive, corelată cu caracterul explorativ generativ al cercetării. Această metodologie presupune un proces de generare sistematică a conceptelor şi teoriilor pe baza datelor colectate. Se insistă asupra rolului teoriei de a manageria datele în cadrul cercetării pentru a furniza moduri de conceptualizare a descrierilor şi explicaţiilor. Dată fiind ponderea mare a tehnicilor exploratorii, construcția teoretică este continuă şi are un caracter reiterativ, de-a lungul întregului proces de culegerea a datelor. În analiza categoriilor am urmărit grila interpretativă, semnificațiile socio-culturale ale morții şi impactul acestora asupra mediului, selectând doar acele categorii care apar relevante din această perspectivă.

Pe parcursul unui proces inductiv se creează categorii conceptuale cu un nivel de generalitate din ce în ce mai crescut, care explică tema cercetată. Această abordare este opusă unei logici deductive, în care se porneşte de la presupoziții stabilite pornind de la analiza teoriilor existente în literatura de specialitate. Codarea datelor urmează două faze: codarea inițială şi codarea selectivă/ focalizată (Denzin, Lincoln, 2000).

Codarea inițială are ca scop cercetarea datelor în scopul descoperirii temelor sau categoriilor semnificative. Aceasta este

[34] Fragment preluat din articolul Damian, S., Sandu, A., Necula, R., Bizgan, M., Ioan, B. (2013). Death in the Vision of Doctors. An Anthropological Perspective. *Postmodern Openings*, Volume 4, Issue 3, September, Year 2013, pp. 73-97, (publicat original în limba engleză).

urmată de o codare focalizată, ce presupune o categorizare a datelor mai apropiată de teorie.

Procesul de codare conține o serie de etape, și anume codarea deschisă (open coding) care are în vedere examinarea transcrierii interviurilor, și identificarea cuvintelor cheie.

Codarea analitică reprezintă o reflectare asupra sensului celor spuse de interlocutori. Pe parcursul acestei etape se stabilesc o serie de itemi de referință care se compară cu cei din analiza transcrierii (codare deschisă). Listele care rezultă în urma acestui proces trebuie reunite într-una singură care constituie lista primară a sistemului de clasificare și de analiză a regularităților și paternurilor. În general privilegiem în practică etapa codării deschise, prin parcurgerea integrală în manieră sintetico-analitică răspunsurile subiecților. Etapa codării analitice și a identificării unor regularități ne permite să formulăm o serie de paternuri cognitive ce urmează a fi expuse sub forma categoriilor teoretice. În cele din urmă, prin resistematizarea categoriilor se ajunge la o serie de structuri interpretative cu privire la tematica cercetată. Aceste rezultate fac obiectul prezentării sintetice într-o manieră generativă (Denzin, Lincoln, 2000).

În realizarea cercetării de obicei se ține cont de exigențele standard ale eticii cercetării (consimțământul informat al subiecților pentru participarea la cercetare, asigurarea confidențialității datelor, conceperea instrumentelor de culegere a datelor în spiritul minimizării potențialului vătămător al acestora asupra subiecților din punct de vedere social, psihologic și emoțional).

(Damian, Sandu, Necula, Bizgan, Ioan, 2013)

Sarcină de lucru 1:

Realizaţi o interpretare calitativă a unui interviu aplicat de Dumneavoastră unui coleg de grupă pe orice temă doriţi. Utilizaţi modelul următor:

Exemplu!

Prezentăm în continuare un model de analiză de tip *Teoria centrată pe date - Grounded Theory* ce urmăreşte desfăşurarea unor inducţii succesive. Modelul de analiză este dezvoltat de noi pornind de la analiza tradiţională Grounded Theory prezentată de Denzin şi Lincoln (2000) şi Creswell (2007).

Model de analiză calitativă[35] pe baza analizei frecvenţelor şi a Grounded Theory

Categorii generale (inducţia 2)	Categorii primare (inducţia 1)	Cuvinte cheie	Forma în care apare (en vivo)	Frecvenţa
Proces de supervizare;	Colaborarea cu diferiţi specialişti.	Colaborare	"noi colaborăm cu multe centre care au diferite programe în care lucrează diferiţi specialişti"	1 Total 1
Proces de supervizare;	Munca de coordonator.	Coordonare	"eu sunt coordonator executiv şi coordonez atât munca asistenţilor medicali cât şi munca asistenţilor sociali"	1 Total 1
Cadre ale supervizării;	Practica supervizării.	Supervizare	"nu stiu dacă o putem numi muncă de supervizare dar nonformal	1

[35] Fragment preluat din articolul Sandu, A., Unguru, E., Ponea, S., Cojocaru, S. (2010). Analysis of Professional Competencies in Social Services Supervision. *Social Research Reports*, vol. 17, pp. 3-56 (articol publicat original în limba engleză).

			tot asta este, chiar dacă nu sunt standarde la noi în ţară, dar noi tot supervizăm munca lor”	Total 1
Cadre ale supervizării;	Conţinutul existent în fişa postului asistentului social.	Fişa postului asistentului social.	“este foarte bine delimitată”; “sunt atribuţiile locale pe care ei şi le îndeplinesc în funcţie de beneficiari”; “mai mult formal decât nonformal”; “sunt instrumente de lucru”; “se completează de către coordonatorul executiv, cu care noi practic evaluăm munca lor”; “Planuri de intervenţie, fişa de monitorizare, statistici care se fac anual şi lunar”.	1 1 1 1 1 1 Total: 6

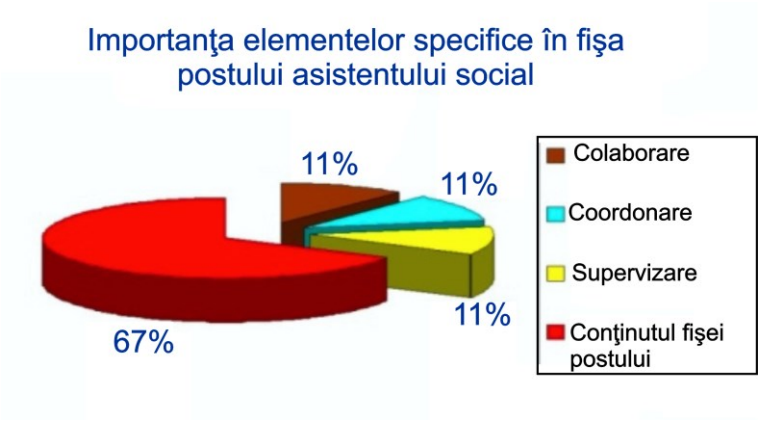

Am realizat o analiză a frecvențelor relative ale cuvintelor cheie, cu scopul de a evidenția importanța percepută a atribuțiunilor specifice supervizorului, așa cum rezultă din fișele de post ale persoanelor cu atribuții de supervizare.

Interpretarea este urmată de o analiză a semnificațiilor categoriilor, și a sensurilor decriptate în răspunsurile subiecților. În cazul de față, interpretarea este realizată printr-o "grilă axială" reprezentată de categoriile de competențe profesionale necesare pregătirii unui supervizor de succes.

Fișa postului asistentului social este văzută de respondenți ca fiind semnificativă pentru practica lor, alături de dimensiunea colaborării, coordonării și supervizării, dimensiuni ce ar trebui să se regăsească în această fișă a postului, consideră subiecții investigați. Respondenții sesizează o serie de atribuții specifice asistenților sociali printre care coordonare, control, evaluare, informare cu privire la noi instrumente, consultanță în constituirea instrumentelor (Sandu, Ponea, Unguru, 2010; Sandu, Ponea, 2011).

(Sandu, Unguru, Ponea, Cojocaru, 2010)

Test recapitulativ

1. Cum definește literatura de specialitate teoria fundamentată pe date?

R: Literatura de specialitate definește teoria fundamentată pe date ca fiind o abordare inductivă, ce pornește de la observații generale, și care pe parcursul procesului analitic creează categorii conceptuale care explică tema cercetată.

2. Care sunt cele două faze ale codării datelor?

R: Codarea datelor urmează două faze: codarea inițială și codarea selectivă/ focalizată.

3. Cu ce începe procesul de codare a datelor obţinute?

R: Procesul de codare a datelor obţinute începe cu citirea transcrierii interviului/ focus grupului etc., însoţit de note pe marginea transcrierii.

4. Ce reprezintă codarea analitică?

R: Codarea analitică reprezintă o reflectare asupra sensului celor spuse de interlocutori.

Sugestie de eseu:

Realizaţi un eseu cu tema: *Interpretarea calitativă a datelor,* pornind de la sursele bibliografice menţionate în cuprinsul capitolului.

BIBLIOGRAFIE GENERALĂ

Astărăstoae, V., Loue, S., Ioan B. G. (2009). *Etica Cercetării pe Subiecţi Umani*. Iaşi, România: Editura Gr. T. Popa.

Allan, G. (2003). A Critique of Using Grounded Theory as a Research Method. *Electronic Journal of Business Research Methods*, vol. 2, no. 1, pp. 1-10.

Anderson, R. (2004). Health and Health Care. In Fahey, T., Maître, B., Whelan, Ch., Anderson, R., Domanski, H., Ostrowska, A., Olagnero, M., Saraceno, C. (2004). *Quality of Life in Europe. First European Quality of Life Survey 2003*. Luxembourg, Office for Official Publications of the European Communities, 2004, pp: 55–62 [Electronic version]. Disponibil online la:
http://www.eurofound.europa.eu/pubdocs/2003/107/en/1/ef03107en.pdf

Anderson, R., Mikuliç, B., Vermeylen, G., Lyly-Yrjanainen, M., Zigante, V. (2009). *Second European Quality of Life Survey: Overview, Luxembourg, Office for Official Publications of the European Commission*, 2009. [Electronic version]. Disponibil online la http://www.eurofound.europa.eu/pubdocs/2009/02/en/2/EF0902EN.pdf .

Aristotel, (1998). *Etica nicomahică*. Bucureşti, România: Editura Ştiinţifică şi Encicopedică.

Astărăstoae, V., Loue, S., Ioan B. G. (2009). *Etica Cercetării pe Subiecţi Umani*. Iaşi, România: Editura Gr. T. Popa.

Baban, A. (2010). *Metodologia cercetării calitative*. Suport de curs în cadrul Programului de Studii Postdoctorale în Etica Politicilor de Sănătate, UMF Iaşi.

Barnard, B. (2010). *Appreciative Inquiry. Career and Organizational Studies program*. University course: cos 4850, Eastern Illinois University, 2010. Disponibil online la adresa:

http://www.ux1.eiu.edu/~bkbarnard/resume.html .
Bădescu, I. (2005). *Dicţionar de sociologie rurală*. Bucureşti, România: Editura Mica Valahie.
Boudon, R. (1968). A quoi sert la notion de structure? Essai sur la signification de la notion de structure dans les sciences humaines, Paris: Gallimard.
Boudon, R. (1997). *Tratat de sociologie*. Bucureşti, România: Editura Humanitas.
Branc, S. (2008). Generaţii în Schimbare. Modele de Educaţie Familială în Banatul Secolului XX. Iaşi, România: Editura Lumen.
Burlacu, L. (2010). *Evaluarea supervizării în ONG-urile din judeţul Iaşi*. Prezentată în cadrul Masterului de Supervizare şi Planificare Socială, Facultatea de Filosofie şi Ştiinţe Social – Politice, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza", Iaşi.
Buse, K., Mays, N. (2012). *Making Health Policy (Understanding Public Health)*. McGraw-Hill, UK: Open University Press.
Bushe, G. (1998). Appreciative Inquiry with Teams. *The Organization Development Journal*, 16:3, pp. 41-50.
Bushe, G. (2010). A Comparative Case Study of Appreciative Inquiries in One Organization: Implications for Practice. *Revista de Cercetare şi Intervenţie Socială*, vol. 29.
Campbell, D., Coldicott, T., Kinsella, K. (1994). Systemic Work with Organizations. A New model for managers and Change Agents. London: Karnak Books.
Caras, A. (2011). *Rolul supervizării în dezvoltarea profesională a specialişltilor în asistenţă socială*. Lucrare de dizertaţie nepublicată, Facultatea Filosofie şi Ştiinţe Social Politice, Universitatea „Al. I. Cuza", Iaşi.
Cassell, C., Buehring A., Symon G., Johnson, P. (2006). Qualitative Methods in Management Research: An

Introduction to the Themed Issue. *Management Decision*, 44 (2), pp. 161-166.

Chelcea, S. (2001). *Tehnici de cercetare sociologică*. Curs Şcoala Naţională de Studii Politice şi Administrative, Bucureşti.

Chelcea, S. (2004). *Iniţiere în cercetarea sociologică*. Bucureşti, România: Editura Comunicare.ro.

Chelcea, S. (2007). *Metodologia cercetării sociologice. Metode cantitative şi calitative*, ediţia a treia. Bucureşti, România: Editura Economică.

Ciucă, V. (1998). *Sociologia juridică generală*. Iaşi, România: Editura Sanvialy.

Coghlan, A., Preskill, H., Catsambas, T. T. (2003). *An Overview of Appreciative Inquiry in Evaluation*. Disponibil online la adresa: http://www.rismes.it/pdf/Preskill.pdf .

Cojocaru, D. (2003). Focus grupul - tehnică de cercetare a socialului. *Revista de Cercetare şi Intervenţie Socială*, vol. 1.

Cojocaru, D. (coord.), (2004). *Repere socio-pedagogice ale schimbării în sistemul educaţional*. Iaşi, România: Editura Lumen.

Cojocaru, Şt. (2005). Metode appreciative în asistenţa socială. Ancheta apreciativă, supervizarea, managementul de caz. Iaşi, România: Editura Polirom.

Comte, A. (1999). *Discurs asupra spiritului pozitiv*. Traducere Leonard Gavriliu, Bucureşti, România: Editura Ştiinţifică.

Comte, A. (2005). *Curs de filosofie pozitivă, Volume VI*. Traducere Ioan Lascu, Craiova, Romania: Editura Beladi.

Cooperrider, D., Srivatsva, S. (1987). Appreciative Inquiry in Organization Life. In Cooperrider, D. L., Srivastva, S. (Eds.), *Research in Organizational Change and Development* (pp. 129-169). Greenwich, CT: JAI Press.

Coperrider, D., Whitney, D. (1999). A Positive Revolution in Change: Appreciative Inquiry, Corporation for Positive Change. London, UK: Sage Publications.

Coperrider, D., Whitney, D. (2005). *Appreciative Inquiry Handbook*. The First in a Series in a AI Books for Leaders of Change. Brunswick, USA: Crown Custom Publishing Inc.

Corbin, J., Strauss, A. (2008). Basics of Qualitative Research: Techniques and Procedures for Developing Grounded Theory, 3rd edition. London, UK: Sage Publications Inc.

Cornwall, A., Jewkes, J. (1995). What is Participatory Research. *Social Science and Medicine* 41 (12), pp. 1667-1676.

Creswell, J. W. (2007). Qualitative Inquiry and Research Design: Choosing Among Five Traditions (second edition). CA: Sage Publication, Inc.

Damian, S., Sandu, A., Necula, R., Bizgan, M., Ioan, B. (2013). Death in the Vision of Doctors. An Anthropological Perspective. *Postmodern Openings*, Volume 4, Issue 3, September, Year 2013, pp. 73-97.

Dasgupta, P. (2000). Valuation and Evaluation: Measuring the Quality of Life and Evaluating Policy, Resources for the Future. Washington D.C., USA.

Daval, R., Doron, R., Delamotte, Y., Bourricaud, F. (1967). *Traite de psychologie sociale*, Paris: Presses Universitaires de France.

Denzin, N. K., Lincoln, Y. S. (2000). *Handbook of Qualitative Research*, second edition. Thousand Oaks, California: Sage Publication Inc.

Denzin, N. K., Lincoln, Y. S. (2003). *Collecting and Interpreting Qualitative Materials*. Thousand Oaks, California: Sage Publication Inc.

Derrida, J. (2001). *On Cosmopolitanism and Forgiveness*. Trans. Mark Dooley & Michael Hughes. London, New York: Routledge.

Dima, T. (1994). *Explicație și înțelegere* (Vol. II). Iași, România: Editura Graphix.

Dogaru, T. C. (2012). *Abordarea rațională a politicilor publice* (Rezumat teză de doctorat nepublicată). Şcoala Naţională de Studii Politice şi Administrative, Facultatea de Administrație Publică, Bucureşti, România.

Dragomir, C. (2009). O socioantropologie a dezastrelor naturale. Oameni înecaţi în lacrimi, case prăbuşite. Iaşi, România: Editura Lumen.

Drîmba, O. (1984). *Istoria culturii şi civilizaţiei*, vol. I. Bucureşti, România: Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică.

Durkheim, E. (2005). *Sinuciderea*. Bucureşti, România: Editura Antet.

Emerson, R. M. (1983). *Contemporary Field Research*. Prospect Heights, Illinois: Waveland Press.

Engel, G. L. (1978). The Biopsychosocial Model And The Education Of Health Professionals. *Annals of the New York Academy of Sciences*, 310, pp: 169–181.

Engels, F. (1848). *The Condition of the Working Class in England*. Oxford University Press.

Ferguson, I., Lavalette, M., Whitmore, E. (2005). *Globalisation, Global Justice and Social Work*. SUA: Taylor & Francis.

Ferréol, G., (coord.) Cauche, P., Duprez, J. M., Gadrey, N., Simon, M. (1998). *Dicţionar de sociologie*. România, Iaşi: Editura Polirom.

Ferréol, G., (coord.) et al. (2010). *Dicţionar de sociologie*. România, Iaşi: Editura Polirom.

Fodor, I. (2009). *Inteligenţa emoţională şi stilurile de conducere*. Iaşi, România: Editura Lumen.

Fotopoulos, T. (2009). *Democraţia directă şi democraţia economică în Atena antică şi semnificaţiile sale azi* / Direct and Economic Democracy in Ancient Athens and its Significance Today. Retrieved from: http://www.democracynature.org/vol1/fotopoulos_athens.htm .

Gârboan, R. (2006). Metode utilizate în evaluarea programelor: analiza impactului social. Cluj-Napoca, România: Editura Accent.

Gârlan, M. A. (2011). *Metodologia cercetării etno-psihologice*. Iaşi, România: Editura Lumen.

Gergen, K. (1978). Toward Generative Theory [Către o teorie generativă]. *Journal of Personality and Social Psychology*, 36, pp. 1344-1360.

Gergen, K. (1985). The Social Constructionist Movement in Modern Psychology [Mişcarea construcţionismului social în psihologia modernă]. *American Psychologist*, Vol. 40, No. 3, March, pp. 266-275.

Gergen, K. (1990). Affect & Organization in Post-modern Society [Afect şi organizare în societatea postmodernă]. În S. Srivastva (Ed.). *The Functioning of Executive Appreciation*. New York, SUA: Jossey Bass.

Gergen, K. (1999). *An Invitation to Social Construction* [Invitaţie la construcţionism social]. SUA: SAGE Publications.

Gergen, K. (2005). *Social Construction in Context*. Londra, Marea Britanie: Sage Publications.

Green, S. (2002). Design of Randomized Trial. *Epidemiologic Reviews*, vol. 24, no. 1, pp. 4-11.

Goulding, C. (1999). *Grounded Theory: Some Reflections on Paradigm, Procedures and Misconceptions*. Working Paper Series, Wolverhampton Business School, Management Research Centre.

Gurvitch, G. (2007). *Traite de sociologie*. Preface de Ansart Pierre, France: Presses Universitaires de France.

Harman, W. (1990). Shifting Context for Executive Behavior: Signs of Change and Revaluation. In Srivatsva, S., Coperrider, D. & Associates (Eds.). (1990). *Appreciative Management and Leadership: The Power of Positive Thought and Action in Organizations* (1st ed., pp. 37-54). San Francisco, CA: Jossey-Bass Inc.

Hartog, D. D., Dur, A. H. M., Tuinebreijer, W. E., Kreis, R. W. (2009). Quality Of Life After Suture Repair For Incisional Hernia: Long-Term Postoperative And Etrospective Preoperative Evaluations. *Calitatea Vieții*, XX, nr. 3–4, pp. 243–248.

Hatos, A. (2002). *Sport și societate. Introducere în sociologia sportului*. Oradea, România: Editura Universităţii Oradea.

Hatos, A. (2008). Yesterday's Activists, Today's Activists? Organizational Career and Community Involvement in Present Day Oradea. *Analele Universității din Oradea, Ştiinţe Economice*, tom XVII, vol. 2, pp. 153-158.

Hatos, A. (2011). *Analiza nevoilor*. Disponibil online la adresa: https://sites.google.com/site/adrianhatos/marketing-docs .

Herseni, T. (1982). *Sociologie*. Bucureşti, România: Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică.

Hreniuc, D., Paşcu, P. G., Pintiliuc, I. G., Todoran, C. M., Toma, M. E., Turtă, M. (2014). Atitudinea legată de viaţa sexuală a studenţilor (pp.83-132). În Sandu, A. (coord.). *Seminarii de etică şi sociologie*. Iaşi, România: Editura Lumen.

Hogaş, D. L. (2010). Prevenirea şi sancţionarea violenţei domestice prin normele dreptului penal. Iaşi, România: Editura Lumen.

Hurubean, A. (2007). *Metodologia analizei politice*. Suport de Curs, anul II, semestrul I, Facultatea de Ştiinţe Politice, Universitatea "Petre Andrei" din Iaşi, Iaşi.

Iluţ, P. (1997). *Abordarea calitativă a socioumanului*. Iaşi, România: Editura Polirom.

Kitagawa, E. M., and Hauser, P. M., (1973). *Differential Mortality in the United States: A Study in Socioeconomic Epidemiology*. Cambridge, Mass: Harvard University Press.

Kraft, M. E., Furlong, S. R. (2013). *Public Policy, Politics, Analyses and Alternatives*. Los Angeles, USA: Sage Publications.

Krueger R., Casey M. (2005). *Metoda Focus Grup. Ghid practic pentru cercetarea aplicată*. Iaşi, România: Editura Polirom.

Levi-Strauss, C. (1978). *Antropologia Structurală*. Traducere de Pecher, J., prefaţă de Ion Aluaş. Bucureşti, România: Editura Politica.

Lewin, K. (1946). Action Research and Minority Problems. *Journal of Social Issues,* Volume 2, Issue 4, pp. 34–46.

Marmot, M. G., Stansfeld, S., Patel, C., North, F., White, I., Brunner, E., Feeney, A., Marmot, M.G., Davey Smith, G., (1991). Health Inequalities Among British Civil Servants: the Whitehall II study. *The Lancet*, Volume 337, Issue 8754, June.

Marx, K. (1955). *Capitalul. Critica economiei politice*. Bucureşti, România: Editura Partidului Muncitoresc Român.

Marx, K. (1978). *Economic and Philosophic Manuscripts of 1844*. In The Marx-Engels Reader, by Robert Tucker. New York: Norton.

Mărginean, I. (2010). *Calitatea vieţii în România: prezent şi perspective. Calitatea vieţii,* XXI, Nr. 3-4, pp. 231-237. Disponibil online la adresa: http://www.revistacalitateavietii.ro/2010/CV-3-4-2010/01.pdf .

Merton, R. K. (1938). Social Structure and Anomie. *American Sociological Review*, 3 (5), pp. 672-682.

Merton, R. K. (1965). *Elements de theorie et de methode sociologique*. Trad. fr., Paris, Plon, 1965. Prima ediţie 1949.

Messure, S. (2009). *Auguste Comte.* In vol. Ferreol, G. (coord.). (2009). *Istoria gândirii sociologice. Marii clasici*. Iaşi, România: Editura Institutului European.

Miftode, V. (1995). Metodologia sociologică, metode şi tehnici de cercetare sociologică. Galaţi, România: Editura Porto-Franco.

Miftode, V. (2010). Tratat de Asistenţă Socială. Protecţia populaţiilor specifice şi automarginalizate. Iaşi, România: Editura Lumen.

Miftode, V. (2011). *Tratat de metodologie sociologică*. Iaşi, România: Editura Lumen.

Miftode, V. (coord.) Cojocaru, M., Cojocaru, Şt., Gîrleanu, D., Irimescu, G., Şoitu, C. (2002). *Populaţii vulnerabile si fenomene de automarginalizare. Strategii de interventie si efecte perverse*. Iaşi, România: Editura Lumen.

Miftode, V., Nacu, D., Cojocaru, S., Sandu, A. (2004). *Dezvoltarea comunităţilor etno-culturale. Integrarea europeană şi interculturalitate*. Iaşi, România: Editura Lumen.

Momoc, A. (2009). *Politologie generală*. Bucureşti, România: Editura Universităţii din Bucureşti.

Mucchielli, A. (coord.). (2002). *Dicţionar al metodelor calitative în ştiinţele umane şi sociale*. Traducere Suciu, V., Iaşi, România: Editura Polirom.

Mucchielli, R. (1972). *La méthode des cas*. Paris, France: Les ed. ESF.

North, D. C. (2003). Instituţii, schimbare instituţională şi performanţă economică. Chişinău, Republica Moldova: Ştiinţa.

O'Connor, M. K., Netting, F. E., Thomas, M. L. (2008). Grounded Theory: Managing the Challenge for Those Facing Institutional Review Board Oversight. *Qualitative Inquiry*, 14, 1, pp. 28-45.

Onicov, V. (2003). Instituţiile sociale: rolul şi locul lor în organizarea societăţii. În Bulgaru M. (coord.), *Sociologie*, *Vol. I* (pp.149-169). Chişinău, Republica Moldova: Editura Universităţii de Sat din Moldova.

Pânişoară, I. O. (2008). *Comunicarea eficientă*. Iaşi, România: Editura Polirom.

Pierson, J. (2009). *Tackling Social Exclusion*. SUA:Taylor & Francis.

Pinto R., Grawitz, M. (1964). *Methodes des sciences sociales*, 2 tomes. Paris, France: Dalloz.

Preoteasa, A. M. (2009). *Cercetarea politicilor sociale. Aspecte metodologice*. Iaşi, România: Editura Lumen.

Preskill, H. (2007). Using Appreciative Inquiry in Evaluation Practice. *American Journal of Evaluation*. p.12. Disponibil online la adresa: http://betterevaluation.org/sites/default/files/Preskill_Using%20Appreciative.pdf .

Pritchard, C., Taylor, R. (1978). *Social Work Reform or Revolution*. London: Routledge & Kegan Paul Ltd.

Ponea, S. (2009a). O lume diferită, o lume la fel. Integrarea socială a persoanelor cu dizabilităţi locomotorii. Iaşi, România: Editura Lumen.

Ponea, S. (2009b). Appreciative Management – A Management Based on Excellence. *Revista Românească pentru Educaţie Multidimensională*, Year 2, No. 3, April, pp. 37-50.

Ponea, S., Sandu, A. (2012). Grupul de socializare apreciativă. Un model de creativitate socială colaborativă. Iaşi, România: Editura Lumen.

Raiu, S. L. (2010). *Ce este sociologia? 101 definiţii ale sociologiei*. Timişoara, România: Editura Universităţii de Vest.

Reason, P. Bradbury, H. (2006). *Handbook of Action Research*. London, UK: Sage Publications.

Rebedeu I., Zamfir C. (1982). *Modul de viaţă şi calitatea vieţii*. Bucureşti, România: Editura Politică.

Robbins, S. (2005). Organisational Behaviour: Concepts, Controversies and Applications, 11th ed.. New Jersey: Prentice Hall.

Rousseau, J. J. (2008). *Despre contractul social*. Bucureşti, România: Editura Nemira.

Ryan, G. W., Bernard, R. (2000). Data Management and Analysis Methods. In Denzin, N. K., Lincoln, Y. S.

Handbook of Qualitative Research, second edition (pp.769-802). Thousand Oaks, California: Sage Publication Inc.

Sandu, A. (2002). *Asistenţă şi intervenţie socială*. Iaşi, România: Editura Lumen.

Sandu, A. (2009a). Dimensiuni etice ale comunicării în postmodernitate. Iaşi, România: Editura Lumen.

Sandu, A. (2009b). Tehnici afirmativ-apreciative în dezvoltarea organizaţională. O socio-pedagogie a succesului. Iaşi, România: Editura Lumen.

Sandu A. (2012a). Filosofia Socială Construcţionistă. Direcţii epistemice etice şi pragmatice. Cluj, România: Editura Presa Universitară Clujeană.

Sandu, A. (2012b). *Metode de cercetare în ştiinţa comunicării*. Iaşi, România: Editura Lumen.

Sandu, A. (2012c). O înţelegere construcţionistă a teoriilor contractului social. *Jurnalul de Studii Juridice*, Supl. 3., 2012, pp. 315-346.

Sandu, A. (2012d). *Etică şi deontologie profesională*. Iaşi, România: Editura Lumen.

Sandu, A. (2012e). Social Constructionist Epistemology. A Transmodern Overview. Germania: Editura Lap Lambert.

Sandu, A. (2012f). *Fundamente ale ştiinţelor sociale*. Iaşi, România: Editura Lumen.

Sandu, A. (2013a). Social Work Practice: Research Techniques and Intervention Models. From Problem Solving to Appreciative Inquiry. Germany: Editura LAP Lambert Academic Publishing.

Sandu, A. (2013b). Asistenţă socială aplicată. Tehnici de cercetare şi metode de intervenţie. Iaşi, România: Editura Lumen.

Sandu, A. (2014a). Elemente de sociologie. Sociologie generală, Sociologie juridică, Metodologia cercetării sociale. Bucureşti, România: Editura Tritonic.

Sandu, A. (2014b). *Elemente de sociologie şi logică*. Suport de Curs ID. Universitatea Ştefan cel Mare din Suceava.

Sandu, A. (coord.) (2014c). *Seminarii de etică şi sociologie*. Iaşi, România: Editura Lumen.

Sandu, A., Ponea, S., Vlasă, B. (2010). Grilă de analiză calitativă a datelor cercetării „Analiza oportunităţii introducerii ocupaţiei de Supervizor în serviciile sociale în COR şi elemente de analiză ocupaţională". Master Supervizare şi Planificare Socială, Universitatea „Al. I. Cuza", Iaşi.

Sandu, A., Ponea S. (2011). Grupul de socializare apreciativ. Un model de creativitate colaborativă. Iaşi, România: Editura Lumen.

Sandu, A., Unguru, E. (2014). Acţiune comunicativă, justiţie deliberativă şi restaurativă. Perspective socio- juridice asupra medierii şi probaţiunii. Bucureşti, România: Editura Tritonic.

Sandu, A., Ponea, S., Unguru, E. (2010). Metodologii calitative în analiza fenomenelor educaţionale. In *Simpozionul Internaţional Şcoala Europeană-Şcoală a viitorului,* pp.13-38. Iaşi, România: Editura Lumen.

Sandu, A., Ponea, S., Cojocaru, Şt. (2010). Appreciative Evaluation of Training Programs. Case study: Lumen Consulting and Training Center [Evaluarea apreciativa a programelor de training. Studiu de caz: Centrul de Consultanta si Training Lumen]. *Social Research Reports*, 2010, vol. 8, pp. 1-77.

Sandu, A., Unguru, E., Ponea, S., Cojocaru, S. (2010). Analysis of Professional Competencies in Social Services Supervision. *Social Research Reports*, vol. 17, pp. 3-56.

Sandu, A., Cojocaru, D., Gavrilovici, C., Oprea, L. (2013). Încrederea - dimensiune etică a îngrijirii medicale a condiţiei cronice. *Revista Română de Bioetică*, Vol. 11, Nr. 1, Ianuarie-Martie 2013, pp. 88-103.

Sarker, S., Lau F., Sahay S. (2001). Using an Adapted Grounded Theory Approach for Inductive Theory Building about Virtual Team Development. *Association for Computing Machinery SIGMIS Database*, vol. 32 (1), pp. 38-56.

Sălăvăstru, C. (1997). *Antionomiile receptivității.* Bucureşti, România: Editura Didactică şi Pedagogică.

Schifirneţ, C. (2012). *Sociologie.* Curs, Şcoala Națională de Sudii Politice şi Administrative.

Sinescu, I., Manu, M. A., Hârza, M., Şerbănescu, B., Ştefan, B., Cerempei, V., Baston, C., Tacu, D., Kerezsy, E., Bucşa, C., Constantinescu, I., Domnişor, L., Burchiu, E., Manu, R., Palea, O. (2008). Studiul Calității Vieții Folosind "Sf-36 Health Survey Test" La Pacienți Transplantați, Pacienți Hemodializați, Pacienți Anefrici După Neoplasme Renale Şi Pacienți Uremici Cu Urolitiază Malignă (Comparative Quality Of Life Assessed By Sf-36 Health Survey In Renal Transplant Patients, Hemodialysis Patients, Anephric Patients For Renal Malignancies And Patients With Malignant Urolithiasis). *Revista Română de Urologie*, vol 12 (3), pp. 5-11.

Ştefăroi, P. (2009). *Teoria fericirii în asistența socială. De la managementul îngrijirii la managementul fericirii.* Iaşi, România: Editura Lumen.

Teodorescu A. (1982). Calitatea vieţii - concept şi măsură. În Rebedeu I., Zamfir C. (coord.). (1982). *Modul de viață și calitatea vieții.* Bucureşti, România: Editura Politică.

Teodorescu, C. (2011). Determinanții sociali ai sănătății. Cauzele sociale ale inegalităţilor în sănătate. *Curs Etica politicilor de sănătate.* Centrul de etică şi politici de sănătate, Universitatea de Medicină şi Farmacie, Gr. T. Popa din Iaşi.

Thatchenkery, T., Metzeker, C. (2008). Inteligenţa apreciativă. Cum să descoperi calităţile de la temelia creativităţii şi succesului. Bucureşti, România: Editura Codecs, 2008.

Traşă, L. (2010). *Metode şi tehnici de cercetare în psihologie.* Sinteza de curs, Universitatea Spiru Haret, Bucureşti.

Troxel, J. (2002). Appreciative Inquiry: An Action Search Method for Organizational Transformation and its Implications to the Group Process Facilitation. Disponibil online la adresa: http://www.consultmillennia.com/documents/Appreciative%20Inquiry.pdf .

Tudosă, C. R. (2013). Aplicaţia metodei apreciative în domeniul medical. *Columna,* nr.2, pp. 195-205.

Unguru, E., Sandu, A. (2014). A Socio-Legal Approach of Probation in Light of the New Penal Code. Restorative Justice Versus Retributive Justice. *European Journal of Law and Public Administration*, Year 2014, Issue 1, pp. 37-68.

Urse, L. (2008). Calitatea vieţii şi cultura. Revista *Calitatea vieţii,* pp. 33-51. Disponibil online la adresa: http://www.revistacalitateavietii.ro/2008/CV-1-2-2008/02.pdf .

Vasile, M. (2010). Stiluri de viaţă în România postcomunistă. Ce modele comportamentale adoptăm şi de ce. Iaşi, România: Editura Lumen.

Vlasă, B. (2011). *Şedinţa de supervizare – o perspectivă apreciativă.* Lucrare de disertaţie, nepublicată. Universitatea "Al. I. Cuza" Iaşi, Iaşi.

Vlăsceanu, L. (2008). *Introducere în metodologia cercetării sociologice*. Curs, Universitatea Bucureşti, Facultatea de Sociologie şi Asistenţă Socială, Bucureşti, România.

Voicu, B. (2005). *Penuria Pseudo-Modernă a Postcomunismului Românesc.* Volumul II: Resursele. Iaşi, România: Editura Expert Projects.

Ware, J. J. R. (2004). Quality Metric Incorporated and Tufts University Medical School. In Maruish, M. E. (ed.). (2004). *The USE of Psyological Testing for Treatment Planning and Qoiltcomes Assessment,* third Edition, pp. 693-718. Lawrence Erlbaum Associates.

Weber, M. (1978). *Economy and Society*. Roth, G. & Wittch, C. (Eds.). CA, United States: University of California Press.

Weber, M. (1992). *Politica, o vocație și o profesie*. Bucureşti, România: Editura Anima.

Weber, M. (2004). *Etica protestantă și spiritul capitalismului*. Bucureşti, România: Editura Humanitas.

White, T. (1996). Working In Interesting Times. *Vital Speeches Of The Day*, LXII (15), pp. 472-474.

Xenofontov, I. (2011). Razboiul sovieto-afghan (1979–1989). Studiu de istorie verbala. Perceptii. Documente. Iaşi, România: Editura Lumen.

Young, R. D. (2008). Quality of Life Indicator Systems–Definitions, Methodologies, Uses, and Public Policy Decision Making. Retrieved from: http://www.ipspr.sc.edu/publication/Quality%20of%20Life.pdf .

Zamfir, C. (coord.). (1999). *Politici sociale în România*. Bucureşti, România: Editura Expert.

Zamfir C., Vlăsceanu L. (1998). *Dicționar de sociologie*. Bucureşti, România: Editura Babel.

Zorondo-Rodríguez, F., Gómez-Baggethun, E. G., Demps, K., Ariza-Montobbio, P., García, C., Reyes-García, V., (2012). What Defines Quality of Life? The Gap Between Public Policies and Locally Defined Indicators Among Residents of Kodagu, Karnataka (India), *Social Indicators Research.*

Webografie

http://www.usv.ro/index.php/ro/1/Misiune%20%C5%9Fi%20obiective%20/282/2/280
http://www.usv.ro/index.php/ro/1/Senatul/295/2/9
http://www.usv.ro/index.php/ro/1/Consiliul%20de%20Administra%C5%A3ie/643/2/9
https://www.youtube.com/watch?v=3zNCYKokAKU
https://www.youtube.com/watch?v=XA2Eo1ggkjc
https://www.youtube.com/watch?v=j_cUnlQl29Q
https://www.youtube.com/watch?v=TGsDGFeff5I
https://www.youtube.com/watch?v=rt5W7tXvljo
https://www.youtube.com/watch?v=-27WjZVDlbk
https://www.youtube.com/watch?v=Vft9sDzMoJQ
https://www.youtube.com/watch?v=3JDfr6KGV-k
https://www.youtube.com/watch?v=P3MLkDl2MHc
https://www.youtube.com/watch?v=CqdGzgeMdJ0
https://www.youtube.com/watch?v=V8n1BsbW-0I
https://www.youtube.com/watch?v=rRYsW5-Hhog
https://www.youtube.com/watch?v=jehz2Mx-Vt4
https://www.youtube.com/watch?v=0BzttEvFUmE
https://www.youtube.com/watch?v=LLjKdvVzKXM
https://www.youtube.com/watch?v=qFHy0D8d1S0

EDITURA LUMEN

Str. Ţepeş Vodă, nr.2, Iaşi

www.edituralumen.ro
www.librariavirtuala.ro

Printed in EU

Antonio SANDU este în prezent Prof. Univ. Dr. Hab. la Universitatea "Ştefan cel Mare" din Suceava. De asemenea este coordonator al Centrului de Cercetări Socio-Umane Lumen din Iaşi. Anterior, a desfăşurat un stagiu de cercetare post-doctorală la Centrul de Etică şi Politici de Sănătate a Universităţii Gr. T. Popa din Iaşi. Antonio Sandu este doctor în Filosofie. Este licenţiat în Filosofie, Asistenţă Socială şi Drept, având de asemenea studii de master în domeniul Probaţiune şi Reintegrare Socială şi respectiv Filosofia Artei şi Management Cultural. Principalele domenii de interes ale autorului cuprind: ştiinţele comunicării, sociologie, etică, bioetică, asistenţă socială, filosofie socială. Este autorul a peste 15 titluri în Asistenţă Socială, Filosofie şi Etică Aplicată, a peste 25 articole în Jurnale Ştiinţifice indexate Thomson Reuters şi peste 60 de alte articole ştiinţifice.

Termenul de *sociologie* îşi are originea în cuvântul latinesc „socius" cu sensul de societate şi termenul grecesc „logos", care semnifică ştiinţă. Ca atare, într-o primă aproximare, sociologia este ştiinţa despre social. Sociologia este ştiinţa care studiază socialul sub aspectul proceselor care au loc în societate, şi a regulilor după care aceste procese sociale se desfăşoară. Procesele sociale implică atât interacţiunile dintre indivizi, cât şi asocierea acestora în grupuri şi instituţii sociale, comunităţi umane şi societatea în general. Ca atare, sociologia este *ştiinţa care studiază viaţa socială.*

Volumul are o natură pedagogică, urmărind familiarizarea cititorilor cu principalele paradigme ştiinţifice şi cu terminologia particulară a domeniului. Cititorii vor avea capacitatea de a opera cu principalele concepte sociologice, şi de a elabora lucrări originale, pornind de la aplicarea practică a teoriei şi metodologiei specifice domeniului.

Adresându-se în principal studenţilor, volumul le permite acestora cunoaşterea principalelor metode şi tehnici de cercetare utilizate în ştiinţele sociale, precum şi modalitatea de construcţie a instrumentelor de cercetare socială cu aplicare particulară spre sfera administraţiei publice.

Antonio SANDU

Volumul constituie o re-editare a primei părţi a volumului *Elemente de sociologie şi logică*, apărut în anul 2015 la Editura Didactică şi Pedagogică.

ISBN 973166427-0
9 789731 664279

EDITURA LUMEN
în elita editurilor româneşti